7 AĞUSTOS 1961

SAYI : 371

AKİS

HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI



14 ler Meselesinin İç yüzü ...



Bir gelin teni gibi taze ve pürüzsüz bir cilde sahip olmak için...

...münhasıran kremli ve iyi kaliteli bir tuvalet sabunu kullanmanız şarttır. Terkibinde krem hassaları bulunan ve aynı zamanda bir güzellik müstahzarı olan yegâne tuvalet sabunu KREMLİ PURO TUVALET SABUNUDUR.



PURO TUVALET SABUNU

KREMLİDİR

PURO

CİLDİ BESLER, YUMUŞATIR, KORUR

SİYAH BENEK VE LEKELERİN TEŞEKKÜLÜNE MANİ OLUR

CİLDİNİZİN CAZİBE VE GÜZELLİĞİNİ ARTIRIR

Faal - 1312 — 95

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 8. Cilt XXII, Sayı: 371

Yazı İşleri
Rüzgarlı Sokak Ovehan Kat S Daire 7
Tel: 11 89 92 P. K. 582 - Ankara

*

İdare :
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel : 11 52 21

*

Başyazar

Metin Toker

*

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü
Mübin TOKER

*

Yazı İşlerini fiilen idare eden Mesul Yazıişleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ

Karikatür :
TURHAN

*

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

*

Klişe :
Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Ahlâk yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları :
3 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) : 40.00 lira

İlân şartları :
Santimi : 20 lira
3 renkli arka kapak: 1.500 TL.

İlan işleri :
Telefon : 11 52 21

Dizildiği yer :
Rüzgârlı Matbaa

Basıldığı yer :
Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

FİYATI : 1 LİRA
Basıldığı tarih : 6.8.1961

Kapak resmimiz
Örfi İdare
Bir tasarı

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Bitirdiğimiz hafta, iç politika hâdiselerinin siklet merkezi, hiç umulmadık bir sırada ve hiç umulmadık sebeplerden ötürü birden bire tamamen başkent Ankaraya nakloldu. C.H.P. Genel Başkanının ve Genel Sekreterinin başkente gelişleriyle partiiçi faaliyetin kızışacağı biliniyordu. Fakat buna ilâveten "Harp Kokusu" ve "14'ler Meselesi" suni şekilde yaratılıp ortalığı bulandırınca gazeteciler için Ankara, mükemmel bir av sahası oldu.

Bu yüzdendir ki, sizin şu satırları rahat rahat okuduğunuz ana takaddüm eden hafta boyunca başkentteki AKİS ekipleri gölgede 30 ile 40 derece arasında oynayan bunaltıcı bir sıcak içinde dört bir yana dağıldılar ve hâdiselerin içyüzünü öğrenmeye çalıştılar. Bir takım AKİS'ci M.B.K. üyeleri ile temas sağladı ve onlardan "14'ler Meselesinin gerçek mahiyetini sordu. Ortaya atılmasıyla birlikte çeşitli hisleri, endişeleri, heyecanı da ayaklandıran işin ,aslında neden ibaret bulunduğunu AKİS okuyucuları YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarındaki "M.B.K." yazısında bulacaklardır. Bu yazı hazırlanırken, AKİS ekiplerinin istihbaratına ilâveten meselenin hukuki tarafı da göz önünde tutulmuş ve duruma o acıdan da ışık tutulmuştur. Akisleri böylesine büyük olan ve memleketin "uygun kuvvetleri"ne karşı amansız bir çete harbine girişmiş bulunan "ayları kuvvetler" karargâhında derhal istismar konusu yapılan işin ihtiyatsızca ortaya atılmasının doğurduğu fikirler ise aynı sayfalardaki "Az Konuşmanın Fazileti" başlıklı yazıda belirtilmektedir. Bu yazının dikkat ve ibretle okunması pek çok kimsenin işine yarayacaktır.

C.H.P. içinde cereyan edenler, AKİS ekiplerinin bitirdiğimiz hafta boyunca başkentteki başka bir hedefini teşkil etti. Haftanın başlarındaki bir gün, Genel Sekreter İsmail Rüştü Aksal Esenboğa hava meydanına geldiğinde iki kişilik bir AKİS ekibi orada bulunuyordu. Onların tesbit ettikleri eğlenceli intibalar, YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarının "Politikacılar" başlıklı yazısında AKİS'e has tatlı üslûp içinde anlatılmaktadır. Gençlik Kurultayındaki çarpışma ise, başka AKİS'cilerin sahasıydı. Adanada, Kemal Satır - Suphi Baykam ikilisine karşı kazandığı kolay zaferden başı dönen Kasım Gülekin Ankarada uğradığı hezimetin hikâyesi "C.H.P." başlıklı yazıdadır. Bu yazıda, bir kaç kişinin sırtında ve bir kaç çığırtkanın şamatasıyla kongre 'Kavası değiştirme peşinde olan bir politikacının yüzüne C.H.P. li gençler tarafından indirilen şamar bütün tafsilâtıyla ve hâdiselerin nakli suretiyle anlatılmaktadır. C.H.P. ye karşı olan kuvvetlerin müşterek kozu vaziyetinde bulunan ve o kuvvetlerin organlarında propagandası yapılan, davranışları şişirilen Kasım Gülekin uğradığı kesin mağlûbiyetin o karargâhtaki akisleri ve tefsirleri de aynı yazının bir diğer ve eğlenceli parçasını teşkil etmektedir. Bu kozun metelik etmediğinin ortaya çıkması, C.H.P. ye karşı olan kuvvetlerin karargâhında bir hayal sukutuna yol açmıştır.

"Harp Kokusu"na gelince.. Fazla konuşmanın tabii neticesi olan bazı talihsiz ve ihtiyatsız beyanlarla burunlara hiç yoktan ve hiç sebepsiz uçurulan bu kokunun siyaset piyasasında ve iş âlemindeki akisleri, YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızın başındaki "Millet" yazısında belirtilmektedir.

Seçimlere sâdece on haftanın kaldığı şu sırada AKİS, hâdiselerin en gerçekçi aynası olarak, memleketin "aykırı kuwetler"ine karşı yedi yıldır sürdürdüğü ve ilk kısmını başarıyla kapattığı savaşa ilk günkü azimle, aynı prensiplerin ışığı altında, kendisiyle uğraşan kimselere metelik dahi vermeden, ama kimsenin hatır ve gönlünü de tanımadan devam etmektedir. AKİS Kurmayının -dün Menderesin dehşetengiz Tahkikat Komisyonunu çileden çıkaran bu tâbir bugün de başkalarını deli etmektedir- tek gayesi AKİS okumayı bir ihtiyaç olarak şu intikal devrinde de, yarınki normal demokratik devirde de sürdürüp götürmektir.

Saygılarımızla AKİS

Cilt: XXII, Sayı: 371

AKİS

7 AĞUSTOS 1961

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

ADALET

Karar

İdam!

Orta boylu, siyah cüppeli adam, elindeki kâğıt tomarının son sayfasını da çevirdi ve ağır ağır okumağa başladı. Salonda göze batar bir kaynaşma oldu. Birden flâşlar, salonun orta kısmındaki tahta parmaklığın gerisinde ellerini önünde kavuşturmuş, mütebesşim. bir çehre ile ayakta duran adama yöneldi. Saat tam 16.35'i gösteriyordu. Hava alabildiğine sıcaktı. Salondaki sıkıntılı hava yüzlerden okunuyordu.

Hâdise, geride bıraktığımız haftanın sonlarında, cuma günü, İstanbul Örfi, İdare Kumandanlığına bağlı 3 Numaralı Mahkeme salonunda cereyan ediyordu. Kararı okumakta olan orta boylu, siyah cüppeli adam, duruşma Hakimi Kenan Önocak idi. Sanık yerindeki, sırıtkan tavrıyla dikkati çeken adam ise, A. P. sin reddetmeğe çalıştığı meşhur Ahmet Çiftçisiydi.

O gün 3 Numaralı Örfi İdare Mahkemesi salonunda alman karar, İhtilâl idaresinin ilk ciddi ve sert kararı olması bakımından dikkati çekti. Zira Ahmet Çiftçi T. C. Kanunun 146. maddesi gereğince idama mahkum ediliyordu.

Kararın okunması bittikten sonra hakimler ciddiyet içinde yerlerine oturdular ve evvelâ Başkan olmak üzere bütün üyeler kararı teker teker imza ettiler. Bu sırada bütün gözler duruşmayı idare eden Hakimler Heyetine ve onların ellerindeki kalemlere çevrildi. Teamül, idam kararları Verildikten sonra kalemlerin hakimler tarafından kırılmasını gerektirdiği için bütün dinleyiciler, kalemlere bakmağa başlamışlardı. Ne var ki, beklenen olmadı. Başta Başkan olmak üzere, bütün hakimler teker teker kararı imzaladılar ve sonra kalemlerini cihattan çıkmış birer kılıç gibi kılıflarına yerleştirdiler.

Daha, erken saatlerden itibaren salon dolmağa başlamıştı. Beklenen saatte hakimler salondaki yerlerini aldılar. Biraz sonra da D. P. den A. P. ye transfer edilen ve yakayı ele verince de bizzat A P. nin Pala Paşası tarafından inkâr edilen karşı ihtilâlci Ahmet Çiftçi salona alındı



Ahmet Çiftçi
İpin ilk müşterisi

ve sanık iskemlesine oturtuldu. Doğrusu istenirse, Çiftçi pek rahattı. Nazik İhtilâlin kendisinin kılma bile dokunmıyacağı hülyasında olmalı ki, görücüye çıkmış kızlar gibi evvelâ kırıttı sonra kendisin» bir hürriyet havarisi süsü vererek derinlere daldı. Ne yazık ki bu dalış uzun sürmeyecekti. Nitekim, biraz sonra Mahkeme Heyeti, bundan evvelki celselerde iddianın dinlenildiğini, bundan sonra ise müdafaaya geçileceğini bildirince, Çiftçi aynı umursamaz tavrıyla yarinde şöyle bir sallandı ve önce avukatına, sonra da gerisinde oturan talihsiz babası ve bahtsız kız kardeşine baktı.

Söz müdafaanın

İşin kötüsü, Çiftçinin avukatı da dâvanın müdafaa bakımından pekl iler tutar tarafı olmadığım bildiğinden, sözlerine, başlarken:

"— Vatana ihanet suçu ile yargılanan bir sanığın müdafaasını almak istemezdim, fakat babası çok rica etti. Bunun için karşınızdayım" dedi ve esasa temas ederek, fiilin teşebbüs halinde kalmış olduğunu belirtti ve Çiftçinin kellesini kurtarmak istedi. Ancak, gerek müdafaanın kısalığı, gerekse avukatın duruşmadaki konuşma tarzı kararı peşinen kabul ettiğini gösteriyordu.

Avukatının müdafaasından sonra Çiftçi D. P. demagoglarından Samet Ağaoğlunu pek hatırlatır bir eda ve umursamazlık içinde ayağa kalktı Ve müdafaasını okumağa başladı. El yazısıyla yazılmış bulunan müdafaa tam 60 sayfa tutuyordu. Çiftçi, müdafaasında bazı hâdiseleri de aydınlattı. İddiasına göre kendisi eski bir D. P. li ve yeni bir A P. liydi. Üstelik de A.P. nin Tüzük Komitesinde çalışmış, bizzat Pala Paşayı tenvir etmiş bir üye durumundaydı.

Sanığın diline pelesenk ettiği bir iddia da şu oldu: Ona göre siyasi! partilerden bu memlekete hayır gelmiyordu. O halde yapılacak iş, bir diktatör arayıp bulmak ve onun arkasından gitmekti. A P. li idamlığın bu sözleri salonda uğultulara sebep oldu. Fakat müdafaa bir mukaddes hakti. Bu itibarla müdahalede bulunulmadı. Bir müddet sonra Çiftçi daha da sapıttı ve avukatını Savcı makamına oturtarak müdafaayı çürütme sistemini aklınca denemeğe başladı. Bir ara sesini daha da yükseltti ve:

"— Benim onbir yıllık hayatım ortadadır" diye bağırdı.

Sonra da avukatının sözlerine temas ederek:

"— Bunlar, babamın kellemi kurtarmak için avukata söylettirdiği yalanlardır. Bunlar boşuna gayretlerdir" dedi.

Bir ara babasına ve arkada göz yaşlarım zaptedemeyen talihsiz kızkardeşine dönerek:

"— Ben başımın değil, amacımın savunmasını yapıyorum" şeklinde bir palavra attı.

Ardından, savcının suç delili olarak ileri sürdüğü beyanname meselesine ve Devlet büyüklerine yazılan mektuplara temas etti (Bk. AKİS -YURTTA OLUP BİTENLER- A. P. Sayı : 366). Beyannameleri bizzat kendisi kaleme almıştı. Seçim iste miyordu. Bunun için Başkan Gürsele ve yardımcısı Özdileke tehdit mektupları yazmış, altlarına imza yeri-

ne esrarengiz noktalar koymuş ve kaderini 13 rakamının uğursuzluğuna bağlamıştı. 13 rakamıyla sanık, mektupların altına imza attığım ifade ediyordu. Çiftçinin bu sözleri salonda gülüşmelere sebep oldu. Sanık ta sırıtıyor ve ikide bir derinlere dalıyordu. Daha sonra A. P. mâcerasına temas eden Çiftçi:

"— A. P. ye hizmetlerim çok olmuştur" dedi ve açıkladı.

A. P. nin kurulusundan sonra bir dakika bile Pala Paşanın yanından ayrılmamıştı. Vakta ki Cevdet Perin isin fikriyatçılığını üzerine almıştı, o zaman kendisine yol görünmüştü. Eee, ne de olsa bir partide iki fikrıyatçıya yer yoktu.

Sanığın sakız çiğner gibi yaptığı müdafaa oldukça uzun sürdü. Bittiğinde öğle olmuştu. Hakimler Heyeti ara kararını bildirdi. Duruşmaya öğleden sonra 15'de devam edilecekti. İşte bu karar meseleyi aydınlattı. Demek ki nihai karar aynı gün verilecekti. Sanık sandalyasına çöken Çiftçinin yüzündeki alaylı tebessüm birden silindi, yerini ümitsizlik aldı Ne var ki Çiftçi de -düşük Menderes gibi- artistik kabiliyetlerden yana hayli zengindi.

Karar

Saat 15'de duruşma başladığında hakimler çoktan yerlerini almışlardı. 3 Numaralı Örfi İdare Mahkemesi, Hakim Yüzbaşı Kenan Önocak, Topçu Yarbay Naci Algon, Piyade Yarbay Atıf Er ve Savcı Yüzbaşı Selahattin Fırattan müteşekkildi. İlk olarak duruşma Hakimi Kenan Önocak ayağa kalktı ve bir saat 35 dakika sürecek olan kararı tefhime başladı. Karar gerekçeli olduğu için hayli uzundu ve Çiftçinin marifetlerini mafassalan sayıp döküyordu. Sanık, kararı aynı umursamazlıkla bir müddet dinledi. Fakat hukuki ıstılahlar arasında gerçek belirmeğe başlayınca, kendisinde şafak attı. Vücudunu bir kaç defa tarttı, elleriyle terini sildi, gülümsemeğe çalıştı. Fakat olmuyordu. İpin soğukluğunu boynunda hissetmiş olmalı ki keyfi iyiden kaçtı. Nitekim kararın hüküm kısmı okunurken, Ahmet Çiftçinin kendisini hakikaten başka alemlere kaptırmış olduğu gözlerden kaçmıyordu. Hakim Yüzbaşı tok sesiyle, cümlelerin üzerine basa basa:

"— T. B. M. M. yerine kaim M. B. K. ve Temsilciler Meclisini iskat ve vazife görmekten cebren men ve halk arasında fesat çıkarmak maksadıyla teşkilât kurmak ve bu cürmü işlemeğe halkı teşvik suçundan" diye devam etti ve sanığın T. C. kanunun 146. maddesi mucibince Ölüm cezasına çarptırılmasına oy birliğiyle karar verildiğini bildirdi.

Bir kaç saniye sonra Çiftçinin yanına bir subay yaklaştı ve ellerine kelepçeyi taktı. Bu defa yolculuk, Balmumcu Özel Garnizonunaydı.

Pala Paşanın başına gelenler

3 Numaralı Örfi İdare Mahkemesinde bir sabık A. P. linin başı üzerine karar alınırken, Bâbıâlide, Vilâyet dönemecindeki köhne A. P. İl Merkezi binasının alt katında hummalı bir faaliyet hüküm sürüyordu. Faaliyetin ağırlık merkezi A. P. nin fikriyatçısı Cevdet Pelindi. Perin bir gün evvel Örfi İdare makamları tarafından sorguya çekildiği için, İl Merkezinde ideal arkadaşlarına hesap veriyordu. Bu sırada bir subay köhne İl Merkezinin kapısından içeriye girdi ve son derece nâzik bir dâvette bulundu. Dâvet edilen A. P. nin Pala Paşasıydı. A. P. liderini Örfi İdare ilgilileri dinlemek niyetindeydiler. Bir tarafta Çiftçi, müdafaasında A. P. ile ilgili açıklamalarda bulunurken diğer tarafta da A. P. nin acemi lideri sorguya çekilecekti.

Pala Paşa çarnâçar dâvete icabet etti. Hemen yerinden kalktı, yanına akıldânesi EMİNSU'cu General Necmi Öktemi aldı ve yola revan oldu. Gittikleri yer, İstanbulun tarihi binalarından Harbiye binasıydı. Gümüşpala ve arkadaşı Öktem, arabalarından indiler ve merdivenleri çıkarak içeriye girdiler. Gümüşpalanın içerdeki misafirliği oldukça uzun sürdü. Çıktığında, vefakâr basın mensuplarını kapıda kendisini bekler buldu. Çok sinirlendi. Vazifeşinas basın mensupları hürmette kusur etmeyerek Pala Paşanın etraf mı aldılar ve içerde neler olup bittiğini sordu» lar. Pala Paşa iyice sinirlenmişti:



Pala Paşa konuşuyor
Bülbülün çektiği dili belâsı

"— Bu zevata kim haber verdi?" diye çıkıştı.

Bu sırada bir açıkgöz ve muzip gazeteci Gumüşpalaya bir sual sordu:

"— Ne konuştunuz efendim?"

Gümüşpala suali kaçırmamıştı. Sert bir sesle:

"— Sizinle görüşecek bir şey yoktur! Sual sormayın!" diye kükredi.

Fakat gazeteciler Pala Paşanın yakasını bırakmıyorlardı. Sualleri sualler takip etti. Bir başkası:

"— Örfi İdareye öğleden sonra bir daha uğrayacak mısınız?" diye sorunca, Gümüşpalanın takkesi tepesinden fırladı: ,

"— Bilmiyorum! Saat, dakika söyleyerek size hesap vermek mecburiyetinde değilim! Bu gazetecilik değil!" diye söylenerek yoluna devam etti.

Radyoevindeki açıklama

Fakat Pala Paşanın hiddeti pek boşuna çıktı. Zira ertesi gün -cumartesi günü- Radyoevinde yapılan bir toplantı, Pala Paşa tarafından cevapsız bırakılan bütün suallerin cevaplarını mükemmelen verecek bir mahiyet arzetti. Toplantı Örfi İdare Kumandanlığı Kurmay Başkanı, İhtilâlci Kurmay Albay Emin Aytekinli tarafından tertiplenmişti. Radyoevinin zemin katındaki büyük stüdyoda tam saat 10'da toplanan basın mensupları, A. P. nin marifetleriyle ilgili bir dosyanın hazırlanarak Hükümete teslim edilmek üzere Ankaraya yollandığım öğrendiler. Üstelik, A. P. nin Ahmet Çiftçi ile birlikte çalıştığının tespit edildiği de Aytekinli -tarafından açıklandı. Gümüşpalanın tenakuzlarla dolu ifadelerinden de bahsedildi ve pek kısa bir zamanda yeni hâdiselere şahit olunacağı bildirildi. Şimdi is, Pala Paşanın söyliyeceklerine kalıyordu. Merak edilen husus, Pala Paşanın gene eskisi gibi üst perdeden tuttu-rup tutturmıyacağıdır. Fakat ne de olsa eski bir mensubunun idam cezasına çarptırılması, A. P. içinde tam bir panik havası yaratmıştır.

Millet

Boşuna telâş

Bitirdiğimiz hafta, Türkiyenin bugünkü meseleleriyle hiç alâkası bulunmayan ve inanılması zor nisbette şişirilmiş bir hadiste birden bire Umumi efkarı telaşla yerinden oynattı. Evvelâ gazetelerin manşetlerinde, sonra kudret sahiplerinin sözlerinde öyle bir hava esti ki sanki yarın harp kopacaktır ve bu harbin ön safında Türkiye bulunacaktır! Gazetelerin Berlin Meselesini böyle bir tefsire tâbi tutmalarım takiben Cemal Gürsele ayaküstü sorulan sualler ve ondan ayaküstü alınan telâ? verici cevaplar herkesi hoplattı. Boğazların kapatılması gibi, akla uzaktan yakından gelmesine güç imkân olan bir ihtimal kolaylıkla ortaya atıldı. Bir yandan suallerin serahati, diğer taraftan cevaplardaki muğlak ifade Rus Büyük Elçisinin Cemal Gürsele yaptığı bir ziyaretin şişirilmiş akisleriyle birleşince bir telâş ortalığı kaplayıverdi. Bunun neticesi de, daima olduğu gibi, iş âlemindeki panik ve bankalardan çekilen büyük miktardaki paralar oldu. Haftanın sonunda hadisenin gerçek mahiyeti anlaşılmış ve endişe bulutları kısmen dağılmış bulunuyordu. Ama, sebep olduğu zararların bir. kısım tesiri, tabii devam ederek...

Berlin Meselesinden dolayı Üçüncü Dünya Harbinin kopması pek uzak bir ihtimalken, ihtilafın Soğuk Harp kısmına Türkiyenin aktif şekilde karışması ise daha da uzak. imkânsız bir başka ihtimalken bunların şu sırada "yarının isi" gibi tef--ire tâbi tutulmasındaki hata gözler önündedir. Referandumdaki kırmızı oyların nisbetindeki nisbi yüksekliğin sebebini orada ve burada arayanlar, hadisede kıymetli ipuçları bulabilirler. Talihsiz ve ihtiyatsız beyanlar, bir türlü önlenemeyen ayaküstü hasbıhaller, bu hasbıhallerde şöyle--ine sarfediliverilmiş sözler bir süredir memleketin havası üzerinde menfi tesirler yaratmaktadır. Bir Devlet Başkanının, bir Hükümet Başkanı--ın, bir İhtilâlin başının basma Allahın her günü söyleyecek bir sözü, verilecek bîr haberi bulunması imkânsızdır. Buna rağmen bir Devlet Başkanı, bir Hükümet Başkanı, bir İhtilâlin başı Allahın her günü konuşturuldu mu, sözlerinin akisleri mecburen çok çeşitli' ve sık sık pek talihsiz olmaktadır. Devlet Başkanlarının, Hükümet Başkanlarının. İhtilâllerin başlarının basınla temaslarının bir nizam ve intizama tâbi tutmasının da sebebi budur. Bu çapta bir makam sahibinin basın mensuplarıyla her 24 saatte bir, hattâ bir kaç defa karşıkarşıya gelmesi demokrasiyle uzaktan yakından alâkalı bir hadise değildir. Bu, sâdece, bir takım ihtilâtların tohumudur ki geride kalan aylar içinde bunun tecrübesi çok yapılmıştır; Nitekim, demokratik birer memleket olduklarından şüphe edilemeyecek İngiltere veya Amerikada, yahut Fransada gazeteciler ne MacMillan'ı, ne Kennedy"yi, ne de General de Gaulle'ü Allanın her günü karşılarında, suallere cevap vermeye hazır, hattâ arzulu bulmaktadırlar.



Cemal Gürsel İstanbulda
Az konuşmanın fazileti

Bu hususta biraz dikkat ve ihtiyat gösterildiği takdirde zaten son derece hassas, çekingen ve ürpertili umumî efkârda sık sık estirilen ve her biri bir huzursuzluk, memnunsuzluk, yeni idareden hoşnutsuzluk, hattâ gidenlerin aranması seklinde bir gaflet tortusu bırakmadan kaybolmayan telâş, dalgalan önlenmiş olacaktır. Bu, milletin pek samimi bir dileğidir.

M.B.K.

Suya çizgiler .

Her şey, M.B.K. nin kurmay yarbay üyesi Suphi Karamanın bitirdiğimiz haftanın içinde bir gün, her zaman söylediği fakat gazetelere geçmeyen bir fikrinin İstanbul gazetelerinin manşetlerinde yer almasıyla başladı.

O gün, Başbakanlığın önünde ko-

Haftanın İçinden

Sâkin, sâkin konuşalım...

Metin TOKER

Bu mecmuanın, benim, AKİS'in dört bir taraftaki ve memleketin gidişi üzerinde söz sahibi sayısız okuyucularının D.P. iktidarı lehinde bir tek iyi his besleyebileceğimiz, onun hakkında müsbet inanca sahip bulunacağımız, onun hasretini duyabileceğimiz düşünülebilir mi? Hattâ bizim, onun mesullerini, idareci takımını mazur görebileceğimiz hatıra getirilebilir mi?

Ya size, Radyoyu dinlerken içime böyle hislerin geldiğini söylersem? Ta size dersem ki, "İnan olsun, bazen Cihat Baban Radyosunu Server Somuncuoğlu Radyosu ile karıştırıyorum" ve anlatırsam ki, dün kullanılan kötü sözler, küfürler nasıl asap bozuyor idiyse bugün sarfedilen uygunsuz, pek yakışıksız tâbirler da amme vicdanım ayni derecede rahatsız etmektedir? Propagandanın bir sanat olduğunu bilmeyen kalmamıştır. Yaygın şekilde bilinen bir başka gerçek de propagandanın, iyi kullanılmadı mı, ters işleyen bir silâh olduğudur. D.P. iktidarı en fazla bu silahla vurulmuştur. Kötü bir taktik neticesi, bugünkü idarenin de aynı cins yaralar almasına ne lüzum vardır, ne ihtiyaç. Hattâ bu, kötülenmek istenen kimselere isteristemez fayda sağlayacağından son derece tehlikeli, ihtiyatsız bir davranış olur.

İhtilâlden bu yana ondört aydan fazla zaman geçmiş bulunuyor. 27 Mayısı takip eden ilk ay içindeki havanın bugün de aynen estiği sanılıyorsa, büyük hata ediliyor demektir. O gün makbul olan öyle tavırlar vardır ki, artık tadsız sayılmakta, soğuk karşılanmaktadır. Bunun, şaşılacak bir tarafı da yoktur. Ondört ay içinde vatandaşın meseleleri değişmiş, dertleri değişmiş, hisleri değişmiş, düşünceleri değişmiştir. Akıp giden zamanı hiç akmamış farzederek usûller tutturmak, basiretsizliğin ta kendisidir.

Radyoda, pek gecikmiş bir "Düşükler Edebiyatı" suni şekilde ısıtılıp sunuluyor. Bir Devlet Radyosunun ağırbaşlılığıyla bağdaşamayacak kulak tırmalayıcı tâbirler konuşmalarda peşpeşe sıralanıyor. "Boynuz tüccarı", "Politikacı azmam", "Haramiler reisi" bunlardan sâdece bir kaçıdır. Bunlar, düşüklerin gayrı» meşru iktisaplarının hikâyesi sırasında kullanılıyor. Bu çeşit yayınlara karşı alâka azaldıkça galiba sinirlilik artmakta, sinirlilik arttıkça tecavüzlerin dozu arttırılmakta, en sonda metinlerin yeni yeni Burhan Belgelere kaleme aldırılmasına, yeni yeni Hikmet Münirlere kıraat ettirilmesine ihtiyaç hissedilmektedir.

Bir defa, hırsızlıkların teşhiri yolu olarak talihsiz bir yol seçilmiştir. İhtilâlin ondördiincü ayında ve söylenmesi gereken her şey, söylenip te Yassıada duruşmaları savunma safhasına geldiğinde Devlet Radyosunda, cevaplandırılması imkânsız bir, kampanyanın açılması en basit psikoloji bilgisiyle kabili telif değildir. Yassıada Saatinde, düşüklerin savunmaları niçin uzun uzun tekrarlanıyor? Zira radyo dinleyicisi istiyor ki hadiseler kendisine oldukları gibi anlatılsın ve hükmü bizzat o versin. Buna mukabil, yeni edebiyat saatinde istisnasız herkes haklımda bir takım ithamlar sıralanıyor. Şunun servetinin şu nisbeti, şunun servetinin bu nisbeti gayrımeşrudur diye.. İthama maruz bırakılanların içinde, seneler senesi, belki hain ve alçak, ama hırsız değil diye umumî efkârca bellenmiş kimselerin bulunması yayınların tesirini daha baştan sıfıra indiriyor.

Sonra, düşünülürse, bunlar nedir? Bunlar, Yüksek Soruşturma Kurulunda hazırlanmış bir takım dosyalardır ki hükme bağlansınlar diye Divana sevkedilmiştir. Bakıyorsunuz, bir düşüğün bir kaç bin liralık bir iktisabı dile pelesenk ediliyor. Dinliyorsunuz, dinliyorsunuz, en azılı hırsız diye bildiğiniz ve milyonları vurduğundan emin bulunduğunuz bir başka düşüğün marifetinin sâdece dört, yahut beş sıfırlı bir rakkamla ifade edildiğini şaşırarak öğreniyorsunuz. Bunun, kime ne fayda sağladığı lütfen söylenir mi?

Ama, her zaman olduğu gibi, mazeret gene hazırdır: "Siz, şehirlilere bakmayın, bizim köylü bundan anlar!" Vatan Cephesi yayınlarının, komedi halini almasından sonra da devam etmesine bu batıl itikat sebep olmuştur. Köylü bundan anlar i Köylünün bundan anlamadığı, sağduyunun gereği neyse köylünün ondan anladığı böylesine parlak bir şekilde sabit olduktan sonra hâlâ basit şelırirli mantığının dar açısından memleket realitelerine bakmaya kalkışmak, masa başından peşin hükümler vermek her halde pek basiretli bir tutum değildir. Böyle hatalardır ki, memleketin bugünkü panoramasını çizmiştir.

Basiretin ilk icabı, umumi efkârın nabzının nasıl attığının teşhisidir. Buna gayret edilirse görülecektir ki düşükler baklanda -her çeşidinden kuyrukların dışında- sempati besleyen, onları suçsuz bulan pek azdır. Fakat onlara, İhtilâlden bu kadar sonra, bütün kinler ve hınçlar soğumuşken meselâ Devlet Radyosu tarafından reva görülenler aynı derecede az kimse tarafından tasvip olunmaktadır. Bu ademi tasvip, ister istemez karşı tarafa karşı bir acıma hissi, hattâ sempatiye yol açmaktadır. Bizim ihtilâlimiz, tâ başından beri normalin dışında bir seyir tâkip ettiğine göre, bugün geldiğimiz noktada bütün şartları gözönünde tutarak davranışlarımızı âyârlamamızda sayısız milli menfaat vardır. Kaş yapayım derken göz, hem de göre göre çıkarılıyorsa, tutumu hemen değiştirmek lâzımdır.

Şu anda, en ziyade muhtaç bulunduğumuz şey ciddi ve gerçek bir huzurdur. Huzursuzluk sebeplerinin hepsi, karşı taraf lehine işlemektedir. Adaletin tecellisi saati yaklaşırken buna umumi efkârı hazırlamanın en iyi yolu, kudretleri ellerinden alınmış kimselere vaktiyle Menderesin rakiplerine sövdürdüğü şekilde sövmek değildir. Bilâkis, onların kendilerini savunmaları ne kadar iyi verilirse Adalete güven o nisbette artacaktır. Onların kendilerini savunmalarında suçluluklarını öylesine ortaya koyan hususlar vardır ki, bunların her biri, muhayyel on gayrımeşru iktisaptan daha. değerlidir. Mesele, hadiselerin kıymetlendirilmesinde millete o an için hakim olan temayülleri iyi sezebilmektir. Köpek Dâvası, Bebek Dâvası gibi, bu mecmuama "Fasafiso Dâvalar" sınıfına soktuğu dâvaların birer psikoloji hatası teşkil ettiği ortaya çıktıktan ve Anadolunun ancak bundan anladığı masalı tekzibe uğradıktan sonra ondört aylık bir gecikmeyle aynı yolu deşmeye kalkışmak, inan olsun ki basiretsizliğin değilse mutlaka muhayyele noksanının delilidir.

O yayınlar, düşününüz, bir mücadelenin içindeki bizlerin üzerinde soğuk duş tesiri yaparsa köylerde kentlerde, kahvelerde evlerde kendi halindeki vatandaşın ne istikamette tefsirine yol açmaktadır!

naklıyan gazeteciler bir Kurmayı makasa alıverdiler. Başbakanlığa özel bir işi için gelmiş olan Yarbay Suphi Karaman, binanın önünde Başkan Gürselin ve Bakanlar Kurulu üyelerinin çıkışım bekleyen gazetecilerle karşılaştı. Henüz birkaç basamak inmişti ki, kendisini onbeş - yirmi gazetecinin arasında buldu. Basın mensupları, Karamanın Bakanlar Kuruluyla ilgili bir ziyarette bulunduğunu sanıyorlardı. Sualler birbiri ardından sorulmağa başlandı. Yarbay Karaman evvelâ bir şaşaladı. Sonra günlerdir, hattâ aylardır zihnini meşgul eden bir konu üzerinde konuşuverdi. Söyledikleri cidden birinci sayfanın beş sütununa kurulacak cinsten şeylerdi. Karaman, yurt dışında bulunan 14 sâbık M.B.K üyesinin yurda dönmesini arzuladıklarını ve onlarla aynı statüde olmayı dilediklerini belirtti.

Ertesi günkü gazetelerde haber, büyük puntolarla ve geniş verildi. Akisleri de umulduğundan fazla oldu. Haftanın içinde başkent kulisini saran tatlı masallar hemen hemen hep bu meseleyle ilgiliydi. Her köşede aynı sözler tekrarlanıyor, her politika erbabının ağzında aynı sakız çiğneniyordu. Meraklıların gazetelere ettikleri telefonlar da işin cabasıydı.

Dedikodular arasında en yaygını, Karamanın şahsi fikirlerini Cemal Madanoğlunun Komiteden ayrılmasına bağlayan dedikodular oldu. 14 ler, en çok Madanoğlunun gayretiyle bertaraf edilmişlerdi. Şimdi, mert Korgeneral kudret makamından uzaklaştırıldığına. göre Komitede derhal 14'ler lehinde bir cereyan başgöstermişti. Hattâ, yurttaki ırkçılar arasında Madanoğlunu siyonistlikle suçlandıranlar ve el altından Türkeş propagandası yapanlar çıktı.

Hele haftanın başlarında, pazartesi ve salı günleri M3.K. nin ardarda iki toplantı yaptığı ve toplantıların dört saate yakın sürdüğü haberi yayılınca, artık kimsenin şüphesi kalmadı: 14'ler en yakın zamanda yurda dönüyorlardı!

Yakıştırma haberlerin yayılması ve pek meraklı kişilerin bunları allayıp pullayıp heyecanlı bir şekilde ve herşeyi bitenlere has bir eda ile anlatmaları haftanın ortasında meseleyi adamakıllı alevlendirdi. Ne var ki kapalı kapıların ardında cereyan edenlerin, söylentilerle yakından ve uzaktan ilgisi yoktu. Nitekim, M.B. K, nin yaptığı tahmin edilen toplantılar, aslında başkentte bulunan ve sayısı bir hayli az olan Komite üyelerinin daha ziyade teknik işlerle ilgili sohbetlerinden ibaret kaldı. Pazartesi ve salı günü M.B.K. çoğun-



Mucip Ataklı
Sessiz ihtilâlci

tuğu temin edemediği için toplanamadı. Toplanmak ve yaklaşan seçimlere kadar elde mevcut bazı kanunların ayıklanması için çalışmak istenmişti. İstenmişti ama, M.B.K. Sekreterlik Bürosunda bile bir üye noksan bulunduğundan ve diğer üyelerden bir çoğu da • seyahatte oldu-



Suphi Karaman
Bin düşün, bir konuş!

ğundan gerekli çoğunluğun temininde güçlük çekiliyordu. Bu bakımdan haftanın içinde M.B.K. toplantıları arkadaşça sohbet ve komisyon çalışmalarından ileri gidemedi

Öyle değil, böyle

Buna mukabil, meşhur beyanatının yayınlanmasından itibaren gazeteciler Suphi Karamanın peşini bırakmadılar. Nitekim, bitirdiğimiz haftanın ortalarında bir gün, Meclis koridorlarından birinde hem dolaşmakta, hem konuşmakta olan gri elbiseli bir adamın hareketlerinden son derece önemli bir meseleyi izaha çalıştığı anlaşılıyordu. Silerini durmadan sallıyor, bazı işaretler yapıyor ve kendisini dikkatle dinleyen şahsa arada sırada bakarak, söylediklerinin tesirini anlamağa çalışıyordu. İki kişi yeni Meclisin şahane koridorlarından birini adımlamaktaydılar. Gri elbiselisi Suphi Karamanın ta kendisiydi. Diğeri ise, bir AKİS mensubuydu. Son günlerin ziyadesiyle meşhur bu M.B.K. üyesini, adamakıllı sıkıştırmıştı. Karaman ite gazeteci arasında geçen konuşma, meşhur ve malûm 14'lerle ilgiliydi. Karaman genç gazeteciye şöyle dedi:

"— Bakın, benim konuşmalarım, Başbakanlığın önünde söylediklerim oldukça yanlış anlaşılmış. Ben dışarda müşavir olarak bulunan bu 14 arkadaşın yurda dönmesi gerektiğini söylerken kendi fikrimi, düşüncemi belirttim. Bu demek değildir ki, 14 ler meselesi M.B.K. nin gündemine alınacak, konuşulacak ve bir karara varılacaktır. Bu, sadece ve sâdece benim fikrimdir. Gene aynı şeyi söylerim. Bu arkadaşlar İhtilâle en az bizler kadar emeği geçmiş insanlardır. Elbette ki yurda dönebilmeleri gerekmektedir..."

Adımladıkları koridorun sonuna varan gazeteci ve Yarbay Karaman, geri döndüler. Karaman meseleyi bir kere daha izaha çalıştı. Söylediklerinin aksini iddia etmiyordu. Bir kere daha, bin kere daha aynı sözleri söylerdi. Ama kendisi, M.B.K. nin tümü değildi. Kendisi gibi düşünen arkadaşları mevcuttu. Gelgelelim bu, meseleyi ele alıp M.B.K. nin bir kararı haline getirmeğe kafi gelmiyordu.

Karamanın, akisleri devam eden sözlerini ayni gün M.B.K. nin sekreter üyesi Albay Mucip Ataklı -bu Ağuatosta general olacaktır- açıklamak zorunda kaldı. Çarşamba günü başkente dönen üyelerle çoğunluk temin edilmiş ve öğleden sonra M.B. K. toplantıya çağrılmıştı. Saat 18'e kadar devam eden çalışmalar sonunda yeni Meclisin büyük kapısında görünen üyeler, bu konuda kendilerine tevcih edilen soruları cevapsız

bıraktılar. Kimisi omuz silkip gülümsedi, kimisi de sâdece basını iki yana sallayarak, birşey söyliyemiyeceğini belirtti. Meclisi en son terkeden Ataklı, yanına yaklaşan basın mensuplarına:

"— M.B.K. nin bu konuda alınmış bir kararı henüz yoktur. Bu mesele üzerinde konuşulmamıştır. Gündeme alınması için de bir sebep yok. Söylenenler arkadaşların kendi fikirleri. İstedikleri gibi düşünmekte serbesttirler" demekle yetindi.

Komitenin "konuşmayan üye"lerinden Ataklının bu açıklamasından sonra 14'ler üzerine düzenlenen tatlı masalların ardı biraz kesildi. Zira Karamanın sözlerinden sonra, nedendir bilinmez, eski arkadaşlarına karşı büyük vefa hisleri besleyen bir başka M.B.K. üyesi de -papyonu ziyadesiyle meşhur Ahmet Yıldız- oturaklı bir demeç patlatmış ve dışarıda bulunan ihtilâlcilerin elbette ki geri döneceklerini belirtmişti.

Gergi M.B.K. üyeleri içinde Karaman gibi düşünenler yok değildi. Bunlar zaman zaman özel sohbetlerde eski arkadaşlarından sitayişle bahsederler. İhtilâle geçen emeklerinin unutulmaması lâzım geldiğini savunurlar ve hattâ içlerinden çoğunun bir yanlışlığa kurban gittiğini de söylemekten çekinmezlerdi. Bu yönden hareketle, gönderilenlerin geri getirilmesini ve onların da istikballerinin teminat altına alınmasını arzuladıklarını belirtirlerdi. Bunlar arasındaki yaygın fikir, geri getirileceklerin Devlet Başkanı kontenjanından Senatör olarak Büyük Millet Meclisine dahil edilmeleri gerektiği şeklindeydi. Başkanın 15 kişilik bir kontenjanı vardı ya... Bu rakam, meselenin halli için yeter de artardı bile. Geçenler unutulur, ne olursa olsun, İhtilâlde büyük hisseleri bulunan bu kişilerin istikballeri garanti edilmiş olurdu.

M.B.K. üyelerinden bir çoğu, eski arkadaşlarına vefa gösteriyorlar, onlarla muhaberede bulunuyorlardı. Onların istekleri, mümkün mertebe yerine getiriliyor, Dışişleri Bakanına direktifler veriliyordu. Meselâ, Meksikoda bulunan Orhan Erkanlının eşi, rahatsızlığı dolayısıyla bulunduğu yerin iklimine alışamadığı ve sıkıntı çektiği için Erkanlı Meksikodan alınıp Ottowa'ya nakledilmiş ve bu konu üzerinde tartışılmamıştı bile. Keza Dündar Taşerin Rabattan Bern'e nakli de aynı sebeplerle olmuştu. Komite üyeleri eski silâh arkadaşlarının sıhhatleri, rahatları ile azami derecede meşgul oluyorlardı. Ama bütün bunlar, söylentilerin gerçekle olan ilgisini teyidden dağlar kadar uzaktı.

Haftanın sonunda 14'ler konusu sansasyonel bir gazete haberinden ileri gidemedi. Bu hususta kendilerine sual tevcih edilen M.B.K. üyeleri gülümsüyorlar ve işin biraz şaka tarafı olduğunu anlatmak ister gibi mânalı manalı baş sallıyorlardı. Haftanın ortalarında, perşembe günü, gidenler arasında pek yakın arkadaşları bulunan -Harp Akademisindeki tedris yılları dolayısıyla- Yarbay Suphi Gürsöytrak sohbet ettiği iki kişinin bu mealdeki suallerini şöyle cevaplandırdı:

"— Neden geri dönmesinler? Onlar da Türk vatandaşıdır, değil mi? Bunu elbette sivil iktidar düşünecek ve bir sonuca bağlıyacaktır!."

Sevimli Yarbay bundan sonra bir



Suphi Gürsoytrak
Bin işin arasında...

kahkaha attı ve suali tevcih edenlere "sizi gidi sizi" dercesine göz kırptı. Bu, 14'ler hakkında bir kararın ancak seçimlerden sonra alınabileceğinin pek az gizli işareti sayıldı. O sırada yanlarına yaklaşan sekreter üye Albay Mucip Ataklı, Gürsoytraka, öğleden sonra toplanılacağım söyledi.

Öğleden sonra toplantı yapılacağı basın mensupları tarafından duyulunca, Meclisin önü gazetecilerle dolup taştı. Ama bu defa kimsenin aklından 14'lerle ilgili bir sual sormak geçmedi. Nitekim toplantıyı terkeden Albay Küçükle Yarbay Gürsoytrak, gazetecilere, seçimden evvel Kurucu Meclisten çıkması istenilen kanunların ayıklanmasıyla ilgili konuşmalar yaptıklarını söylediler. Sıtkı Ulay ise, her zamanki neşesiyle:

"— Etrafta sulh ve sükûn hâkim.. Bir şey yok" dedi.

Ne Komite üyeleri, ne de basın mensupları 14'lerle ilgili bir kelimeyi ağızlarına aldılar.

Doğrusunu söylemek gerekirse, - M.B.K. nin, üzerinde hassasiyetle durduğu çok daha önemli bir mesele vardı. Hazırlanan Ordu Terfi Kanunu henüz Kurucu Meclise sevkedilmemiş, Komisyon çalışmaları aksamış, Bakanlıkların biraz gevşek davranması kısalan zaman içinde bir sürü kanunun elde bekler duruma gitmesine sebep olmuştu. Hele, Ordu Terfi Kanununun biran evvel çıkması M.B.K. üyeleri için elzemdi. Zira eldeki terfi sistemiyle en fazla beş yıl sonra orduda gene tıkanmalar vücuda gelecek ve yapılan gençleştirme ameliyesi hiç mi hiç işe yaramıyacaktı. Bunun sağlanması için. hazırlanan tasarının süratle kanunlaşması gerekiyordu. Denilebilir ki mı mesele, şu sıralarda, M.B.K. üyelerinin zihnîni 14'lerden çok daha fazla işgal etmekteydi. Yapılan toplantılarda ele alman en önemli konu da buydu. Kurmaylar bir formül arıyorlar ve Meclis Komisyonlarının çalışması için bazı çareler düşünüyorlardı. Seçimin yaklaşmasıyla siyasi partilerin faaliyetlerini arttırmaları, Komisyon çalışmalarını hakikaten zaafa uğratmıştı. C.H.P. nin ekseriyeti teşkil ettiği Temsilciler Meclisinde, Komisyonlarda da çoğunluk ana partinin elindeydi. Bu sebepten, diğer küçük partiler harıl harıl siyasî faaliyette bulunurlarken, Meclis çalışmaları dolayısıyla C.H.P. nin bu konuda pasif kalması, hakkaniyete uygün düşmüyordu. M.B.K. üyeleri bunun çaresini vardiya usûlünde bul* dular ve Komisyon üyelerinin bir kısmının çalıştığı sıralarda diğerlerinin parti isleriyle meşgul olabileceğini belirttiler. Bu tavsiye yerine getirildiği takdirde her iki işin birden yürütülebileceği kanısındaydılar.

Ordu Terfi Kanunundan başka, Toprak Reformu ve Orman Kanunlarının, Milli Eğitimle ilgili bir yığın kanunun behemahal Seçim evveli idare tarafından çıkarılmasını arzulayan Komitenin çalışmaları, hemen hemen bu konu üzerinde oldu. Karamanın, aslında yazılmaması gereken sözlerinin doğurduğu meseleyle Komite pek meşgul olmadı.

Ancak şunu da söylemek lâzım gelir ki, M.B.K üyeleri arasında böyle bir mesele bahis konusu edilirse, fikir ayrılıklarına rastlamak mümkün olacaktır. Dışarıda bulunan 14 İhtilâl cinin geri getirilmesi meselesinde ayrı düşünceler mevcuttur. Bir

Yarabbi, konuşmak bir mecburiyet mi?

İhtilâl idaresinin talihinde bir hususiyet, 2. Mayıstan itibaren dikkati çekmiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri adına M.B.K. nde vazife güren ihtilalciler ne zaman çok konuşmuşlarsa, işler karışmıştır. Ağızlar tutulur tutulmaz, işler düzene girmiş ve asıl hedefe doğru gidiş süratlenmiştir. Zaten Komite üyeleri arasında daima "konuşanlar" ve "konuşmayanlar" kendilerini belli etmişlerdir. Kudret, hemen her zaman, "konuşmayanlar" veya "pek az konuşanlar"ın elinde bulunduğundan toplumu dehşetle irkilten fikirler ekseriya lâftan ileri gidememiş, ancak bu lâfın bir Komite üyesinin ağımdan çıkmış olmasının yarattığı karışıklık ortalığı bulandırmaya yetmiştir.

14'leıin bir kısmı fikirlerinin kurbanı olmuşlarsa da, bir diğer kısmını dillerinin yaktığı muhakkaktır. Nitekim, 13 Kasım temizliğini takiben Çankayada Başkan Gürsel tarafından yapılan basın toplantısında bir prensip kararı açıklanmıştır: - Komite üyeleri, Komite dışında şahsi fikirlerini dahi ifade etmeyeceklerdir! Buna riayet olunduğu süre Ur ihtilafa rastlanmamış, ihtilalciler konuşmaktan vaz geçmek suretiyle devlet adamı olgunluğuna bürünmüşlerdir. Ancak zamanla bu güzel âdet, Komitenin bir çok üyesi tarafından kulak arkasına atılmış, ve memleketin hayati meseleleri konusunda dahi şaşırtıcı şahsi fikirler yeniden söylenmeye başlanmıştır.

"14'ler Meselesi"nin gerçek mahiyeti yandaki sütûnlarda kâfi açıklıkla ve tafsilâtla anlatılmaktadır. Bu konunun, durup dururken, sâdece konuşma merakı yüzünden ortaya atılmasının akisleri karşısında "Allah razı olsun!" deme imkânı var mıdır, yok mudur? Bu husus, dikkatle düşünülmelidir. Memleketten uzaklaştırıldıkları sırada, seçim istemedikleri ve bir dikta idaresinin peşinde koştukları en gürültülü şekilde ilân edilen 14'lerin geri getirilmesi seçimlere on, onbir hafta kala tartışma konusu olursa umumi efkârın irkilmemesi kabil değildir. Seçim yapmak askeri ihtilâllerin tabiatı icabı olmadığından ve Türk İnkılâp Hareketi bu nevi hükümet darbeleri içinde kendisine müstesna bir mevki yapma azmi taşıdığından hiç kimse, seçimin yapıldığım gözleriyle görmeden bunun yapılacağına yürekten inanmamaktadır. Halk arasında dolaşınız. Bir endişenin kalplerde izi bulunduğunu derhal göreceksiniz. Korkulmaktadır ki son dakika bir bahane icat edilmesin ve seçimler yapılmayarak iktidarın üzerine otu-rulmasın! Tabii bu, memleketteki gerçek kuvvet muvazenesini bilmeyenlerin ve hiç kimsenin kudretinin seçim yaptırmamaya yetmeyeceğinden habersiz bulunanların evhamıdır. Fakat, hadiselere kuşbakışı bakılırsa evhamın köklü temelleri bulunduğunu inkar haksızlık olmaz mı?

Hava bu iken, bir fiye 141er hakkındaki şahsi fikrini gazetecilere söylüyor. Arzusu, ya onların kendi, ya kendinin onlar durumunda bulunmasıdır! Bu öylesine imkânsız bir arzudur ki, bir ihtimal olarak dahi ele alınması son derece vahim rejim buhranına yol açacaktır. Buna rağmen, başka üyeler "şahsi fikirler olimpiyatı"na koşuyorlar. 14'ler mükemmel arkadaşlardır, 141er İhtilâle kendileri kadar emek vermişlerdir, 141erin hepsi yüzdeyüz vatanperver kimselerdir, 141ere karşı vefa duyguları kalpleri doldurmaktadır.. Peki ama, insanın soracağı geliyor: "Be birader, öyleyse 13 Kasım temizliği nedir?" **Kaldı** ki, bugün açığa vurulan şahsi fikirler o zaman söylenmeliydi. O zaman Komitede halan bir üye "Hayır, ya ben onların statüsüne, ya onlar benim statüme tabi tutulmalıdırlar" diye diretseydi alkışlanacak bir asil hareket yapmış olurdu. Ama, o zaman 141er hakkında en selâhiyetli ağızlardan yapılan açıklamaların hiç birine karşı küçük parmağını kaldırma, bugün, onların kanunla çizilmiş ve şüphesiz kanunla tanzim olunacak statülerini tartışma konusu yap!

İnsanlar, hele ihtilâlciler şahsi vefa hislerini mutlaka böylesine hayati meselelerin dışında göstermelidirler. Zaten bu vefa hissinin de o ihtilâlcileri açık beyanat yapmaya değil, meseleyi **M.B.K.** ne götürmeye itmesi lâzımdı. Orada alınacak neticeye göre durum umumi efkâra bildirilir ve bugünkü pek hazin akisler de hiç yaratılmamış olurdu.

Az söylemenin faziletini ondört aylık bir staj devresinden sonra hâlâ takdir edememiş olmak, şüphesiz bir eksikliktir. Adama, insanların değerini nasıl sınıflandırdığını sormuşlar. "En az konuşanı en büyüğüdür" demiş. "Peki" demişler, "ya hiç konuşmayanı?" Adam iki elini yanına açmış:

"— Ah, öylesi nerede ki?"

Biz de hiç konuşulmamasından vaz geçtik. **Ama,** ne olur yarabbi, az konuşunuz! Az konuşunuz ki şu intikal devri çok şerefli kapansın.


Gürsel "Dikta rejimine gidiyorlardı„ dedi
Başkan, affedilen üyelerin Ordu mensuplarıyla temas ederek bazı hareketler hazırlamıya yeltendiklerini söyledi
Affedilenler seçim yapmama yolunda gayret sarfediyorlardı

Gürselin 14'lerle ilgili beyanatını havi kupür

Perhiz ve lahana turşusu

Karaman bu konuyu ne kadar benimsemişse, bir Küçük o derece benimsememiştir Denilebilir ki. Albaylar grubu bu meseleyi pek ele alma taraflısı değildir. Bir oylama yapılacak olsa, taraflardan herhangi birinin ezici bir çoğunluk sağlamasına imkân ve ihtimal yoktu

Hakikaten 141er meselesi, Komite üyelerinden birçoğunu zaman zaman düşünceye sevkeden ve oldukça üzen bir konudur. İçlerinden ekseri-



C. H. P. Gençlik Kurultayın da İnönü ve arkadaşları
Mesut günün mesut insanları

sinin şu veya bu şekilde 14'lerden bir yakın arkadaşı bulunmakta, beraberce geçirilen günlerin hatıraları zaman zaman gözleri yaşartmaktadır. Ama ortadaki gerçek, bütün bunları bir kenara koymak lâzımgeldiğini göstermektedir. 13 Kasım günü Devlet ve Hükümet Başkanının tebliğiyle feshedilen M.B.K. nin 23 kişiden ibaret bugünkü üyeleri, müşterek sorumluluk yüklenmişler ve durumu kabul etmişlerdir. Hisler bir yana, gerçeklerin göz önüne alınması ve ona göre hareket edilmesi gerekmektedir. Komitede bir kısım üyenin bu mesele hakkındaki fikri, ortaya atılanların tamamen aksidir. 14'ler hâdisesine kapanmış gözüyle bakan bu üyelerin yanı sıra, diğer düşüncelerin şahsi görüşler olarak kabul edilmesi zarureti mevcuttur. Nitekim hâdiseler, durumun bu olduğunu açıkça ortaya koymuş ve aslında yazılmaması gereken sözlerin ortaya çıkardığı patırtı bitirdiğimiz haftanın sonlarında kendiliğinden kapanmıştır.

Şu satırlar yazıldığı sırada kati olarak bilinen, 14'lerden bir tekinin dahi seçimlerden önce Türkiyeye dönemeyeceğidir. M.B.K. nden bunun aksi bir karar çıkmayacaktır. Komitenin en yumuşak kalpli üyeleri, 14'lerin üzerinde bulunduğunu tevehhüm ettikleri "vatan haini" damgasının kaldırılmasına taraftardırlar. Kendileri bu damgayı sildikten sonra, 14lerin dönüşü hakkındaki karart kurulacak sivil idareye bırakmak niyetindedirler.

Sivil idareye gelince.. 141er hakkındaki kanun, kendilerinin iki yıldan önce memlekete getirilemeyeceklerini âmirdir. Bu, iki yıldan önce dönemeyecekleri mânasına gelmemektedir. Nitekim bu yüzden dolayıdır ki, C.H.P. nin kararı, iktidar kendisine mukadder olduğu takdirde 14 lerden isteyenlerin memlekete avdetlerine derhal cevaz vermektir. İstemeyenler ise, vazifelerinde kalacaklardır.

C.H.P.

İnsanlar yaşadıkça

İnönü, üç daktilo sayfası tutan konuşmasını kürsünün üzerine koydu. Gözlüklerini düzelttikten sonra, çıt çıkmıyan salonu şöyle bir süzdü. Yüzlerce genç, gözlerini kırpmadan kendisine bakıyordu. Yüzlerce genç dimağ, hiç bir şey düşünmeden kendisini dinlemeğe hazırlanmıştı. 73 yaşındaki delikanlı bu birkaç saniyelik sükûttan sonra konuşmağa başladı:

"— C.H.P. Gençlik Kollan ilk Kurultayım açıyorum. Bu Kurultay büyük bir siyasî önem taşımaktadır..."

Ses, salona dalga dalga yayıldı. Bu ses, Genel Başkanın, bütün yurtta her vatandaş tarafından tanınan, kendine has sesiydi. Delegeler âdeta soluk almıyorlardı.

İnönü sözlerine devam etti. Ak defa toplanan ve gençliğin fiilen ilk siyasi toplantısı olan bu Kurultayın mânası büyüktü. İlerisi için çok şeyler vâdediyordu. İlk sayfayı bitirip ikincisine geçtiğinde Genel Başkanın sözleri alkışlarla uzun müddet kesildi. İnönü alkışın dinmesini beklemek zorunda kaldı. Konuşmasının ortalarında gene bir an sustu, keskin gözlerle delegeleri bir - iki saniye süzdükten sonra devam etti:

"— Partiler, içinde gördüğümüz ciddiyetten uzak oyunlara gençleri», mizin kendilerini kaptırmamalarını, hem gençlerin, hem parti idare makamlarının dikkat edecekleri bir mesele sayarım..."

Sözün burasında salon âdeta yılkılacaktı. Genel Başkanın son derece kesin ve açık konuşmasını dikkatle dinleyen gençler birden harekete geçtiler ve avuçlarını patlatırcasına alkışlamağa başladılar. Bu, İnönünün, Gençlik Kurultayının ana fikrini özetleyen sözlerinin tasvip edildiğinin en güzel belirtisiydi. Alkış hayli devam etti Genel Başkan bu müddet içinde genç yüzleri sevgiyle süzdü. Memnuniyeti, bakışlarından belliydi.

Konuşmasını bitirip yerine otur» mak üzere kürsüden ayrıldığında vakit öğleye yaklaşmıştı ve CHP. Gençlik Kollan Birinci Kurultayı çalışmalarına fiilen başlamış bulunuyordu.

Başkentin Gölbaşı sinemasında toplanan ilk Gençlik Kurultayı hakikaten son derece iyi organize edilmiş bir siyasî toplantı manzarası gösteriyordu. Gençler, parti üst kademelerindeki ağabeylerine iyi birer örnek teşkil ettiler.

Haftanın ortalarında, çarşamba günü başlıyan Kurultayın çalışmaları iki gün sürdü. O sabah erken saatlerde Gölbaşı sineması hazır vaziyette, delegelerin gelmesini bekliyordu. Sinemanın kapısına, binanın cephesini örtecek heybette bir parti bayrağı asılmıştı. Basının, siyasî partilerin, dinleyecilerin yerleri ayrılmış, bütün bunlar gayet iyi hazırlanmıştı. Sahnenin. üst kısmında, kırmızı zemin üzerine yazılmış "CHP. Gençlik Kolları 1. Kurultayı" ibaresi okunuyordu. Fon olarak, 1950 ile 15 Ekim



İnönü Gençlik Kurultayında konuşuyor
İşareti çekti

1961 tarihleri arasındaki olayları Sembolize eden büyük bir pano mevcuttu. Atatürkün ve İnönünün büyük resimleri altıoklu bayraklarla süslenmiş, salonun iki yanma yerleştirilmişti. Duvarlarda birçok dövize rastlanıyordu. Bantların üzerinde Atatürkün ve İnönünün vecizeleri yazılıydı. Bunların içinde ençok dikkati çeken, Gençlik Kollarının bir sloganıydı. Bantta, "Şahısların değil, ülkülerin ve ilkelerin peşindeyiz" yazılıydı. Bir başka bantta Kemal Atatürk imzalı şu sözler mevcuttu: "Müş küllerinizin hallinde daima İsmet Paşaya müracaat ediniz" Salonun soluna asılmış bir başka bantta ise. "Şalisi ve oportünist politikaya paydos!.." deniliyordu.

Gençlik **Kolları** mensuplarının Genel Başkanları gibi düşündükleri belliydi. Nitekim, Kurultayın neticesi da o istikamette oldu. Anlaşılan, ışık, 78'lik delikanlıdan geliyordu.

Kongrede ilk kıvılcım.

Saatlerin 10'u gösterdiği sırada Merkez İdare Kurulu üyelerinden biri, denilebilir ki bu tip toplantıların en çekilmez işini yapmak üzere kürsüye geldi. Yoklama yapılacaktı!' Yarım saat isimler okundu. Henüz yarısına gelinmişti ki, birden kapının önünde bir kaynaşma oldu. Korkunç bir alkış etrafı kapladı. Gelen, İnönü ile eşiydi. Yanlarında Genel Merkez İdare Kurulu üyelerinden Dr. Suphi Baykam bulunuyordu. İnönü ince, beyaz çizgili, lâcivert bir elbise giymiş, koyu renk bir kravat bağlamıştı. İllinde koyu gri fötrü vardı. Pek neşeli ve pek dinç görünüyordu. Sağa sola selâm veriyor, etrafım saranlara gülümsüyor, elini sıkanlara tatlı lâflar atıyor, şakalaşıyordu. İnönüye çivilemeler pek iyi gelmişti. Eşi Mevhibe İnönünün üzerinde koyu kurşuni bir elbise, elinde M.İ.İ. inisyallerini taşıyan beyaz bir çanta vardı. Salonda 400 genç hançere, avazı çıktığı kadar:

"— Ya ya ya, şa şa şa, İsmet Paşa çok yaşa!" diye haykırıyordu.

Tezahürat, İnönülerin salonu geçip yerlerini almasına kadar devanı etti. Sonra etrafı bir sessizlik kapladı ve kürsüden gene aynı ses. isimleri aynı ton ve hızla okumağa başladı. Bu arada kapıda iki kişi daha göründü. Papyonlu zatlar sessiz sedasız ön sıralara doğru yürüdüler. M.B.K. üyesi Ahmet Yıldız ile C.H.P. li sosyalist politikacı Cemil Sait Parlas ön sırada bulunan İnönülerin ve evvelce yerini almış olan Feyzioğlunun ellerini sıktılar. İnönü, Yıldızı solundaki koltuğa oturttu. İki idareci, yoklama süresince sohbete devam ettiler.

Kurultay Başkanlığı için tek aday vardı. Ünal Kormanın Başkan seçilmesi bu yüzden uzun sürmedi. Kormana yardımcı olarak da Yalçın Kasaroğlu -159 oyla- ve Nedret Yalçın -126 oyla- seçildiler. Divanın teşekkülünden' sonra gündeme geçildi.

İşte ne olduysa bu sırada oldu. Gündemde, İnönünün açış konuşmasını müteakip Gençlik Kolları kurucularından Suphi Baykamın, Kolların yedi yıllık fâaliyeti hakkında yapacağı bir konuşma mevcuttu. Baykam - Gülek ikilisi, ilk savaşım burada verdi. Bir delege gündem dışı söz aldı. İstanbulu temsil ediyordu. Teklifi, gündemde değişiklik yapılmasıydı. Delegeye göre, Baykamın bu konuda konuşması fazlaydı. Zira Baykam, uzun süredir Gençlik Kollarından ayrı bulunuyordu. Bu bakımdan faaliyetler hakkında tam ve vazıh bilgisi olamazdı. Gelişmelere düşebilirdi. Üstelik Baykamın halen Gençlik Kollarında bir vazifesi de yoktu. Yapacağı konuşmadan sorumsuz olacaktı. Bu itibarla konuşmanın gündem dışı bırakılması veya aydınlatıcı mahiyette olması talep ediliyordu. İstanbullu bir başka delege de aynı şeyleri ifade etti. Etti **ama,** oylama İstanbullu iki Gülekçinin mağlubiyetiyle sona erdi. Baykam konuşmasına başladı.

Genç politikacıyı iyi tanıyanlar, onun konuşurken tedirgin olduğunu sezdiler. Baykam bir şey bekliyor gibiydi. Her saniye, beklediğinin bir an önce vukua gelmesini bekler gibi bir hali vardı. Nihayet Baykamı rahatlatan hâdise patlak verdi. 15-20 Adanalı delege **evvelâ** sessiz sedasız salonu terkettiler. sonra içeriye, büyük gürültüyle girdiler. Bu defa yalnız değildiler. Önlerinde beyaz elbiseler içinde, durmadan gülen bir **zat** bulunuyordu. Gülek, Baykam konuşurken mûtad "numara"sını bu defa da icra etmişti. Kürsüdeki hatip gü-

rültüyle beraber derin bir nefes aldı. Artık rahatlıkla konuşabilecek, derdini anlatabilecekti. Zira Gülek rolünü oynamıştı!.. Hakikaten Gülek, varıp sessizce bir kıyıya oturdu. Hiç sesini çıkarmadı. Hattâ kimsenin elini de sıkamadı. Genel Başkanı sâdece başıyla selâmladı. Silâh bu defa geri tepmişti. Biraz sonra da geldiği gibi gitti. Giderken etrafım alanlar, gene bilinen kişilerdi.

Gençlik Kurultayı bu arada gündeminde bir değişiklik yaptı. Kurultay, aziz "Atatürkü ziyaret etme" maddesini konuşmalardan hemen sonraya almıştı. Saat 12'yi geçmiş, Baykamın Gençlik Kollarının yedi yıllık faaliyeti hakkında yaptığı konuşma sona ermişti. Topluca kalkıldı. Her ilden bir temsilcinin katıldığı heyet, Anıt Kahiri ziyaret edecekti. Gençler, ziyarette İnönünün de bulunmasını istediler. Genel Başkan, eşi, Turhan Feyzioğlu ve Baykam bir otomobille Anıt Kabire doğru yola çıktılar. Kurultayı temsilen gidecek olan heyet de yürüyerek Atatürkün mânevi huzuruna vardı. Baykam, yola çıktıktan biraz sonra otomobilden inerek gençlere katılmıştı. Mûtad törenden sonra Gençler dağıldılar.

Çarklar dönüyor

Öğleden sonra 45 dakikalık bir gecikmeyle başlayan Kurultayda komisyon seçimleri yapılacaktı. Teşkil edilecek dört komisyon bütün bir gün durmadan çalışacak ve hazırladığı raporu Kurultaya sunacaktı. İlk seçim "Çalışma Komisyonu"nun seçimi oldu. Sırayla "Gençlik Dâvaları", "Dilekler", "Tüzük ve Yönetmelik" komisyonları seçildi. Bundan sonra C.H.P. Gençlik Kolları Merkez Yönetim Kurulu Başkam Erol Ünal çalışma raporu üzerinde izahat verdi. Konuşma ve izah faslı bir hayli uzundu.

Delegeler, rapor üzerinde muhtelif tenkitlerde bulundular. Beğenen beğendiğini, beğenmiyen beğenmediğini açık gönüllülükle söyledi. Kurultayın ziyadesiyle beğenilecek, takdir edilecek tarafı hakikaten bu yönüydü. Gençler samimiydiler. Politikadan çok uzak, amaç edindikleri meseleler üzerinde kesin, samimi, arzulu ve yalın konuşuyorlardı. Bekledikleri, kaçındıkları, çekindikleri bir şey yoktu. Dileklerini küçük oyunlara lüzum görmeden apaçık, dümdüz ortaya döküyorlardı.

İlk arbede Necati Atasoy adlı delegenin söz almasıyla başladı. Delege faaliyet raporundan çok, Merkez İdare Kuru üyesi Suphi Baykamın öğleden evvel yaptığı konuşmayı ele aldı. Bu yönde gelişen nutuk yavaş yavaş bazı ithamlarla süslenince, adamakıllı ilgi çekti. Hava gerilmiş, Kurultayda ikinci savaşın tohumları atılmağa başlanmıştı. Ciddiyetten uzak oyunlar, oldukça kötü aktörlerle, kötü rejisör idaresinde sahneye konuyordu. Atasoyun ithamları bir hayli enteresandı. Baykam Gençlik Kollarında adam kayırıyordu! İstediğini istediği yere getiriyor, istemediğini saf dışı bırakıyordu! Bu konuda o kadar ileri gitmişti ki, Gençlik Kollarının arzusu hilâfına Kolları temsilen Alev Coşkun C.H.P. kontenjanından Temsilciler Meclisi üyeliğine seçilmişti! İşi Baykam pişirip kotarmış, Alev Coşkuna da aşı yemek kalmıştı. Halbuki Coşkun, 28 Nisan hâdiselerinden sonra Üniversite hareketlerine seyirci kalanlardan

Şamatacının Sonu

Şamatanın bir topluluğun tamamını bir müddet aldatması mümkündür. Şamata, bir topluluğun bir kısmını daima da aldatabilir. Ama şamataya bir topluluğun tamamı daima kansın! Bu, akün alacağı bir şey değildir. Tarih şahittir ki. şamatacıların foyası en sonda hep meydana çıkmış ve bunlar, alkışlar arasında tırmandıkları mevkilerden yuha sesleri, alaylar, hakaretler ve istihfaf içinde alaşağı edilivermişlerdir. Ancak gerçek meziyetlere dayanılarak ve şamatacılık değil, büyük toplulukların içten takdirini kazandıran hareketler yapılarak elde edilen yerlerdir ki sahiplerine saadet, şan ve ebedi şeref getirmiştir. İşte, bizim büyük adamlarımız: Fatihler ve Süleymanlar, Atatürkler ve İnönüler.. Tarih nehri akıp giderken öyle tipler ortaya çıkmıştır ki, bunlar bir an bütün gözleri kamaştırmışlar, alna o anın sonunda adları dahi hatırlanmaz olmuştur. Sâdece son onbeş senelik siyaset hayatımız, bu çeşit şamatacılarla doludur. Eski gazete koleksiyonlarını karıştırınız. Manşetlerde ne isimler, birinci sayfalarda ne resimler görülecektir ki bugünün okuyucularının bunlardan haberleri dahi yoktur.

C.H.P. içinde aynı yolun yolcuları, gençlerden şiddetli bir şamar yemiş bulunuyorlar. Pek sık tekrarlandığı için itibarının büyük kısmını kaybetmiş taktiklerle dikkat çekme, heyecan yaratma, karışıklığa yol açma sevdasında olanlar evvelâ Genel Başkanın endirekt, ama şiddetli bir ihtarına maruz kalmışlar, sonra da bu partinin hem gerçek ümidini, hem gerçek kuvvetini teşkil eden gençlerin ciddi vaziyet almasıyla put mevkilerinden düşüvermişlerdir.

Gürültücü ekalliyetlerin, sessiz duran kuvvetler karşısında zahiri zaferler kazandıkları ve o zahiri zaferlerin sağladığı hava içinde bunları gerçek zafer haline getirmeye çalıştıkları bilinen, denenmiş bir gerçektir. Bu zaferlerin kazanıldığı da varittir. Bugün Demir Perde gerisinde bulunan bir çok memlekette iktidar, o taktikler sayesinde el değiştirmiştir. Fikriyatı elbette ki tamamen değişik olmakla beraber, Tarihin en uzak devirlerinden bu yana daima kullanılagelmiş o usûller hep aydınların gayretiyle "ipliği pazara çıkmış" hale getirilivermiştir. C.H.P. içinde olan da odur. Birinci Gençlik Kurultayının gösterdiği sağduyu sâdece Büyük Kurultayın havasının nasıl olacağının bir delili değil, aynı zamanda geniş C.H.P. li kütlelere harekete geçme zamanının geldiğini de gösteren bir işarettir. Bir yeni kongrede bir hatip, bir başka hatip kürsüde konuşur ve partinin en yüksek kademelerini işgal edenler onu dinlerlerken bir kaç sırt hamamım omuzları üstünde ve etrafına dışardan aldığı bir avuç şakşakacısının kopardıkları şamata arasında salona dalmaya kalkıştığı takdirde mutlaka yuhalanacaktır ve istiskal görecektir. Zira partiiçi mücadelelerde kullanılması caiz metodların yanında kullanılması asla mubah görülmeyecek metodlar da olduğu, bu metodların C.H.P. dahilinde fayda değil zarar getirdiği herkese açıkça belli edilmelidir. C.H.P. li gençler, Kurultaylarında bu yolun ilk adımlarını atmışlardır. İkinci adım İstanbul kongresinde atılır ve şamatacılar bir anda yuhalanıverirse kimsenin şaşmaması lâzımdır. Bir kongre salonuna nasıl girilmesi gerektiğini dahi bilmeyenler bir partinin en yüksek kademelerinde yer bulabilirlerse vah olsun o partiye, vah olsun memlekete...

C.H.P. li gençler, bu partinin C.H.P. olmadığını pek parlak şekilde göstermişlerdir.

Bravo!

biriydi. Gerçi Coşkunun 28 Nisan günü Üniversitenin bahçesinde görüldüğü ve harekatta ön plânda yer aldığı biliniyordu. Ama, bir ara sırra kadem basmış, sonra da hakkı yokken, sırf Baykamın sempatisi yüzünden Temsilciler Meclisi üyeliğine getirilmişti. İşte bu gibi hareketler Gençlik ocaklarının ilkelerine aykırıydı. Atasoy" bütün gücüyle tunlara karşı gelecekti!

Coşkunun savunması ile hava bir kere daha elektriklendi. Birinci Genç lik Kurultayında bir "sen - ben" kavgası başlamış, hakikaten iyi giden Kurultayın havası bulanmıştı. Allah tan, gençlerin bu tip hikâyelere karınları toktu. Ne de olsa, azından • günde bir gazete okuyor ve yılın 365 günü bunun gibi nice çekişmelere şahit oluyorlardı. Hava yatıştırıldı ve kavga kürsüden koridora intikal etti.

Herşeye rağmen, salonda ortaya çıkan bu kişilik kavgası bazı Gençlik temsilcilerini üzmüş, hislerine hakim olamıyan bir çoğunu karamsarlığa bile düşürmüştü. Nitekim Kars delegasyonundan biri, konuşmak niyetinde olmadığı halde söz aldı ve samimi bir nutuk çekti. Genç, bir hayli heyecanlanmıştı. Kendine hâkim olamıyordu. Memleketinden gelirken, temsil ettiği Gençliğin sonsuz sevgilerini getirmişti. Dönerken onlara bir şey götüremiyeeeği için üzülüyordu. Biraz evvel cereyan eden olaylar kendisini üzmüştü. O, ne Gülekçiydi, ne de Baykamcıydı. O ülkülerin peşinde koşuyordu. Hâdiseyi esefle karşılamıştı. Üzülmüştü.

İkinci gün

Perşembe sabahı Gölbaşı sinemasının salonundan çok. koridorları doluydu. Kurultay, bütün çabalara rağmen, gene de siyasî bir partinin kongresi manzarasını almış ve politika gene kulislere düşmüştü. Gerçi Gençlerin kulisi diğer kongreler kadar gürültülü, kırıcı ve pek fazla yıpratıcı olmuyordu. Ama gene de kulis kulisti,

Salonda evvelâ, bir gün önce hevesleri kursaklarında kalmış hatipler konuştular. Sonra iki teklif ele alındı. Tekliflerden birincisi üzerinde pek tartışma olmadı ve hemen hemen ittifakla kabul edildi. Teklif, hürriyet gazisi Hüseyin Onurun İkinci Cumhuriyet Meclisine üye olabilmesini sağlıyacak özel bir kanunun çıkarılması için teşebbüse geçilmesi talebiyle ilgiliydi. İkinci teklifte; T.M.G.T. na C.H.P. Gençlik Kollarının katılması hususu ele alınmıştı. Adı geçen teşkilâtın başkanı Metin Kumbasar Kurultayda hazır bulunuyordu. Bir de mesaj getirmişti. İkinci talep hayli tartışmaya yol açtı. Bir kısım delegeler iki teşekkülün birleşmesinin mümkün olamayacağını, birisinin siyasi, diğerinin tamamen sosyal teşekkül olduğunu savundular. Neticede dileğin "havale"si kabul edildi ve mesele böylece kapandı.



C.H.P. Gençlik Kurultayında Aksal konuşuyor
Hava *değiştiren hatip*

Bu müzakereler devam ederken salonun arkasında beliren kalabalık, başların o tarafa çevrilmesine sebep oldu. Salonun kapısında son derece şık giyinmiş, kır saçlı, halinden biraz yorgun olduğu anlaşılan, buna rağmen dinç görünüşlü bir zat vardı. Etrafını alanlara selâm veriyor, kalabalığın arasında ilerlemeğe çalışıyordu. Alkış ve tezahürat bir anda son haddini buldu Konuşmalar kesilmiş, salon, içeri giren şık giyimli adamla meşgul olmağa bağlamıştı. Gelen C.H.P. Genel Sekreteri İsmail Rüştü Aksaldı. Aksal, başarılı bir ameliyat geçirerek toplantıdan bir gün önce (Bk. YURTTA OLUP BİTENLER - Politikacılar) Londradan dönmüş ve kısa bir istirahati müteakip Kurultaya gelmişti. Gençler, Genel Sekreterlerinin etrafını sardılar. Aynı anda salonda:

"— Ya ya ya, şa şa şa, Aksal Aksal çok yaşa" âvâzeleri yükseldi. Alkışlar ve "yaşa"lar arasında Aksal ön sıralarda kendisine ayrılan yere kadar gelebildi. Yerine oturunca gürültü kesildi. Pantalonunun dizlerini itinayla yukarı çeken Aksal, elinde tuttuğu koyu renk şık fötrünü dizine koydu. Konuşmaları takibe başladı.

Aksala göre

Genel tartışmalardan sonra komisyon raporlarının müzakeresine başlanacaktı. Kurultay Başkanı bu sırada:

"— Komisyon raporlarının müzâkerelerine başlanacaktır. Ancak, sıhhi durumu göz önüne alınarak, arkadaşlarımın Genel Sekreterimiz İsmail Rüştü Aksalın konuşmasının öne alınmasından memnun olacaklarını zannediyorum" dedi.

Talep alkışlar arasında kabul e» dildi. Aksal, ağır ağır yerinden kalktı. Kürsüye doğru yürürken salon alkıştan çın - çın ötüyordu. Aksalın, henüz nekahet devresinde bulunduğu hareketlerinden anlaşılıyordu. Bu konuşmayı yapabilmek için de, etrafındaki İnönü, Feyzioğlu ve diğer bazı Merkez İdare Kurulu üyelerinden müteşekkil "politikadan 15 gün için men" barajını geçtiği belliydi. Kürsüye çıktı. Alkış dinmiyordu. Aksal bir müddet kendisini alkışlayan gençleri sevgiyle seyretti. Sonra mikrofona alışık bir insan edasıyla sesinin tonunu âyarladı ve konuşmasına başladı.

Aksalın konuşması yazılı değildi. Kısa konuşmağa niyetliydi. Esas barajdan bu vaatle kurtulmuştu. Ama, konuşma gitgide uzadı. Aksa hafif tertip heyecanlanmıştı. Belli ki bu, karşısında kendisini dinleyen genç yüzlerden ileri geliyordu. Aksalın konuşmasının ortalarına doğru arka sıralarda oturan beş - on kişi

salonu terketti. Bunlar, bir gün evvel Gülekin girişinde ortalığı velveleye veren kimselerdi. Evvelâ gürültüyle çıkmayı denediler. Ama salondaki hava Gülekin barbudoslarını ürkütmüş olacak ki, ellerinde olmadan ayaklarının ucuna basa basa salondan ayrıldılar.

Konuşmasının sonuna doğru Genel Sekreter, eliyle duvarda asılı bir dövizi göstererek:

"— C.H.P. gençliğinin ve bugünkü Kurultayın istikametini şu mükemmel dövizde sembolize edilmiş görüyorum. C.H.P. li gençler ne güzel, ne mükemmel belirtmişler! Şahısların değil, ülkülerin ve ilkelerin peşindeyiz!" dedi.

Salon bir kere daha alkıştan yıkılır gibi oldu. Gençler Genel Sekreteri çılgınca alkışlıyorlardı. Yirmi dakika kadar süren konuşması sona erdiğinde Aksal bir hayli terlemiş, bir hayli yorulmuştu. Ama, Kurultayın havasına hakim olmuştu. Ağır ağır yerine oturdu. Yanında bulunan Suphi Baykama rica etti ve Kurultay Başkanından müsaade istedi. Baykam durumu Divana bildirdi. Başkan, müzakerelerin başlamasına yakın, dileği Kurultay Genel Kuruluna iletti. Aksal geldiği gibi gene büyük tezahüratla uğurlandı.

Kapıda yanına yaklaşan Feyzioğluyla vedalaştı. Küçük bir seyahate çıkacak olan Feyzioğlu, Genel Sekretere "âcil şifalar temenni ederken, Aksalın etrafını saran gençler yorulan Genel Sekreterlerini uğurluyorlardı.

Kulis, kulis, kulis..

Bir günlük Komisyon çalışmalarının mahsulü olan raporların müzakeresi denilebilir ki, Gençlik Kurultayının ziyadesiyle üzücü dakikalarını teşkil etti. Salon hemen hemen boşalmış, kimseler kalmamıştı. Buna karşılık koridorlardan geçilmiyordu. İkişer üçer kişilik gruplar halinde, oradan oraya koşuşan ve kongredeki fonksiyonları sâdece bu olan kulisciler koridoru ana baba gününe çevirdiler.

Öğleden sonra yapılacak seçimlere hazırlanılıyordu. Kurultayda iki grup çarpışacaktı. Listede, başı Sabri Ünal Erkolun çektiği ve bir saatten sonra Gülekofiller grubunu temsil ettiklerini açıktan açığa söylemeğe başlayan grup, işi gücü bırakmıştı. Diğer grup, Baykamın etrafında toplananlardı ve eski Yönetim Kurulu üyelerinden müteşekkildi. İki listede de yer alan tek isim, eski Yönetim Kurulu Sekreteri ve hakikaten Gençlik Kollarında büyük emeği bulunan Hikmet Çetindi. Her iki taraf Çetini koz olarak listelerine almışlardı.

Çarpışma kırıcı oldu. Gülekofiller, üstadlarının metodlarıyla hareket ettiler. Silâhları, karşı taradın gûya ferdiyetçi oluşuydu! İddialarına göre, karşı taraf, fertlerin etrafında toplanmış bir kitleden ibaretti.

Hava, seçimlerin geciktirilmesini gerektiriyordu. Başkanlık Divanına bir takrir verildi. Önergede seçimlerin bir an önce yapılması isteniyor, gerekçe olarak da, uzaktan gelen delegelerin akşam saat 17'de memleketlerine gidebilmek için nakil vasıtalarında yer ayırttıkları ileri sürülüyordu. Önerge, salonda bulunanların yirmide birinin imzasını taşıyordu. Lehte ve aleyhte yapılan konuşmalardan sonra oya sunulan önerge çoğunlukla kabul edildi. Başkanlık Divanının verdiği kısa bir aradan sonra saat 15.45'te yeniden müzakereler başladı. Bu arada seçimler için hazırlık yapılıyordu. Bir taraftan karatahta bulunup getirilirken, bir taraftan da, oy puslalarının konacağı zarflar damgalanıyordu. Bir de kocaman oy sandığı getirilip sahneye oturtulmuştu. Bu hazırlıklar yapılırken, eli çantalı bir delegenin Başkanlık Divanından söz istediği görüldü.. Başkan isteğini kabul etti. Delege son derece' sinirliydi. Mikrofona gitmeye bile lüzum görmedi:

"— Ben İstanbul İli delegesiyim. Burada meselelerimiz görüşülecek diye geldim. Fakat aradığımı bulamadım. Mesele seçimde bir oy kullanmak değil. Ondan feraget ediyor ve delegeliğimden istifa ediyorum. Lûtfen işaret buyurun" dedi ve salonu terketti.

Salonda gürültü son haddindeydi. Başkan bütün çabalarına rağmen bir türlü sükûneti sağlıyamıyordu. Delegeler ayıkta dolaşıyor, birbirlerine gidip geliyor ve seçim için fikir beyanında bulunuyorlardı. Başkan, herkes yetine oturmadıktan sonra seçimleri başlatmıyacağını bir kaç defa ihtar ettikten sonra bir parça sükûnet temin edilebildi. Seçimin yapılma tarzı tarif edildi. Başkanlık Divanınca başlıklı kâğıtlar ve mühürlü zarflar dağıtılacaktı. İsteyen daha önce bastırılmış olan oy pusularını kullanacak, isteyen basılı puslalarda değişiklik yapacak, isteyen de yeniden oy puslası tanzim edecekti. Bir taraftan başlıklı kâğıtlar dağıtılırken diğer taraftan da adayların tesbitine başlandı. Önceden basılmış olan oy puslalarının muhteviyatı sıra ile kara tahtaya geçirildi. Bunun dışında, delegelerin gösterecekleri adaylar olup olmadığı soruldu. Bir tek isim bile çıkmadı. Lâf olsun diye söylenen iki ismin sahipleri de sonradan adaylıktan feragat edince, iki listedeki isimlerin dışında aday bulunmadığı anlaşıldı.

Saatlerin 17'yi gösterdiği sırada delegeler oylarım kullanmağa başladılar. Kurultaya büyük ümitlerle taşınan . Anadolu illeri delegelerinin yüzlerinden memnun olmadıktan açıkça belli oluyordu. Herşey iyiydi. Herşey güzeldi. Gelgelelim Gençlik Kurultayına, hiç mi hiç istenmeyen bir hava hakim olmuş, delegelerin büyük bir kısmını ziyadesiyle üzmüştü. Gençlik dâvaları bir yana atılmıştı. Yaklaşan seçimlerde göste-



C.H.P. Gençlik Kurultayında gençler

Kongrelere yol gösterdiler

rilecek faaliyet bir yana atılmıştı. İlle de *"oy"*, ille de "kazanma" kaygusu gene umacı gibi karsılarına çıkmıştı. Bilinde oy pusulası olduğu halde sepete giden bir Gaziantepli genç delege, üzintüsünü şöyle ifade etti:

"— Anam, anam!. Ben bunları Antepte nasıl anlatacağım? Nasıl izah edeceğim?.."

Aslında, olup bitenleri biraz da tabii karşılamak gerekiyordu. Bu, nihayet bir kongreydi. Her yerde kongreler, fikirlerin oyla tecelli ettiği toplantılardır. Bu kurultayda oylar, parti içinde bir gidiş konusunda da gençlerin tutumuna tercüman olacaktı.

Tasnif pek uzun sürmedi. Evvelâ beyaz liste -Gülek grubunun listesi- biraz kımıldar gibi oldu. Sonra mavi liste birden ileri geçti. İleri geçti ve arayı açtı, açtı. Neticede 279 oy topladı. Gülekçiler ise 86 da demir attılar. Bu arada Hikmet Çetin, her iki listede yer aldığı için en fazla oyu aldı. Kurultayın gerçek mağlûbu Kasım Gülekti. Gülekin iğleri o gün hiç iyi gitmedi. Hezimeti yetmiyormuş gibi ahçısı da otomobilini aşırdı ve üstüste iki kaza yapıp arabayı parçaladıktan sonra sırra kadem bastı.

C H P. Gençlik Kollan Genel Merkez Yönetim Kurulu, seçimin ertesi günü saat 16.00 da, ilk toplantısını yaparak is bölümü sonucunda Başkanlığa ittifakla Erol Ünalı seçti. Sekreterliğe Yavuz Soysal, muhasipliğe Nedim Tekin, sekreter yardımcılıklarına Sertaç Tüzün ve Muzaffer Selçuk getirildiler.

Yeni Genel Merkez Yönetim Kurulu, bu toplantısında ayrıca çalışma programı üzerinde de görüşmelerde bulunmuş ve seçim çalışmaları ile ilgili faaliyetler hakkında kararlar almıştır.

Örfi İdare

Sadece bir tasavvur

(Kapaktaki kumandanlar)

Uzunca boylu, yakışıldı kurmay Albay, evvelâ önündeki gazeteye bir *göz* attı, sonra kafasını iki yana sallıyarak masanın üzerinde duran telefona uzandı. Tam bu sırada başının üstünde bir zil öttü. Yakışıklı kurmay Albay reseptörü yerine koyup kalktı ve hemen gerisinde bulunan kapıyı açtı. İçerde, üzeri meşip kaplı yeni bir kapı daha vardı. Bu kapıyı da yavaşça araladı ve içeriye süzüldü. Oda oldukça geniş ve ferahtı. Mütevazi döşenmişti. Solda çelik bir mata vardı. Yakışıklı kurmay, masanın başında oturan uzun boylu, dinç yapılı Korgenerale başıyla selam verdi ve bekledi. Masanın başında oturan dinç yapılı Korgeneral, gazete okumakla meşguldü. Başını hafifçe gazeteden kaldırdı ve kurmay Albaya hitaben:

"— Okudun mu Recai?" dedi.

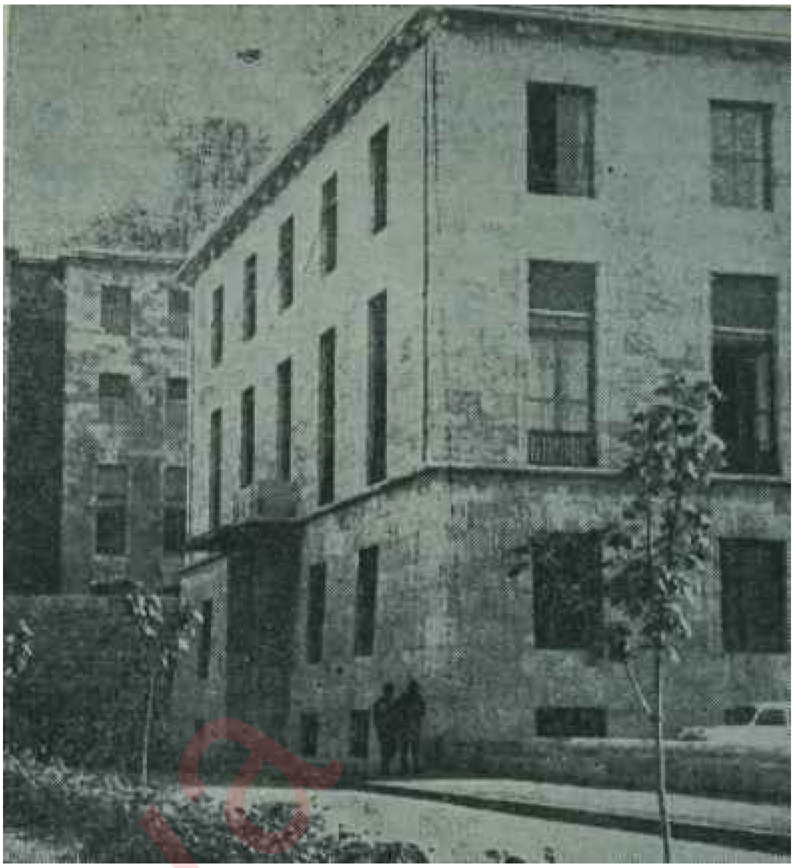
Yakışıldı Albay başım salladı ve:

"— Evet, sayın Generalim, okudum. Simdi tahkik edeceğim" cevabını verdi.

Korgeneral, kalın camlı gözlüklerinin altından gazeteyi bir defa daha tetkike koyulunca, yakışıklı Albay odadan sessizce çıktı.

Hâdise, geride bıraktığımız haftanın başlarında, salı sabahı cereyan ediyordu. Kurmay Albayın adı Recai Ergündü ve Örfi İdare Kumandanı Ali Keskiner tarafından Kurmay Başkanı olarak tayin edilmiş bulunuyordu.

Albay Ergünün masası başına geçmesi ve 1 Ağustos tarihli gazetedeki haberi bir daha okuması için sâdece beş dakika kâfi geldi. Sonra yine telefona uzandı, fakat vazgeçti. Okuduğu haberde, bütün yurtta sert tedbirler alınmak üzere olduğu ve bunun için de bir tasarı hazırlandığı, bu tasarının münderecatına göre Türkiyenin iki Örfi İdare mıntıkasına ayrıldığı, Ankara ve İstanbul Örfi İdare Komutanlarının Samsun ile İskenderun arasına çizilecek bir hattın iki tarafında vazife taksimatı yapacakları ifade ediliyordu. Haber, A.A. nın bir haberiydi. Albay Ergün habere pek inanmak istemedi ve bir müddet bekledikten sonra vâki bir iş'ar üzerine görüşlerini bildirmeyi uygun buldu. Bunu Generaline de nakletti ve Ankara Örfi İdare Komutanlığı, tamamen kendisiyle ilgili bir meselede -tâbir câizse- pusuya yattı.



Ankara Örfi İdare Kumandanlığı binası

Tedip merkezi

Aslında meselenin esası bambaşka idi. Her şey, bitirdiğimiz haftanın başlarında, pazartesi günü, Başbakanlıkta yapılan bir toplantı ve M.B.K. Sekreterliğine yazılan bir pusula ile ortaya çıktı. O gün Başbakanlıkta çok mühim görüşmeler yapılmaktaydı. Toplantıya bizzat Gürsel başkanlık ediyordu. Toplantı başlamadan evvel Başbakanlığın önünde askeri otomobiller park edince, gazetecilerin meraklan bir kat daha arttı. Zira girişlerini pek tesbit edemedikleri askeri otomobil sahiplerinin Kuvvetler Kumandanları olduğunu anlamakta güçlük çekmediler. Gelenler ve Başkan Gürselin başkanlık ettiği toplantıda hazır bulunanlar Genel Kurmay Başkam Orgeneral Cevdet

Sunay, Kara Kuvvetleri Kumandanı Korgeneral Muhittin Onur, Hava Kuvvetleri Kumandanı Korgeneral İrfan Tansel ve Hava Kuvvetleri Kurmay Başkanı Tümgeneral Memduh Tağmaçtı. Generaller Gürselle uzun boylu görüştüler, Bir takım kararlar alındıktan sonra Başkana veda ederek ayrıldılar. Kapıda gazetecilerle karşılaşan Kuvvetler Kumandanları, ciddi askerlere has ağırbaşlılıkla bir şey söylemeden arabalarına bindiler ve yola koyuldular.

Öğle üzeri Başkan Gürsel de otomobiliyle Çankayaya çıktı. İşte bundan-sonradır ki gazetelerin pek mühimsiyecekleri haberin tohumu atıldı. Gürselin ertesi gün yapacağı İstanbul seyahati sebebiyle M.B.K. Genel Sekreterliğine alelâcele ulaştırılan bir pusula ve pusulanın ihtiva ettiği tavsiyeler, Örfi İdarenin bütün yurda teşmil edileceği havadisinin yayılmasına sebep oldu. Nitekim, hemen o gün öğleden sonra, M.B.K. toplantılarına ayrılan yeni Meclis binasının D blokundaki meşhur usun salonda gayrıresmî bir Komite toplantısı yapıldı. Toplantıya daha ziyade Albaylar katıldılar ve kendi aralarında hasbıhal ettiler. M.B.K. üyeleri, bu hasbıhal arasında, Gürselin de taraftar olduğu bir fikri ortaya attılar ve isin özel müzakeresine başladılar. Fikir, secimler arefesinde âsayişi tam mânasıyla sağlamak ve vukuu melhuz hâdise yaratıcılarına bir gözdağı vermek için yurdun iki Örfi İdare mıntıkasına ayrılması esasına dayanıyordu. Bu mutasavver taksimata göre Samsun ile İskenderun arasına çizilecek bir çizginin bir tarafı İstanbul Bölgesinin Örfi İdare mıntıkası sayılacak ve Korgeneral Cemal Turalın emrine verilecek, diğer tarafı ise Ankara Örfi İdare mıntıkasına dahil edilecek ve Korgeneral Ali Keskiner tarafından idare edilecekti. Mesele böyle bir sohbet havası içinde konuşulduktan sonra, bir tasan hazırlandığı yolundaki haber A. A. ya uçuruldu ve A.A. bu haberi şânına lâyık şekilde allayıp pullayarak umumi efkârın ıttılaına arzetti.

Mesele su yüzüne çıkar çıkmaz ilk hayret edenler tabii bizzat Örfi İdare Kumandanlıkları oldu. Zira taksimat hiç te askeri strateji dikkate alınarak yapılmamış ve doğrusu istenirse pek aceleye getirilmişti. Fakat henüz ortada bir ciddi tasarı olmadiği için, Örfi İdare Kumandanlıkları beklemekte fayda gördüler.

ti resmiyete dökülünce

Haber gazetelere ulaşıp, resmi bir mahiyet arzedince, M.B.K. üyeleri meselenin üzerine bir defa daha eğildiler ve bu derece hassasiyeti icap ettirecek bir durumun mevcut olmadığı noktasında ittifak ettiler. Meselâ, M.B.K üyelerinden Albay Sami Küçük, haftanın sonunda kendisiyle konuşan Hürriyet gazetesinin bir muhabirine:

"— Yok böyle bir şey, kardeşim" dedi ve meselenin sâdece bir tasavvur ve fikirden ibaret olduğunu ifade etti.

Ne var ki, bir defa ateş bacayı sarmıştı. Bu defa işin kulisi yeni Meclis binasının salonlarına intikal etti. Temsilci üyeler, -bilhassa C.H.P. liler- muttali oldukları, Örfi İdarenin selâhiyet sahasını genişletme tasarısının lüzumsuzluğunu müdafaa ettiler ve bu tutumlarım mukni bir. sebebe bağladılar. Secimler arefesinde bu kabil hareketlere girişmenin gelecek iktidara zararı dokunacaktı. Bir defa Örfi İdare içinde girilen ve kazanılan seçimlerin dokunulmazlığına halel gelebilir, bu, türlü dedikoduların çıkmasına sebep olabilirdi. Üs talik, eğer istenilen, Örfi İdarenin selâhiyetlerini genişletmekse, bu bir yetki ile yapılabilirdi. Temsilciler Meclisinin siyasî kulisinde hava bu şekilde esince, işler basiretin gölgesinde bir parça daha değerlendirildi. Fakat M.B.K. içinde bu meselenin müzakeresi de bitmiş olmadı. Bir grup, bilhassa Albayların ekseriyette oldukları grup, Gürselin işaretini dikkate alarak bu konuda kafalarını çalıştırdılar.



Ali Keskiner
Bir asker

Başkentte bu tasarıyla ilgili haberler bu minval üzere rota takip ederken, birden gözler, biri İstanbulda, diğeri Ankarada bulunan iki Korgenerale yöneldi.

İki askerden biri

İki Korgeneralden biri olan Ali Keskiner, 1901 yılında İstanbulda, Üsküdarda, İhsaniye mahallesinde dünyaya geldi. Babası, Ali daha üç aylıkken Ölen bir üsteğmendi. Zaten Ali Keskinerdeki askerlik sevgisi, bu daha iyice tanınmadan kaybedilen babadan miras kalmıştır. İki kardeşiyle birlikte öksüz kalan küçük Ali ilk tahsilini İhsaniyede, Köprülü Konaktaki mektepte yaptı. Daha pek küçük yaşta hayat mücadelesinin içine düşen Ali, emsalinden çok önce kendine itimat besleme ve mutedil hareket etme itiyatlarım kazandı.

Ali Keskinerin ilk tahsilden sonraki hayatı oldukça mâceralı geçti. Bir ara hayatına istikamet vermek lüzumunu hissetti. Bu sırada ağabeyisi Kâzım Keskiner -halen emeklidir- askeri lisede okumaktaydı. Küçük Ali de annesinin tasvibini aldıktan sonra Bursa Askeri Lisesinin orta kısmına kaydoldu. Bundan sonra Keskiner için yeni bir devre başlıyordu: Uzun süren bir bekârlık devresi...

Keskiner askeri liseyi iyi dereceyle bitirmek üzere iken Birinci Dünya Harbi patlak verdi. O sırada Kuleli Askeri Lisesine nakleden Ali ve arkadaşlarım silâh altına çağırdılar. Keskiner kur'ası o sırada 15-16 yaşları arasında bulunuyordu. Hemen küçük askerlere silâh ikmali yaptırttılar ve İnebolu ile Ankara arasım yaya yürüttüler. Bugün dahi bu yürüyüşü hatırladıkça Korgeneral Keskinerin ayaklarının altı tatlı tatlı sızlamaktadır. Ankaraya gelen küçük askerleri Cebeci çayırında bulunan talimgaha yerleştirdiler ve ilk tatbikata başlattılar. Tatbikat bir buçuk ay kadar sürdü. Ne var ki talimlerin sonu alınmadan, verilen ani bir kararla küçük askerlere "siz küçüksünüz, savaşamazsınız" dediler ve genç Kulelileri o sırada Konyada bulunan Askeri Liseye gönderdiler. Böylece harbin soğukluğunu Keskiner pek yakından duydu, fakat savaşmak imkânını elde edemedi.

Seneler çok çabuk geçti ve harp sona erdi. Keskinerin sınıfı, Istanbula nakleden ve Harbiyeyi İngilizlerden teslim alıp tedrisata başlayan sınıflardan biri olmak şansım kazandı. Bu arada İstanbulun işgalden kurtulmasının, da canlı şahitleri oldu-

Xar. O günlerin zafer havasını teneffüs eden Keskiner, hatıralarını naklederken, o güne müstesna bir yer ayırmaktadır.

Harbiye bitince Keskiner, bilfiil ordu hizmetine başlamış oldu. İlk vazife yari Bayburt Topçu Alayı idi. Oradan Erzincana geçti ve üç yıl Erzincanda kaldı. Takvimlerin 1931 yılını gösterdiği sırada Ali Keskinerin yıldızı bir kere daha parlamağa başladı. Üsteğmen rütbesiyle, Yıldızda bulunan Harp Akademilerine Kurmay olmak üzere müracaat etti ve imtihanı kazanarak Akademiye girdi. Başarılı bir öğrenim devresinden sonra 1935 yılında Akademiyi bitirdi. Bu arada terfi de etmiş ve kurmay Yüzbaşı olmuştu. Bir de mesut izdivaç yaptı. Böylece bekârlığa veda etmiş oluyordu. Kurmay olduktan sonraki ilk vazifesi, Selimiye Topçu Alay Kumandanlığıdır. Keskiner doğup büyüdüğü yerlerde hayatının ve mesleğinin en zevkli yıllarını geçirdi. Daha sonra Kara Kuvvetleri Kumandanlığı ve Ordu Donatım Dairesi Baş kanlığına getirildi. Keskinerin bundan sonraki askerlik hayatı Anadolunun muhtelif yerlerinde geçti. Bir bakıyorsunuz Erzurumda vazife görüyor, bir bakıyorsunuz tekrar başkentte önemli bir vazifeye getiriliyordu. Nihayet tekrar başkente geldi ve Kara Kuvvetleri Lojistik Dairesi Başkam oldu. Sonra yeniden İstanbula geçti ve 31.. Tümene Kumandanlık etti.

İhtilâlci Keskiner

Bu tayin sırasında Türkiye üzerinde felâket bulutları dolaşmaktaydı. D.P. iktidarının zulmü orduda da tesirini gösteriyor ve bilhassa Keskiner gibi yüksek rütbeli subayları ziyadesiyle teessüre sevkediyordu. Bir de alman Örfi İdare kararı her şeyin üzerine tuz biber ekince, Keskinerin ıstırabı daha da arttı. Fahri Özdilek Örfi İdare Kumandanlığına tâydin edilmişti. Özdilek çok sevdiği Keskineri 1. Bölge Örfi İdare Kumandanlığına getirdi. Keskiner 27 Mayıs harekâtına kadar bu vazifesinde kaldı ve 27 Mayısın ihtilâl havasım İstanbulda yaşadı. İnkılâp başarıyla nihayete erince, Korgeneral Keskineri daha mühim bir vazife bekliyordu. Bu 2. Ordu Kumandanlığıydı. Fakat bu vazifede pek fazla kalmadı ve Askeri Temyiz Mahkemesi Başkanlığına getirildi

Keskinerin, Ankara Örfi İdare Komutanlığından önceki son vazifesi bu Askeri Temyiz Başkanlığıdır. Nitekim bir gün, bir takım subaylar kendisine geldiler, Gürsel ve Özdilekin selâmlarıyla Ankara Kumandanlığım kabul etmesini rica ettiler. Kor general Keskiner bu vazifeyi şerefle kabul etti ve hemen işe başladı.

Akılsız Dostlar



Ahmet Emin Yalman

Basit irca

Akıllı düşmanların bir insana akılsız dostlardan çok daha faydalı olduğu hep bilinir. Nitekim Menderes te, bir ara, Allahından kendisini Ahmet Emin Yalmanın dostluğundan korumasını bu yüzden niyaz etmiştir. Ama, ihtimal ki fazla gecikmiş olarak ve eski Romalıların dediği gibi, Rubikonu aştıktan sonra..

Ahmet Emin Yalman şimdi, parlak fikirleriyle bugünkü ve yarınki kudret sahiplerinin peşindedir. Ondan icazet alan partiler seçimlere sokulacaklar, onun tarafından aforoza uğrayanlar sokulmayacaklar. Partiler bir masanın başına çağırılacaklar ve kendilerinden taahhütler alınacak. Bu taahhütleri verirlerse ne âlâ. Yok, itiraz sesi yükseltirlerse kafalarına Türk Silâhlı Kuvvetlerinin dipçiği, Yalmanın emriyle indiriliverecek.

Farzedeniz ki seçimler, akılsız dostun aklının erdiği şekilde yapıldı ve iktidarı C.H. P. aldı. C. H. P. nin, bir seçim dönemi boyunca bu memleketi nasıl idare edebileceği, infial içinde diş bileyecek, kin bağlayacak millete nasıl hakim olabileceği lütfen söylenir mi? Seçim yarışına, yeni Anayasayla kurulmaları caiz görülmeyen siyasi teşekküllerden gayrı bütün teşekküller tamamen eşit şartlar altında girecekler ve milli irade öyle tecelli edecektir. Bu memleketin istikbaldeki idaresi için başka bir çâre askı bahis konusu değildir.

Memleketin aydınlarına düşen vazife, bu kampanya sırasında "aykırı kuwetler"in tesirini asgari hadde indirmeye çalışmaktan ibarettir. Referandumda nerede iyi çalışıldıysa, oradan EVET sesi yükselmiştir. Ama, sevimsiz tedbirlerle karşı tarafı sevimli hale getirilme hatası işlendi mi, ağızla kus tutulsa yapılacak şey kalmaz. Türk Silâhlı Kuvvetlerinin, milli bir ordu olduğu ve memleketin umumi temayülünün aksine bir temayülü zorla kabul ettirmeye gücünün yetmeyeceği asla hatırdan çıkarılmamalıdır. Eğer 27 Mayıs ihtilâli parlak bir başarı olduysa bu, millet ekseriyetinin Menderes zulmünün karşısında olması, buna mukabil Menderes zulmünün milli iradeye serbestçe tecelli fırsatı tanımaması neticesidir.

Memlekette lâzım olan, zecri tedbir değil, geniş bir huzur ve müsamahadır.

C. H. P. belki 27 Mayıs günü seçim yapılsaydı elde edebileceği ekseriyetten daha mütevazı bir ekseriyatle, ama meşruluğun sağlayacağı ve başında İnönunün bulunmasının vereceği engin prestijle kısa zamanda duruma hakim olabilir ve treni rayına sokabilir. Ne C.H. P. nin, ne hiç kimsenin yapamayacağı münakaşalı, tahditli, örfi idareli bir seçim sonucunda, iktidar ezici bir ekseriyetle dahi alınmış olsa memleketi idare edebilmektir.

Bunun aksini düşünenler Basında da, kudret sahipleri lirasında da, hatta C. H. P. nin içinde de vardır. Ama bunlar yanılmaktadırlar. Zaten böyle bir iktidarı, C.H.P. nin en üst lider takımına, İnöniiye ve Aksala kabul ettirmek imkânı da asla yoktur ya..

Memleketi kaosa götürebilecek ve onbeş yıllık bütün emekleri bir anda mahvedebilecek, üstelik hiç bir makul, makbul, lüzumlu sebebe dayanmayan, sâdece vehimler, manda aşkı ve şahsi endişeler üzerine bina edilmiş akılsız dost telkinlerine dikkat dikkat, dikkati

Keskinerin iki oğlu ve bir kızı vardır. Oğullarından birisi Askeri Tıbbiyede, Deniz Kuvvetleri hesabına tahsil yapmaktadır ve yakında askeri doktor çıkacaktır. İkinci oğlu ise Deniz Lisesinde okumaktadır. Kızı henüz pek küçüktür ve Namık Kemâl İlkokuluna devam etmektedir. Keskiner son derece kibar bir askerdir. İçkiye, eğlenceye ayıracak vakti yoktur. Arada sırada içer ve arada sırada eğlenmeğe gider. En büyük ve zevkli meşgalesi çocukları ve evidir. Pek çok yabancı lisanı meramını

anlatacak derecede konuşmasına rağmen, "lisan bilmiyorum" diyecek kadar da tevazu sahibidir.

İkinci Korgeneral

Ankarada, Örfi İdarede bahis konusu tasarı beklenirken, İstanbul Örfi İdare Kumandanlığı da gazetecilerin hücumuna uğradı. Fakat İstanbulun hareketli Örfi İdare Kumandanı Korgeneral Cemal Turalı bulmağa imkân yoktu. Tural, artık günlük hayatına girmiş meselelerle o derece meşguldü ki, bir türlü fırsat bulup gazetecilerle temas temin edemiyordu. Gazeteciler,. Örfi İdarenin dirayetli Kurmay Başkanı Albay Emin Aytekinliyi yakaladılar ve malûmat aldılar. İstanbul Örfi İdare Kumandanlığının da Ankara gibi henüz pek bir şeyden haberi yoktu. Onlar da beklemekteydiler,. Ne var ki, eğer böyle Kir tasarı kanunlaşırsa, ortaya çıkacak olan mahzurları onlar da ifade ediyorlardı. Bir defa sayıları üç olan mahkemeler, bu yükü çekecek vüsatte değildi. Bunun için bir takım hazırlıkların ikmali gerekiyordu. Kumandan Cemal, Tural da ayni fikirdeydi. Fakat şurası muhakkaktı ki, İstanbul Örfi İdare Kumandanlığı harar bekliyordu. Basın mensupları bir defa daha Cemal Turalı yakalamak üzere Örfi İdare Kumandanlığı önünde pusu kurdular ve çatık kaşlı, sert yüzlü, fakat altın gibi bir kalbi olan askeri beklemeğe koyuldular. Bir defa daha, o da mesai arkadaşı Ali Keskiner gibi günün adamı oluvermişti. Sabahleyin çok erken saatte Örfi İdare karargâhlarını dolaşıyor, Mahkemelere uğrayarak teftişler yapıyordu.

Bir askerin hayatı

Geçen haftanın adamlarından olan çatık kaşlı, sert bakışlı Tural, 1905 yılının 28 Kasımında soğuk bir kış günü Erzincanın Kırağaç mahallesinde dünyaya geldi. Babası piyade Binbaşısı Ahmet Vefiktir. Annesi Asiye hanımdır. Küçük Cemal ilk ve orta tahsili ikmal eder etmez, babası gibi asker olmağa karar verdi ve Askerî Liseye yazıldı. Sınıflarım başarı ile atlayan Cemal, 1925 yılında Harbiyeden mezun olduğunda bıyıkları henüz terlemeğe başlamış genç bir piyade teğmeniydi. İlk vazifesi, mezun olduğu sene tâyin edildiği 4. Ağır Makineli Tüfek Bölüğü 1. Takım Kumandanlığıdır. Bu vazifesi İstanbuldaydı. Daha sonra ise Ankaraya tâyin edildi ve B.M.M. Muhafız Taburuna vazife ile gitti. 1930 yılma kadar bu vazifede kaldı. Bu arada Tural, askerliğin ileri sınıfı kurmaylığa da heves etti ve müsabaka imtihanını kazanarak, 1933 de Akademiden mezun oldu. Kurmaylara mahsus kırmızı yakalığı taktıktan sonra ilk uzak vazifeye tâyin edildi. Bu vazifesi, Karadenizin şirin kasabası Tiredeydi. Sonra Turalın askerlik hayatı birden inkişaf etmeğe başladı. Konya, İstanbul, Gelibolu, Erzincan, Ankara, Bingöl, Sivas, Manisa, Diyarbakır gibi çeşitli yerlerde askerlik sanatını ilerletti ve Türk askerine pek çok şey verdi.

Ne var ki o da arkadaşı Ali Keskiner gibi coşkun bir ruha sahipti. Bu coşkun ruhu dinlendirecek vazifeyi nihayet 1960 yılının Ağustos ayında aldı. 27 Mayıs harekâtını takiben Özdilekin Ankaraya gelmesiyle boşalan 1. Ordu Kumandanlığına o sırada Diyarbakırda 7. Kolordu Kumandanı bulunan Cemal Tural tâyin, edildi ve bu arada uhdesine Örfi İdare Kumandanlığı da verildi.

Cemal Tural "çok gezen çok bilir" prensibine pek bağlanmış bir askerdir. Bunun için de yurdun her yerini karış karış dolaşmakla yetinmemiş, yurt dışına da parlak seyahatler yapmıştır. Almanya, Japonya ve Amerikaya yaptığı seyahatler onun bilgi ve görgüsünün artmasında büyük rol oynamıştır. Nitekim Tural, çok eser veren kurmaylardan biridir. Beş adet kitabı vardır. Bilhassa bunlar içinde "Türkiyenin Emniyet Sahaları ve Harekât Bölgeleri" isimli olanı pek meşhur olmuştur. Şimdi İstanbulun bu çatık kaşlı, sert bakışlı Korgenerali durmadan çalışmakta ve İstanbulun âsayişi ile birlikte emniyetini teminat altında tutmaktadır.

Bir işin içyüzü

Bitirdiğimiz haftanın sonunda, başkenti kolaçan eden AKİS ekiplerinin öğrendiği, yurdun iki örfi idare bölgesine ayrılmasının bahis konusu olmadığıdır. Seçimlerin, bütün yurda şamil bir askerî idare altında yapılması düşünülmemekte, arzulanmamaktadır. Bunun mahzurları dikkat nazarına alınmaktadır. Olsa olsa, bir belirli suçun, iki örfi idareye ait mahkemelerden birinde görülmesi ve sâdece bu suçun örfi idare kanunu gereğince takibi düşünülmektedir. Ancak, buna dahi M.B.K. içinde ve bilhassa C.H.P. nin pek yüksek çevrelerinde ciddi itirazlar mevcuttur. Bizzat kumandanlıklar karargâhında işin güçlüğü saklanmamaktadır. Nitekim, Ankara Örfi İdare Komutanlığı, bağlı bulunduğu Genel Kurmay Başkanlığına başvurarak bu güçlüklerin M.B.K. ne duyurulmasını istemiştir.

Tasavvurun esası, Yassıada duruşmalarının sona ermek ve nihai safhanın yaklaşmak üzere bulunmasıyla ilgilidir. Kararların tefhimini ve bunu müteakip M.B.K. nin -gerekirse- bir vaziyet almasını bazı karışıklıkların muhtemel sebebi sayanlar yok değildir. Bunlara karşı, örfi idare mahkemeleri tehdidi, İstanbuldaki mahkemenin Çiftçi hakkında idam kararı vermesiyle daha ciddi hal almaktadır. Buna rağmen, şu satırla-



Tural vali Tulga ila birlikte
İki asker

rın yazıldığı sırada kudret sahiplerinin alacakları vaziyet kesin olarak bilinmemektedir. Kesin olarak bilinen, Türklyenin iki örfi idare mıntıkasına ayrılmasına lüzum bulunmadığı hususunda M.B.K. içinde mevcut ittifaktır. Bu görüş hakim olduğu takdirde, iki mıntıkanın sâdece mahkemelerine belki fazla iş düşecek, fakat vatanın diğer taraflarında hürriyetler üzerine her hangi bir ambargo sureti katiyede konulmayacaktır.

Politikacılar

Beklenen adam

Esenboğada, T. H. Y. Terminalinin salon mikrofonundaki ses, Londradan gelen Pan American şirketine ait uçağın meydana inmek üzere olduğunu ilân ettiğinde saatler tam 18. 30'u gösteriyordu. Birden Terminalin salonunda bir kaynaşma oldu. Yeşil maroken kaplı koltuklarda oturmakta olan şık giyimli adamlar ayağa kalktılar ve neşeli bir şekilde yola koyuldular. En önde bembayaz saçlı, güleç yüzlü, son derece sevimli bir zat vardı. Mütevazi tavırlı dinç adam, yanında bulunan eşinin elinden tuttu ve mütebessim bir yüzle yürümeğe başladı. Etrafındakiler bu 78 yaşındaki dinç adama ayak uydurdular ve piste geçmek üzere, hep birlikte Ter» minalin alt katına inildi.

Hadise, bitirdiğimiz haftanın birinci yarısında, salı günü cereyan ediyordu. O gün C. H. P. Genel Başkanı ve arkadaşları bir yolcu beklemekteydiler. Beklenen yolcu, Londrada başarılı bir ameliyat geçirmiş bulunan C. H. P. Genel Sekreteri İsmail Rüştü Aksaldı. Genel Başkan İnönü ve beraberindekiler pistin kenarında yerlerini aldıklarında Pan American şirketinin dev uçağı homurtusunu kesti ve hafif sol yaparak stop etti. Pistin kenarına hasır koltuklar getirildi ve Genel "Başkan İnönü ile eşinin istirahatleri temin edildi. İnönü, etrafında büyük bir sevgi halesiyle, Genel Sekreterini karşılamağa hazırlandı.

Bu sırada, her yerde hâzır ve na--ır basın mensupları en önde yerlerini almışlardı, flâşlar hazırdı. Bekleyiş uzun sürmedi. Uçağın tahliyesi başlar başlamaz, muhabirler, C. H. P. Genel Sekreterinin ilk ânını yakalamak için âdeta birbirleriyle rekabete giriştiler. Birden alan karıştı ve flâşlar parlamağa başladı. Zira, dev jetin kapısında zinde, son derece şık giyinmiş, gülen bir adam belirmişti. C. H. P. nin başarılı Genel Sekreteri uçağın kapısında dostlarım ve arkadaşlarını görür görmez ellerindeki paketleri hemen sol eline devretti ve sağ eliyle, çok neşeli bir şekilde, karşılayıcılarını selâmlamağa başladı. Üzerinde kumlu, siyah bir elbise vardı. Kravatı her zamanki gibi örmeydi ve elbisesine uygun renkteydi. Siyah bir ayakkabı giymişti. Kendisini pek az geriden güzel eşi Jale Aksal tâkip etmekteydik Aksallar yavaş yavaş merdivenleri indiler ve hemen bekleyenlerinin arasına karıştılar. Genel Sekreteri ilk karşılayan İnönü oldu. Heyecanlanan İnönü, dostunun iki yanağını okşayarak:

"— Oh oh, iyisin mâşallah Aksal" dedi ve sonra aynı heyecanlı ifadeyle devam etti:

"— Seni çok iyi gördüm."

Ön tarafa geçilmişti. Aksalın anki, kalabalık şöyle bir yarıldı ve bir adam, yüzünde artık herkesçe çok iyi tanınan o tebessüm maskesiyle ilerledi ve Aksalı kucakladı. İki yanağını öperken de başım arkaya çevirip poz vermekten geri kalmadı. Muradına nail olmuştu: Muhabirler flâşlarını çalıştırdılar. Aksalı öperken bile foto muhabirlerine poz verme fırsatını kaçırmayan zatın adı Kasım Gülekti ve sırf bunun için tâ Adanalardan uçakla kalkıp gelmişti!

Halefle selefin kucaklaşmaları pek kısa sürdü. Sonra kafile, gümrük . muayenesinin yapılacağı yere doğru ilerlemeğe başladı Bu sırada İnönü bir kere daha Genel Sekreterine yaklaştı ve sağ eliyle kulağını şakacıktan çekerken, yanağından



Aksal Esenboğada karşılanıyor
İlk zafer hastalığa karşı

nesi oğlunun boynuna sarıldı. Ana oğul sevgiyle öpüştüler. Derken, basın mensupları tarafından kuşatıldılar. Ön safa geçen muhabirler Aksala geçmiş olsun dediler ve bol bol resim sektiler. Aksalın dostları pek çoktu. Gazeteciler ilk defa azınlıkta kalıyorlardı. Nitekim dostlarından en iri yapılısı çemberi yara yara ilerledi ve:

"— Beyler, müsaade edin, Aksalı bir de ben öpeyim" dedi.

Bu, Kemal Satırdı. Öpüşme faslı Satırla son bulmadı. Daha pek çok dost, sevimli ve nâzik Genel Sekreterin yanaklarım eskitti.

Bu da bir başka dost
Aksal gümrük muayenesini yaptırtmak için yürümeğe çalışıyordu

sevgiyle öptü. Belli ki İnönünün, Genel Sekreterini sıhhatli ve zinde görmekten dolayı keyfi pek yerindeydi. Nitekim bundan sonra İnönü ve Aksal hiç ayrılmadılar ve Gümrük muayenesini bile birlikte yaptırdılar. Bir ara İnönü, etrafındakilere:

"— Gümrük muayenesi de bir hayli sürüyor galiba" diyerek takıldı.

Cevabı Turban Feyzioğlu verdi:

"— Paşam, Genel Sekreterimiz nizamperverdir. Usûlsüzlük yapmak istemediği için bu kadar geç kalıyor. Herhalde sıra bekleyecek."

Gülüşüldü. İnönü bu defa Aksalın yakınlarıyla hasbıhale koyulmuştu. Genel Sekreterine iyi bakmalarım tembih ediyor ve bilhassa sigara iç-

memesini salık veriyordu. Aksalın kardeşi Nedim Aksal:

"— Paşam, engel olamıyoruz. Bizi dinlemiyor, içiyor. Orada da içmiştir" dedi.

Fakat İnönü, bu izahatı kâfi bulmamış olmalı ki devam etti:

"— Orada içip içmediğini öğrenemediniz mi? Telefonda filan sesinden belli olmuyor mu?" diye takılınca Aksallar gülüştüler.

Gümrük isinin hayli uzayacağı anlaşılıyordu. Bu arada bir köylü vatandaşın, elinde çay bardağı olduğu halde İnönünün yanına sokulmak için çırpındığı görüldü. Adam, çayı Paşaya ikram etmek istiyordu. Nitekim son bir hamle daha yaptı ve mahcup bir şekilde:

"— Paşam, bir köylü çayı da bizden içmez misiniz?" diye sordu.

İnönü bu ilgiden pek mütehassis olmuştu:

"— Ver bakalım... Teşekkür ederim" dedi.

Sonra cebinden küçük bir kutu çıkardı ve kutudan aldığı sakarini çaya atarak ayak üzeri yudumlamağa başladı. Köylünün keyfine diyecek yoktu! İnönü bir yandan köylüyle konuşurken, bir yandan da Jale Aksaldan Aksalın sıhhatiyle ilgili bilgi almağa çalışıyordu. Gene, sigara içip içmediğini sordu. Zarif Jale Aksal:.

"— Paşam, doktorlar izin verdiler, içebilir dediler" şeklinde cevap verince, İnönü rahatladı. Artık gümrük muamelesi bitmiş ve Aksal da Paşanın yanına gelmişti. Neler konuşulduğunu öğrenince memnun oldu ve o da Genel Başkana takılmadan edemedi:

"— Paşam, mâşallah siz,de çivilemelere gene başlamışsınız." Sonra, gülerek:

"— Hem, size de pek yaramış" diye ilâve etti.

Gözü, güneşten kararmış Turhan Feyzioğluna ilişince:

"— Turhan da fırsatı kaçırmamış, hani" dedi.-.

Gülüştüler. Sohbet daha çok sürecekti ama, arabalar şehre inmek için hazırlanmışlardı. Aksal, kardeşi Nedim Aksalla birlikte bir arabaya binerken İnönüleri de dâvet etti. Ne var ki Aksallar pek kalabalıktılar. İnönü, eşine dönerek:

"— Bak, biz onları dâvet edecektik, onlar bizi dâvet ediyorlar" dedi ve geldikleri arabaya doğru ilerledi. Saat 19'a yaklaşıyordu. Otomobiller bir konvoy halinde yola revan oldular.

Geride kalan adam

Bir adam, suratında iğreti bir tebessüm, geride kalıvermisti. C. H. P. nin sabık Genel Sekreteri Gülek, bütün manevralarına rağmen, itibar görmeyen tek adam oldu. Hatayda bir kongreyi yüzüstü bırakıp soluğu Adanada alan ve oradan da uçakla Ankaraya hareket ederek ayağının tozuyla Aksalı karşılayıp fotoğrafçılara poz vermeye koşan Gülek, doğrusu hiç de eğlenceli saatler geçirmedi. Hikâyenin başlangıcı, Aksalı getiren uçağın piste inmesinden çok öncelere dayanıyordu. Aksalı karşılamak için bekleşenler bir de baktılar ki Adanadan gelen bir uçak Güleki Terminale bırakmıştır. Gülek, elinde bir çanta, sırtında eski bir gömlek ve ayakkabıları toz içinde, Terminale girdi ve hemen İnönünün bulunduğu yere koştu. Genel Başkanın eline sarıldı ve öpmek istedi. Ne var ki İnönü elini öptürmek istemiyordu. Nitekim Gülek başarı kazanamadı ve tuttuğu eli sadece sıkabildi. Sonra ortada kalmış insanların ezikliği içinde bir müddet bocaladı ve nihayet kurtuluşu, dışarıyı seyretmekte olan Feyzioğlu Satır grubunun bulunduğu kısma gitmekte buldu. Feyzioğlu, Ratip Tahir ve Satırla, el sıkışan Gülek, otuziki dişiyle gülüyordu. Feyzioğlu, sabık Genel Sekretere takılmadan edemedi:



Kasım Gülek
Taktik sökmeyince...

"— Bak Gülek, seni kiminle tanıştıracağım" dedi ve eliyle Satırı göstererek:

"— Kemal Satır" diye takdim etti.

Her ikisi de bu söze güldüler. Gülek orada da rahat edememişti. Malûm taktiğe başvurarak el sıkmağa başladı. Bereket bu sırada kendisini bir ecnebi arkadaşı çağırdı da, Gülek, hep aynı rolde görünme ezasından kurtuldu, İtalyada yayınlanan OGGİ mecmuasının muhabiri olan zat ile koyu bir hasbıhale daldılar. Ancak Aksalın alana inişinden sonradır ki, Gülek bir kere daha gözlere ilişti ve sonra nisyana terkedildi. Manevrası başarı kazanamamış, hareketinin iğretiliği çabucak sırıtıvermişti!

Emeklilik

Görülen lüzum

Ortadan uzun boylu, koyu renk elbiseli, kırpık bıyıklı adam, rahat koltuğunda kendinden pek emin bir tavırla hafifçe sola döndü ve sert bir ifadeyle:

"—Peki, 39. madde yürürlükte değil mi?" diye sordu.

Ardından hemen bir sigara çıkarıp dudaklarına yerleştirdi ye mağrur tebessümünü yüzüne oturttu. Karşısındaki genç adam ise terbiyeli bir şekilde ve rahatlıkla:

"— Belki yürürlükte. Ama efendim, biliyorsunuz, halen Yassıadada bu meselenin hesabı görülüyor" cevabını verdi.

Kırpık bıyıklı mağrur zatın, meselenin bu tarafıyla pek ilgilendiği yoktu. Başka bir hususu müdafaa etmeğe kararlı görünüyordu. Muhabir başkaca bir şey sormağa cesaret edemedi ve teşekkür ederek, iyi döşenmiş odadan çıktı.

Hâdise, geride bıraktığımız haftanın içinde bir gün cereyan etti. Kırpık bıyıklı zatın adı Fahrettin Mutluaydı ve Seker Fabrikaları İşletmeleri Umum Müdürlüğü makamını işgal ediyordu. İnkılâbın hemen akabinde 39. madde ile emekliye sevkedilen dertli memurların yakarışları hâdisenin başlangıcını teşkil etti. Pek çok memur, o günlerde gazetelerin kapılarım aşındırdı ve derdine deva aradı. Mesele basitti. Şeker Fabrikaları İşletmeleri idaresini ellerinde tutanlar, eski devri pek fazla andırır bir tarzda 23 memuru, vazifelerine son vererek, emekliye sevketmişlerdi. İşin garip tarafı, bir zamanlar Muhalifleri güya yola getirmek için kullanılan meşhur 89. maddenin tatbik edilmiş olmasıydı. "Görülen lüzum üzerine" kalkanının arkasına saklanarak, işine gelmeyen memuru mağdurların feryad-ü figanına aldırmadan- tasfiye etmekle Şeker Fabrikaları İşletmeleri Umum Müdürlüğü, doğrusu rekor kırdı. Şekercileri az bir farkla D. D. T. idaresi takip etti.

Bitirdiğimiz haftanın İçinde pak çok memur, kapalı sarflarla kendi-

lerine tebliğ edilen görülen lüzum üzerine emekliye sevkedildiklerini" (bildirilir yazılar aldılar ve ilk müracaatlerini kendilerini emekliye sevkeden Umum Müdürlüğün Hukuk Müşavirine yaptılar. Fakat hukukçu, zat "hangi taş büyükse baslarım ona vurmalarını" salık vererek, müessesenin kendisine tanıdığı takdir hakkını kullanmış, olduğunu ifade etti. Tabii bu ifade karşısında akan sular duruyordu!

İşin esası

Fakat iş hiç te zannedildiği gibi olmadı. Bir defa 39. madde gibi antipatik bir maddenin tatbiki, tasfiyeye uğrayan memurların haklarını aramalarına vesile teşkil etti. Mahut madde, emekliye sevk işleminin yapılabilmesi için gerekli şartları sayıyordu. Bunlar, haklarında cezai takibat bulunmak, 25 yılım tamamlamış olmak ve kurumlarınca tasfiyelerine lüzum görülmüş olmak şartlarından ibaretti. Bittabii bu, eskiden olduğu gibi bu defa da bir "tedip" silâhı yerine geçti. Umum Müdürlerin en beceriklileri hemen kolları sıvadılar ve hoşlanmadıklarını, haklarında ihbarlarda bulunulanları bu maddeyi tatbik ederek emekliye çıkarmağa başladılar. Tahtakılıçın başım çektiği bu zihniyetin bilânçosu pek kabarık oldu. Bu miktar, geride bıraktığımız haftanın sonunda Şeker Fabrikaları İşletmeleri Umum Müdürlüğünde 23 kişiye, D. D. Y. Umum Müdürlüğünde ise 10 kişiye kadar yükselmiş bulunuyordu; Haklarını arayan memurlara cevap olarak, bu emeklilik işleminin daha evvel karara bağlandığı, fakat o zaman kış olduğundan mustar vaziyete düşülmemesi için tatbikinin yaza bırakıldığı bildirildi. Mağdurlar, yapılan tebligatı bir kere daha incelediler ve gerekçenin pek yerinde olmadığı kanaatine vardılar,

Bîr defa," resmi tebligata ~ gör?, Geçici Müdürler Kurulunun 11.7.1061 tarihinde yaptığı toplantıda aldığı karara göre ve 39. madde gereğince emekliye aevkedilmiş bulunuyorlardı. Doğrusu istenirse, bu işlemde de iyi niyet aramak pek beyhude idi. Bunun için, mustar durumda olanlar hemen başkente koştular. Çoğu beş parasız, küçük memurdu ve issizlik tehlikesiyle karşıkarşıya idi. Üstelik ellerinde, Başbakan Yardımcısı Fahri Özdilekin, devlet dairelerinde tasfiyeye girişilmemesini derpiş eden bir yazısının da kopyesi vardı.

Emeklilerin ilk müracaat yeri, Basın oldu. Sonra da M. B. K. nezdinde teşebbüse geçerek haklarını aradılar. Bir taraftan da Dilekçe Komisyonuna başvurdular. Bu arada, emekliye sevk işlemini tatbik eden Umum Müdürlükler de boş durmadılar ve bir gerekçe hazırlamağa koyuldular. Gerekçenin esasım, 39. maddenin halen yürürlükte olması teşkil ediyordu. Ee, tabii, yürürlükte olan bir maddenin tatbikinin de kanuni bir mahzuru olmaması gerekirdi.

Fakat meseleyi bu şekilde mütalâa etmek hiç te uygun düşmemektedir. Bir defa, tatbik edilen madde 39. maddedir ve Milli Eğitim Bakanı Tahtakılıçın Yassıadadakileri güldüren icratı basında günün konusu halindedir. Hal böyle olunca, bir çatık kaşlı Umum Müdürün dilediği gibi. at oynatmasının hesabı sorulmalıdır. Sanayi Bakanı İhsan Soyakın bu hususta ilgili dairelere talimatı da mevcuttur. Fakat mesele, iyi niyetli ve kabiliyetli bir Bakanın talimat yazmasıyla bitmemektedir. Doğrusu istenirse, sakıt zihniyeti hortlatmağa çalışan bir takım kimselerin artık hizaya getirilmesi ve hatalarının tashihi yönüne gidilmesi şarttır.



Türkiye Şeker Fabrikaları İşletmeleri Umum Müdürlüğü
Fağfur kâse

Bu yanlışlık, Türk bankacılarının en şöhretlisi Kâzım Taşkentin oğlu Karaca Taşkenti geçen hafta AKİS'in CEMİYET sütununa geçirdi. Yeniköy ile Tarabya arasındaki irili-ufaklı yalı sakinleri için artık aşina bir çehre haline gelen Ur yakışıklı genç, Karaca Taşkente benzetildi ve onun ismiyle anıldı. Halbuki, Prenses Fazılanın kaldığı Selahaddin Âdil Paşa Köşkünün neredeyse Boğaz suları kadar müdavimi olan delikanlı bir başkasıdır. Akşamları gelmekte ve yalı önünde serenatlar yapmaktadır. Karaca Taşkente gelince o, bu hâdiseler cereyan ederken, akıllı uslu tahsil etmekte olduğu İsviçrede bulunmaktadır ve doğrusu istenilirse bu gibi işlere ayıracak vakti ne bulabilmekte, ne de arzulamaktadır.

Bu yaz İstanbulun Marmara sahilinin gözde delikanlısı, İsmet İnönünün genç gelini Engin İnönünün Koleji yeni bitiren kardeşi Hakkı Ögelman. Hakkı Ögelman, su kayağını sırtında bir gömlekle ve pek mahirane yapıyor. Sonra da, MG markalı açık, küçük arabasına, başında bir kaskla biniyor ve sürat denemelerine girişiyor. Ancak, süratten arabasının motörünün çatlamış olması Hakkı Ögelmanın, Hakkı Öğelmanın yaz sonunda tahsiline devam için Londraya gidecek bulunması da yaşıtı genç kızların büyük derdi

Ankaralı politikacılardan bir takımı İstanbul havasından bıkmış halde, bir başka takımı onun hasreti içinde. Hasret çekenler, C. H. P. liler. Arada kaçamak yapmıyor değiller ama, Adadaki Anadolu Klübünde bir görünüp bir kayboluyor ya Temsilciler Meclisine, ya da partilerinin kongrelerine koşuyorlar. Klübün bahçelerinde Ankaralı hanımların Ankaralı beylerden fazla olmasının sebebi bu.

İstanbul havası almaktan bıkmış halde olanlar ise mâlum. D. P. iktidardayken onun büyüklerinin muhitinden ayrılmayan, şimdi ise yarının büyükleri sandıklarına şirin görünme yarışında her şeyini ortaya koymuş bir meşhur eyyamcı, geçenlerde:

"— Eee, Allah Menderesin gönlüne göre verdi. İstanbuldan bir türlü ayrılamazdı. Şimdi, yapıştı kaldı.." dedi.

Dedi ama, nüktesinin hiç iyi karşılanmaması karşısında bu tarzın modasının geçtiğini kendisi bile farketti.

BASIN

Gazeteler

Bir başka skandal!

Ortadan uzun boylu, oldukça yakışıklı adanı, alnında biriken terleri silerken odada bulunan foto muhabirleri çalışmağa bağlamışlardı. Saat tam 15'di. Dışarda. boğucu bir sıcak vardı. Ortadan uzun boylu adam, yerinden hafifçe doğruldu ve foto muhabirlerini işaret ederek söze başladı:

"— İyi bakın ve iyi çekin arkadaşlar. Bakın bakalım yüzümde yara, bere, tırnak izi var mı?"

Sonra mahzun bir şekilde önüne baktı. Bir müddet hiç konuşmadı. Salondaki hararet dayanılmaz bir hal almıştı.

Hâdise, geride bıraktığımız haftanın ikinci yansında, cuma günü, Dışişleri Bakanlığı Enformasyon Dairesinin meşhur imza salonlarından birinde cereyan ediyordu. Ortadan uzun boylu adamın adı Baha Vefa Karataydı ve halen Viyana Büyükelçisi bulunmaktaydı. Lâcivert bir elbise giymişti. Sıcaktan terliyor ve üzüntülü olduğunu her haliyle belli ediyordu. M.B.K. Basın İrtibat Bürosunun başarılı eski Başkanı emekli Albay Karatay, ayrıldığı vazifesi sırasında elinden gelen yardımı esirgemediği basın mensuplarına bu defa kendi hakkında malûmat vermek üzere bu salonda bulunuyor ve ter döküyordu. Ancak Kavatayı terleten, hakkındaki itham değil, basın mensubu dostlarıyla içinde bulunduğu şartlar altında karşılaşmış olmasıydı.

Nitekim Büyükelçi Karatay kendini müdafaa etmeğe başlamadan evvel meseleyi bir defa daha anlatmak lüzumunu hissetti

İftiranın damanı

Baha Vefa Karatay, bir gün, Viyanada Elçilik binasında, çalışma masasının başında otururken telefonu çalmış ve telefondaki ses, Dışişleri Bakanı Selim Sarperin kendisini aradığını söylemişti. Sarper bu acemi diplomata bazı dedikodulardan bahsetmiş ve hemen başkente gelerek meseleyi aydınlatmasını istemişti. İşte bunun içindir ki, emekli Albay Baha Vefa Karatay basın toplantısında konuşmak ve kendini müdafaa etmek zorunda kalmıştı. Mesele, bazı gazetelerin mal bulmuş mağribi gibi çöküştükleri bir tasallut haberiyle ilgiliydi. Ankarada son demlerini yaşamakta olan Yeni Gün gazetesinin verdiği bir haberle su yüzüne çıkan bu tasallut hâdisesi, doğrudan doğruya Viyana Büyükelçisi Baha Vefa Karatayı hedef tutuyordu. Büyükelçinin sekreterine tasallut ettiği bildiriliyor ve kısa bir zaman sonra kendisinin merkeze alınacağı belirtiliyordu.

Haber gazetede intişar eder etmez, ortalık birden karıştı. Eee, ne de olsa bir *yabancı ülkedeki* Büyükelçinin bu kabil bir skandale adının karışması az şey değildi! Gazeteciler hemen paçaları sıvadılar. İlk muhatapları. Dışişleri Bakanlığı Enformasyon Dairesi Umum Müdürü Hasan İstinyeli oldu. Haberi kendisi de duymuştu ve tetkik ettiriyordu. İstinyelinin esrarengiz cevapları, doğrusu istenirse, gazetecilerin kulağına kar suyu kaçırdı. Bunun için meselenin üzerine dörtbaşı mâmur eğildiler. Ancak, haberin yalan olduğunu anlayan ciddi gazeteler bunu bahis konusu dahi etmediler. Buna mukabil, bu tip haberleri yaymakla sürüm sağlayan kuyrukçu Son Havadis, işi başından yakaladı ve dedikoduların dal budak salmağa başladığı bir sırada malûm üslûbuyla bu çok ilginç haberin üzerine eğildi! Belden aşağı meselelerde vukuf sahibi gazetenin haberinde Baha Vefa Karatayın bîr zina hâdisesine adının karıştığından bahşediliyor ve öyle deniyordu:



Baha Vefa Karatay açıklama yapıyor
Dertsiz başa dertler

"... Bu söylentilere göre Büyükelçimizle Elçiliğimizde görevli bulunan bir bayan arasında müessif bir olay geçmiş bulunmaktadır."

Fakat Uf bu kadarla kalmadı. Bir defa mesele belden aşağıya intikal edince, bu tip hâdiselere özel bir ilgi duyan Kılıçhoğlunun Yeni Sabahıma malûm Fısıltı sütununda da kalemler oynadı.. Fısıltıdaki yasının başlığı "Artık Alıştık't'ı ve söyle davam ediyordu:

"Efendim derler ki, Viyana Büyükelçiliğimizde de bir skandal olmuş. Sefarette çalışan güzel bir sekreter, bir talebi açıkça reddetmiş ve kar» şi taraf ısrar etti" finden olacak, hadise kısa zamanda aleni bir rezalete Çevrilmiş. Yanılmıyorsam başında bulunduğu sefarette böyle bir skandalin vukua gelmiş olmasına pek üzülen Viyana Elçimiz Baha Vefa Karatay da, vazifesinden ayrılıp yurda dönmeye karar vermiş."

İş böylesine eğlenceli safha arzedince, C. K. M. P. nin kudretsiz organı Kudret gazetesi de payına düşen tezviratı yapmakta gecikmedi. O da karınca kararınca elindeki kara lekeyi Baha Vefa Karatayın Çiçeği burnunda meslek hayatına sürüverdi.

Hadise bu derece dallanıp budaklanınca, Dışişlerinde vazifeli ve Baha Vefanın Viyana Büyükelçiliğine atanmasını pek hazmedemeyen bir grup skandal haberini körükledi ve Baha Vefanın soluğu başkentte almasına sebep oldu.

Bitirdiğimiz haftanın sonundaki o sıcak gün, yaptığı basın toplantısında Baha **Vefa** Karatay kendini mü**dafaaya geçti. Eski M.B.K. İrtibat Bürosu Başkam evvelâ sualleri cevaplandıracağını, sonra da beyanatını teksir edilmiş şekilde dağıtacağını söyledi. İlk suali, haberi ortaya atıp, kuyrukçularla müfterilerin ekmeğine yağ süren Yeni Gün gazetesinin muhabiri sordu. Gazeteci, sualinde:**

"— Büyükelçiliğinizde çalışan sekreterini» var mı?" diyordu.

Baha Vefa bu suale:

"— Var. Hem de iki tane" diyerek cevap verdi ve sonra izah etti:

"— Fakat bunlar evli barklı, yaşlı başlı, üstelik namuslu hanımlardır."

Gazeteciler Büyükelçiye hâdisenin içyüzünü flordular. Baba Vefa, mevcut olmayan bir meselenin içyüzünün olamayacağım ifade ettikten sonra:

"— Kötü bir iftira karşısındayım. Çok sevdiğim gazeteci arkadaşlarımın bana bu muameleyi reva görmelerine gönlüm razı olmazdı. Mutlaka bunda bir sebep vardır" dedi ve tasavvurlarından bahsetti.

En iyi Çâre olarak, haberin çıktığı gazeteleri dâva edecekti. Hem de ispat hakkı tanıyarak... Zira bu tip neşriyatla tiraj temin edeceklerini zanneden gazetelere en iyi ceza bu olacaktı.

Bundan sonra Karatay meselenin kendisini son derece üzmüş olduğunu belirtti ve:

"— Meşum, sinsi bir maksadın tatmini için de olsa, bir şahsi iftira ile zayıflatmak için bir milletin temsil durumu ve milletlerarası alandaki haysiyetiyle vicdanı sızlamadan oynamağa kalkışmak, üzerinde ibretle, büyük esefle, fakat ciddiyetle durulması gerekli bir hâdisedir" dedi.

Koskoca adam yaşlı gözlerle salondakileri bir defa daha süzdü ve sonra gülümsemeğe çalışarak devam etti:

"— Cumhuriyet Adliyesi önünde hesaplaşmak da tabii hakkımdır. İlgililere, arzu ederlerse, bu mevzuda elimden, gelen yardımlar da dahil, hâdiseyi tetkik ve tevsik için bütün imkânları sağlamaya çalışarak ispat hakkım tanımaktayım."

Kötü Çığır

Basın Hürriyetinin üzerinde yeni bir *kılıç sallanıyor. Bu bilhassa kendini bilen ve geçen devrede Menderes tarafından "Bir Kısım Basın" diye ayrılarak şereflerin en yükseğine ulaştırılmış* boam tarafından *dikkatle kaale alınması gereken bir husustur. O kılıç o , hürriyetin üzerinden uzaklaştırılamazsa en kısa gamanda tekrar bir* topalı *sisteme dönülmesini önlemek imkânsız olur. Zira Basın Hürriyetinin Suiistimali hangi toplumda Basın Hürriyetinin ta kendisi yerine alınmışsa o toplumda, bir süre sonra, Basın Hürriyetinin ta kendisi itibardan düşmüş ve kayıt* altına, *umumi efkârın tam desteğiyle alınmıştır.*

Hiç bir şeye inanmaksızın, inanılan mefhumların bezirgânca ticaretini yapan Necip Fazil-Peyami Safa ekolünün iki sümüklü çömezi tarafından kurulan yeni "Rezalet Merakını İstismar Tezgâhı"nın şu sırada verimli işlediğini görmek, bazı gazeteleri o istikamete itmiştir. Yok Fiskosmuş, ya Mırıltıymış, yok Zırıltı veya Dırıltıymış.. Bu başlıklar altında siyasi veya şahsi şantaj usullerine, hiç bir asil ve esası olmayan masallar uydurulmasına, hususi hayatların mahremiyetine hem de tamamile yalan kapısının aralığından göz atılmasına rağbet edildiğinden bu yana kılıç, Basın Hürriyetinin başı üzerinde daha tehlikeli şekilde sallanmaya başlamıştır. Bir Büyük Elçinin, bulunduğu başkenti terkederek ilk uçakla Türkiyeye gelmek ve tuhaftır, Cihat Baban tipi bir Basın Bakanının şahsında reklâmcı bulan böyle gazeteler tarafından kendi hakkında uydurulan ve üstelik aile hayatını ilgilendiren bir takım ithamları Basında cevaplandırmak zorunda kalması ibretle seyredilecek bir hâdisedir.

Basın *Hürriyetinin bu çeşit suiistimali, Allahtan ki panzehirini beraberinde taşıyan bir zehirdir. Panzehir zamanında, kullanılırsa, tehlikeli devre atlatılacak ve basın alemi ayrık atlarından kolaylıkla temizlenecektir. Yalan olduğu sabit, maksatlı yalanlara karşı ağır, süratli, dayanılmaz, her* beli -hatta Hacı *Ömerin ortaklarının kalın belini- bükebilecek para cezaları!*

İngilterede bir gazete, Bevanın çok votka içip sarhoş olduğunu yazıyor. Bevan derhal dâva açıyor. Votka içmiştir, *fakat çok içmemiştir ve sarhoş olmamıştır. Bevanın iddiası doğru çıkınca, mahkeme gazeteyi bize astronomik gelebilecek bir para cezasına çarptırıyor. Amerikadaki Confidential tipi "Rezalet Merakını İstismar Tezgâhları"nın ödedikleri milyonlarca dolarlık tazminatlar ibret verici bir başka örnektir.*

İçine *girmek üzere bulunduğumuz yeni hayat tarzının eşiğinde Türk hakimi bir defa daha tarihi* bir *görevle karşı karşıyadır. Onun davranışıdır ki Basın Hürriyetini ya kurtaracak, ya tekrar siyasi otoritenin herkesce lüzumlu bulunacak sultası altına sokacaktır.*

YASSI ADA DURUŞMALARI

Sanıklar

Şafak atınca..

Bitirdiğimiz haftanın sonundaki gün Yassıada sanıklarını görmek fırsatını bulanlar, başta Menderes ve haklarında idam cezası talep edilenler 'olmak üzere, pek çok düşüğün rengini solgun, hareketlerini sinirli buldular; O gün, Ahmet Çiftçinin Örfi İdare Mahkemesinde idama mahkûm edilmiş olduğu yolundaki haber Adaya gelmiş ve bir anda yayılmıştı. (Bk. YURTTA OLUP BİTENLER - Adalet) Pabucun gittikçe pahalandığının bu elle tutulur delili, avukatları tarafından oyalanan sanıkların gözlerinin dehşetle açılmasına sebep oldu. Dışardaki havanın, kendilerine avukatları' tarafından aksettirilen havaya hiç benzemediği ve bir süre, bizzat kendi taraftarlarınca işletilen bir mekanizmanın geri teperek kendilerine zarar verdiği anlaşılıyordu. Bir şımarıklık, bir şirretlik, bir küstahlık ve edepsizlik enflâsyonunun kuyrukcu gazetelerden başlayıp halka halka genişlemesi, Türkiyede bir ihtilalin yapılmış. bulunduğunun ve bu ihtilalin kendi emniyetini sağlama göreviyle başbaşa olduğunun unutulmasına yol açmıştı. Sanıklar, o gün düşünceli hallerini bir tek dakika terketmediler.

Başlarıyla oynayanların, asıl, kendi kuyrukları olduğunu nihayet anlamış görünüyorlardı.

Duruşmalar

Rejisörün gördükleri

Kravatını gevşetmiş,. gözleri pırıl pırıl yanan adamı bir ara başını öne doğru eğerek parmaklıkların arkasında oturan birisini daha iyi görmeğe çalıştı. İsteğine erişmiş olacak ki bir süre aynı vaziyette kaldı. Sonra yüzünü buruşturarak doğruldu. Bundan sonra gözünü bile kırpmadan parmaklıkların ardındaki insanları seyretti.

Adamın ismi Elia Kazan'dı. Ünlü rejisör, Yassıada Duruşmalarını tâkip ediyordu. Dikkatle tâkip ettiği ve arada bir başını sallıyarak acıdığını belli ettiği adam ise, Menderesti. Elia Kazan, daha evvelki yıllarda gördüğü Türkiyenin düşük Başbakanını, şimdi acıyan nazarlarla seyrediyordu. Ünlü rejisör, iki Menderes arasındaki korkunç farkı hayretle görmüş ve bu rolü değme aktörün kıvıramıyacağına kanaat getirmişti. Keredeydi o şâşaalı devrin küstah, mütecaviz Menderesi, neredeydi şu sandalyada oturan insan yıkıntın!



Adnan Menderes
Aktörü bu...

Aslen Kayserili olan ünlü rejisör, düşüncelerini açıklarken bu konuya temas etmiş ve:

' "— Menderesi çok bozulmuş, hasta ve korkak buldum" demiştir.

Elia Kazan, bu kadar çok mahkûmun bir arada yargılandığını hayatında ilk gördüğünü de sözlerine eklemiş ve bu tablonun kendisi için hayli istifadeli olduğunu belirtmiştir. Ünlü rejisörü bu derece ilgilendiren duruşmalar hakikaten geride bıraktığımla hafta oldukça enteresan safhalar arzetti. Hee bi sanığın savunması, kendisi hakkında zihinlerde şimdiye kadar mevcut istifhamları silip attı. Yıllardır başka türlü görünmesini bilen adamın adı Sıtkı Yırcalı idi. İktidar devirlerinin bu sahte kahramanı, on yıllık şöhretim bitirdiğimiz hafta içinde yaptığı savunmasıyla yıktı. O devirlerde mevcut rejime "kargı durma" oyununu pek iyi oynayan Yırcalı, en safdil kritiklerin bile gözünden kaçmıyacak hatalar yaptı ve kubbede hoş bir seda yerine dudaklarla alaylı bir tebessüm bıraktı.

O gün, avukatının savunmasını yazılı olarak vermesinden sonra Yırcalı, sanıklara tahsis edilen mikrofonun önüne geldiğinde dinleyiciler yerlerinde şöyle bir kıpırdandılar. Öyle ya, D. P. nin irilerine zamanında kafa tutan, D.P.Genel İdare Kurulunun bu kuvvetli adamı kimbilir neler söyliyecekti? Salonda bulunanlar, es kisine nazaran bir hayli zayıflamış Yırcalıyı dinlemek için hazırlandılar.

D. P. devrinin "karşı koyan adam"ı rolünü pek iyi becermiş Yırcalı, savunmasına başladı. Geçmiş devirde sâdece ve sâdece bir sandalyanın sahibi olabilmek isteğiyle yanıp tutuşan, muvaffak olamadığında sinen ve zaman zaman küçük ataklarla şöhretini idameye çalışan kalıp, şimdi bir başka, ama iflâs etmeğe mahkum, taktiğe başvuruyordu.

Yırcalı kendine has hitabetiyle -biraz zayıf, güvenini kaybetmiş- konuşmağa başladı. Hedef C. H. P. idi. Öyle ya, geçer akça şimdi C. H. P. nin üzerine gitmek, Divanın tak-

Duruşmaların Anatomisi

Alkışçıların Trajedisi

Hayat hazin. Hazin ve tuhaf. Belki de bu yüzdendir ki, ibret verici tarafı böylesine çok. Menderesi bir zamanlar hararetle alkışlayanların, onun, Neron edasıyla ve sinek savar gibi verdiği bir tek selâmı kapabilmek için Şirketi Hayriye vapurlarına taş çıkartan manevralara girişenlerin bugün, kelleleri tehlikeye düşünce aynı adamı "Bu mu, diktatör olacakmış? Şu haline, şu sünepeliğine bakın.. Bunda, diktatör yüreği, diktatör çapı, diktatör yapısı var mı?" diye ve istihfafla işaret etmeleri bir acı levhadır.

Tarih şahittir ki, diktatörlerin hususi bir çapı, yapısı, hattâ yüreği yoktur. Böyle olsaydı, kendilerini teşhis kolaylaşırdı. Diktatör ölçülerine uyanlar daha baştan politika sahasından uzaklaştırılır ve başa belâ olmaları önlenirdi. Halbuki, diktatörlere desteklik eden veya ona karşı kafa kaldırmaya cesaret edemeyenlerin hepsi, zalim devrilip gittikten sonra onda yürek, çap ve yapı bulunmadığını farketmişlerdir. Nero--n biçareliği, çaresizliğiyle beraber belirmiştir. Mussolini, iktidarı elinden alındıktan sonra bir gülünç makarnacı gözüyle görülmüştür.

Menderesin, diktatör olma yolunda bulunmak ne demek, bir dikta rejimini, memleket çapında sayılmasa, bile kendi çevresinde kurduğu açık bir gerçektir. D.P. Grubunun 400 üyesinin bir tek ilâhı vardı: Menderes! Onun ağzından çıkan her söz kanunun ta kendisiydi, ancak o mükâfat dağıtabilirdi, sâdece o ceza verebilirdi. İkbal onun iki dudağı arasındaydı, nikbet onun parmağı ucundaydı. Menderesin adı söylenince 400 üyenin her biri titremeye baslardı, bütün iç mücadeleler ona karşı değil, onun meşhur "Etrafına karşı yapılırdı ve 400 zayıf karakter, eşeğini dövemeyenlerin bütün hıncıyla semere yüklenirdi. D.P. Grubuna verilen son ıslahatçı takrirlerin mânası ve mahiyeti bu bakımdan alâka çekicidir. Gidişten en ziyade şikâyetçi olanlar ve tehlikenin kapıya geldiğini görenler Menderesin başta tutulmasının asıl felâket sebebi olduğunu söylemeyi göze alamamışlardır. Menderes kalacak ve Etrafı değişecek!. Tabii, şikâyetçiler şikâyet konusu yaptıkları kimselerin yerlerini Etraf içinde alıverecekler. Samet Ağaoğlunun yerini Mükerrem Sarolun, Mükerrem Sarolun yerini Emin Kalafatın, Emin kalafatın yerini Namık Gediğin alıvermesi gibi..

Şimdi, Yassıadadaki Divan karsısında "Biz, hiç dikta temayülü görmedik" dedikten sonra bu dalgınlıklarının şahidi diye Menderesin pejmürdeliğini, sünepeliğini gösterenler bu aynı adamlardır. Ama Menderesi, Salim Başolun karşısında değil, Meclisin, ya da Grubun kürsüsünde, ağzından alev saçarken düşünmek lâzımdır. Küçük Neronun bütün hakaretleri, bir tek D.P. milletvekilinin istifasına yol açmaya yetmemiştir. Ondan küfür de yeseler, azar da işitseler, hımbıl muamelesi de görseler baş kaldırmaya yanaşmamışlar, iki lokma nimet veya üç günlük beylik için her muameleye katlanmışlardır.

Menderes sünepe, pejmürde, sarsak! Peki, ya Grup arkadaşları? Onun sünepeliğini, pejmürdeliğini, sarsaklığını hep biliyormuş, ona karşı o ölçülerle davranmış, ondan hiç çekinmemiş gibi bugün savunma yapan dünün el pençe Civan duran köleleri? Onlar bu toplum içinde baki kaldıkça, bir Menderes daima çıkacak ve sultasını kuracaktır. Bir eşek olduktan sonra, üzerine semer vuranın her zaman bulunacağı bizim atasözlerimizin en manalılarından biridir. Mesele, o terekeye düşmeyi reddetmek ve başı dik tutabilmektir,.

Yassıada savunmaları, bu bakımdan bir ders kıymeti taşımaktadır. Diktatörler mutlaka insanüstü mahlûklar olmuyorlar. Hattâ bu iş karakter sağlamlığı veya yürek dahi istemiyor. Bu, bir ortam ve topluluk meselesi. İngilterede, Cromwell'den bu yana pek çok insanüstü mahlûk çıkmıştır. Churchill bunlardan sâdece biridir. Ama İngilterede ortam ve topluluk o insanüstü mahlûkların hepsini hizaya sokmaya yetmiştir. Zira her kudret sahibinin, müsamaha gösterilirse kendisini "Elzem Adam" sayma ve yerine kalkmamacasına yerleşme temayülüne malik obuası peşinen kabul edilen bir ihtimal gibi görülmektedir.

Menderes, sırta geçirilen bir kudret hırkasının insanı ne yaptığının, 400 milletvekili ise bir kudret hırkasının karşısında insanların ne bale gelebileceğinin âdeta elle çizilmiş resmidir. Şimdi, kelle kurtarma çabasında iki tarafın birbirini suçlaması, ya da temiz niyetlerinin delili olarak ötekinin sünepeliğini göstermeye kalkışması ise şark topluluklarının dışa vurmuş bir iç hastalığından ibarettir.



Alkış tutan sabık D.P.Meclis grubu üyeleri
Gün ola, harman **ola**

dir edeceği ceza kendisine tekrar politikaya atılma fırsatı verecek nisbette olursa, seneler senesi özlediği liderliğe ulaşmaktı! Kendisini dışarıda bekliyenler vardı!

Yuvalıya göre, 1946'dan 1960'a kadar millet C. H. P. ne küsmüştü. Ona oy vermemişti. CHP. buna kızmış, köpürmüş, evde' kalmış kızlar gibi isteri nöbetlerine tutulmuştu. Tutulmuştu da ne yapmıştı? İşte işin burasında "karşı koyan adam" rolünün sahibi soldan geri edip bir başka konuya atladı, "salon cumhuriyetçiliği"nden dem vurdu. Kendisinin salonlarda yaptığı konuşmalar hor görülmemeliydi. Kani onu da yapmıyanlar vardı. Ama Yırcalı on yıllık D. P. devrinin devamlı konuşan adamıydı. İyiye gitmiyen işleri devamlı tenkid eden adamıydı. Ama bu salanda olmuş, Meclis kürsüsünde olmuş, ne farkı vardı? Sanık, neredeyse, düşünüp te söylemediklerini bile savunmasına ekliyecek ve bu düşünceye sahip olmanın bile o rejimde büyük bir kahramanlık olduğunu iddia edecekti.

Hele savunmasının bir yerinde Yırcalı, doğrusu büyük bir lâf etti. Efendim, mücadelelerine rağmen Bayar ve Menderesle arkadaşlıkları bozulmamıştı! Bu derece medeni mücadeleye de hani can kurbandı!..

Bir devrin politikacısının mâcerası bu savunmadan sonra bitmiştir. Mevki hırsım tatmin için türlü kombinezonlara giren Yırcalının hülyaları her zamanki gibi fos çıkmıştır. Şimdi kendisi için yapılacak tek şey, yeniden tatlı hayaller peşinde koşmaktan ibarettir. D. P. devrinin yarattığı tipik politikacının, zaman bulabilirse, yepyeni hayaller peşinde koşacağından zerrece şüphe edilmemelidir. Geniş hayal kudreti bu suretle onu yeni bir şiir kitabı hazırlamaya bile götürebilecektir.

Teşhis dediğin!



Sıtkı Yırcalı

Bir iktidarın on sene içinde, kendini mukadder âkibetinden kurtaracak tek bir dalı bulamamış olması merak konusu edilmiştir. Zaman zaman bu dalın bulunduğu ümitleri belirmiş, dala milletçe kuvvet verilmesine çalışılmış, fakat her seferinde D.P. batağa biraz daha saplanmıştır. Yassıadada bu sır çözülüyor. Zira Yassıadada, gerçek hüviyetiyle beliren tek şahıs Menderes değildir. Menderesin karşısında vaziyet almaya çalışmış olmalarıyla tanınan, bilinen tipler de çaplarım belli etmektedirler. Bunların arasında, en ziyade hayal sukutuna yol açan Balıkesirli şair Sıtkı Yuvalıdır. Onun kofluğu, Demokrat iktidarın talihsizliklerinden biridir.

Sıtkı Yırcalı, Yassıadada avukatlarına dahi itimat etmeksizin bizzat yaptığı ve her halde şaheser sandığı savunmasında hadiseleri şöyle değerlendiriyor:

"— 1946'da millet C.H.P. ye darıldı ve 1960 yılma kadar bu partiye oy vermedi. Onlar da kazanamadıkça küstüler, darıldılar, evde kalmış kızlar gibi sinirlilik gösterdiler. Biz, partiler arası çalışmalarda, kardeş olalım dedik. Demokrat Parti içinde tolerans vardı. Mücadelemize rağmen Bayar ve Menderesle arkadaşlığımız bozulmadı. Biz de 1950 de aldığımız emaneti 1960'da görünür kazaya kurban verdik!"

Bu kafada, bu görüşte bir insanın bir partiyi, hele bir iktidar partisini "mukadder âkibet"ten kurtarmasına imkân bulunmadığını anlar mak zor değildir. D.P. de tolerans! Demek Sıtkı Yırcalının, 1955 kıpırdanışları sırasında ve İspat Hakkı taraftarları yakalarından tutulduğu gibi partiden atılırken Genel İdare Kurulunda kılını bile kıpırdatmamasının sebebi buymuş.. İnsan o muameleyi tolerans sayarsa, kimin kimi kurtarması gerektiği şüphesiz muamma haline gelir. 1957 seçimlerinin bilinen şekilde cereyanı daha Sıtkı Yırcalının gözünü açamadığına ve üstad, 1960'da dahi millet ekseriyetinin D.P. ve onun başındaki zalimle birlik olduğunu sandığına göre Menderesin parti içindeki gerçek kuvveti kendini biraz daha iyi belli etmektedir: Karşısında bulunanların gülünçlüğü, perişanlığı!

İşte, "Biz partiler arası çalışmalarda kardeş olalım dedik" diyen Sıtkı Yırcalı, işte, partiler ansı münasebetleri kasıtlı şekilde Bayarla Menderesin ve onlar derecesinde Refik Koraltanın bozduğunu açık açık ilân eden Mazlûm Kayalar. Yakın geçmişin hâdiselerini hatırlayanlar için, iki düşükten ikincisinin doğruyu söylediğini, birincisinin ise hâlâ küçük, basit politika peşinde koştuğunu görmek hiç zor değildir.

Ümidini bu Yırcalıya bağlayan D.P.! Eee, bu başa da, doğrusu böyle traş yaraşır.

Sovyetler

Büyük program

Geride bıraktığımız hafta Berlin meselesinden bahsederken mûtadı dışında iyimser bir lisan kullanan Federal Almanya Başbakanı Adenauer. "Sovyetler Berlinden ancak Kasımda bahsetmeye başlarlar" diyordu. Yaşlı Şansölye bu fikrini desteklemek isin Sovyet Rusya Komünist Partisi kongresinin 17 Ekimde toplanacağına ve birkag hafta devam edeceğine işaret etmekte ve "Hem, bu kongreye uzun vadeli bir ekonomik ve sosyal program sunulacaktır. Bu da harp tehlikesini uzaklaştıran Amillerden biridir" demekteydi.

Kendisi de Eylül ayında seçmenlerin karşısına çıkacak olan Şansölyenin bu beyanatı daha ziyade iç istihlâke arzedilmiş gibi görünmektedir. Nitekim Savunma Bakam Strauss da, "Sovyetler şimdilik Berlin için harp etmezler" demek suretile, son aylarda bütün dünya milletleri gibi, fakat ihtilâfın konusu olmak sıfatile herkesten daha çok sinirleri gerilmiş bulunan Alınanlarda bir ferahlık 'yaratmaya çalışmıştır.

Başdöndürücü vaitler

Fakat Adenauer'in beyanatından üç i gün sonra haber ajansları, Pravdanın yeni ekonomik ve sosyal programı 9 sayfa üzerinde yayınlanmış olduğunu bildirdiler. Lakin vesika o kadar uzun ve o kadar çeşitli konulara temas ediyordu ki, verilen hulasalardan tam bir fikir edinmek mümkün olmadı. Ancak programın iki kısma ayrılmış olduğu, birincisinde ideoloji meselelerinin ele alındığı ve bu münasebetle "Kapitalist dünya" ya şiddetle hücum edildiği, ikinci kısımda ise ekonomik sahada Sovyet vatandaşına ve umumiyetle komünist dünyaya pek parlak, adeta başdöndürücü vaatlerde bulunulduğu görüldü.

22. Kongreye sunulmak için hazırlanan programın ideoloji kısmının 1959'da toplanan 21. Kongrede ve geçen Kasım yapılan 81. Komünist Partisi toplantısında yayınlanan beyanları andırdığı, fakat bu kere Yugoslav revizyonizmine yöneltilen hücumların hafif geçiştirildiği, daha çok komünist memleketler arasında tesanüde ehemmiyet verildiği müşahede edilmektedir.

Program, ekonomik vaitler bakımından Sovyetlerin şimdiye kadar bu konudaki iddia ve vaitlerini fersah fersah geride bırakmaktadır. Meselâ, programa göre, 1970 yılında Sovyetler BirliğiAmerika Birleşik Devletlerinin endüstri istihsali seviyesine



Nikita Krutçef
Nefesi *yetmedi*

ulaşacak ve bu tarihten sonra zirai istihsalde Amerika geride bırakılacaktır. Yine bu 10 yıl içinde Sovyetlerin milli geliri 2,5 misli artacak, 1980 de ise bu artış 5 misli olacaktır. Buna mukabil, gelecek 10 yıl zarfında Sovyetler Birliğinde iş saatleri haftada 34 veya 36 saati geçmiyecektir.

Programa göre 1980'de hakiki mânada komünist toplum kurulmuş olacaktır. O tarihten itibaren hemen bütün kamu hizmetleri ve meskenler bedava olacak ve vergiler kalkacaktır.

Tavizler serisi

İş saatlerini azaltan, buna rağmen istihsali arttıracağını iddia eden, bundan başka, yalnız Sovyet Rusyanın değil, diğer komünist memleketlerin de muhtelif derecede farklarla, bu programı tâkip edeceklerini ve neticeye zamanında ulaşacaklarını ileri süren bu vesikayı ciddiye almak kolay değildir. Sovyet Rusya da dahil olmak üzere, türlü ekonomik ve sosyal sıkıntılar içinde bocalayan komünist memleketlerin, bu aradı bilhassa senelerden beri kuraklıktan ve sellerden şikâyet eden, bir yandan da silâhlanan komünist Çinin programın temposuna nasıl uyacağı bir meseledir. Bizzat Sovyet Rusyada geliştirilen büyük fennî ve askeri programların bu ekonomik programla tahakkukunu, kısmen dahi olsa, ne dereceye kadar mümkün kılacağı suali vardır. Şüphesiz ki mütehassıslar Sovyet programım inceledikleri zaman daha pek çok akıl almaz noktayı işaretlemekten hali kalmıyacaklardır.

Lâkin, Adenauer'in yukarıda bahsedilen beyanatı çerçevesinde düşünülecek olursa, bu programın bugün, Sovyetlerin bir harbi göze aldıkları intibaının yerleşmekte olduğu bir sırada yayınlanması ayrı bir mâna taşıyor. Kabul etmek gerekir ki, neşredilen programın tatbikinin değil bir harbe, hattâ az çok uzun süren bir gerginliğe dahi tahammülü olmaması gerekir. Bu uzun vadeli barış plânı ile kritik noktaya gelmiş bulunan Berlin meselesini Krutçef kongreye aynı zamanda nasıl sunacaktır? Belli ki Krutçef de. Sovyet umumî efkârında hasıl olan harp psikozunun tehlikesini görmekte ve buna çare aramaktadır. Daha evvel bu sütunlarda yürütülen bir muhakeme tarzınca, Berlin buhranı Krutçefe karşı koyabilen sert siyaset taraftarı Stalinci Sovyet idarecilerinin zoru ile tazelenmiş ve -müdafaa bütçesinin arttırılması ve terhislerin durdurulması ordudaki huzursuzluğu yatıştırmak için yapılmışsa bu son ekonomik program da şaşkınlık ve endişe içinde bulunan kitleleri teskin için kaleme alınmıştır, denilebilir.

Kuzey Afrika

Barışmalar

1.6 senelik ömrü boyunca Arap Birliği, Bizerte hadisesi karşısında gösterdiği ittifakı hiç bir zaman hiç bir fırsatta gösterememiştir. Daimi surette bu birliğin bir veya bit kaç." üyesi küsmüştür, hemen her zaman arada ihtilâf vardır Bu yüzden Pan - Arap teşkilâtı hiç bir hadisede bir ve beraber olamamıştır.

Berlin için savaş mı?

Haftalardan beri dünyayı bir savaş öncesi ikliminde yaşatan Berlin meselesi, bazı müşahitlerin ileri sürdükleri gibi önümüzdeki sonbahar bir silâhlı çatışmaya müncer olur mu? Böyle bir savaş patlarsa, ölçüleri ne olur? Çatışma mevzii mi kalır, yoksa tarafların ellerinde bulunan bütün vasıtaları kullanacakları dünya ölçüsünde bir felâket halini mi alır? Bunun aksine, iki taraf diplomatlarının ve devlet adamlarının konuşmasıyla silâhların konuşmasını önlemek mümkün müdür?

Pek çok kişinin uykusunu kaçıran bu soruları cevaplandırırken fazla iyimserliğe veya fazla kötümserliğe düşmek tehlikesi dalma vardır. Belki mevcut faktörleri birer birer gözden geçirip bunları mümkün mertebe doğru olarak değerlendirmeye çalışmak en salim, herhalde en mantıki cevap olacaktır.

Her şeyden evvel kabul etmek gerekir ki, bugün bir savaşın patlamasına yol açacak faktörler mevcuttur ve silâhlı çatışma başladığı takdirde bunun gerek mekân, gerekse vasıtalar itibarile mevzii ve mahdut kalabileceğini söylemek çok zordur.

Ancak, bu karanlık şemanın ayrıntıları gözden geçirilince, ortalığı biraz daha aydınlık görmek mümkündür. Sovyet Rusya ne istiyor? Hülâsaten söylemek gerekirse, Batı Berlini tasfiye etmek. Buna karşılık Batılılar, Berlindeki haklarından vazgeçmiyeceklerini, 2,5 milyon Batı Berlinliyi esarete terketmiyeceklerini söylüyorlar. İki taraf da, gerekirse kuvvete başvurmaktan bahsediyor. İki taraf da askeri tedbirler almakta.

Şu var ki, Sovyetlerin icraatları yolunda ilk merhale olarak ileri sürdükleri Doğu Almanya ile barış akdetmek, başlıbaşına ve otomatik olarak Batı Berlinin tasfiyesini tazammun etmiyebilir. Nitekim Krutçef, Batılıların o takdirde de Berlinde kalabileceklerini söylemektedir. Gerçi bu beyan kimseyi aldatamaz ve Doğu Almanya ile barış akdi Batı Berimin tasfiyesi için bir merhaledir, fakat Doğu Almanya -Sovyet barışı ile Batı Berlinin tasfiyesi arasında yine de bir zaman ve mesafe kalacak demektir. O halde bunu, silâhlı çatışmaya götüren yol üzerinde ilk baraj, ilk geciktirici engel addetmek mümkündür. Unutmamalı ki dünya 948-49 kışında Batı Berimin abluka edildiğini görmüştür de, o zaman bile harpten bu günkü kadar ısrarla bahsedilmemiştir.

Bundan başka, Sovyet Rusya Başbakanının Almanya ile barış akdetmekten bahsederken temas ettiği geniş kadrolu bir konferans fikri Batılılar tarafından iyi kullanılırsa, silahlı çatışmaya götüren yol üstünde ikinci barajı teşkil edebilir. Hitler Almanyasına karşı cephe almış 52 memleketin iştirakile toplanacak bir konferans fikri -ki şimdiden Batıda taraftar kazanmaya başlamıştır- dünya umumi efkârının Sovyet Rusya üzerinde bir tazyiki şeklinde tecelli edebilir.

Yahut daha kestirmeden, Almanya meselesinde birinci derecede mesul devletlerin müzakereye girmeleri mümkündür. Krutçef de, Kennedy de nutuklarında müzakere İmkânına kapıyı daima açık bırakmaktadırlar ve aslında daima Almanya meselesine bağlanmış olan silâhsızlanma müzakereleri de bu buhran içinde bile, iyi kötü devam etmektedir. Almanya hakkında açılacak müzakere bir netice vermese dahi -958 buhranında olduğu gibi-, bir zirve toplantısına müncer olabilir. Bu arada, yine 958 de olduğu gibi, silâhsızlanma bahsinde yeni bir ümit, temas ve müzakereleri silâh çekmeyi mevsimsiz kılacak kadar geliştirebilir. Krutçefin Berlin meselesiyle aynı zamanda silâhsızlanma işini de, gerçi menfi şekilde, ileri sürmüş olması bu muhakeme tarzı içinde dikkate alınınca ayrı bir mâna kazanmaktadır.

Bütün bunlar silâhlar patlamadan evvel geçilecek merhalelerdir., Bunlara ilâveten Birleşmiş-Milletlerin müdahalesinden tarafsız memleketlerin tavassutuna kadar nice imkân-belki tesirsiz, hattâ sâfiyane- fakat yine de imkân zikretmek mümkündür.

Berlin meselesinde iki taraf da kendi mantığı içindedir: Batılılara göre Berlinin statüsü tek taraflı bir katarla değiştirilemez. Krutçefe gelince, o, harpten sonra kurulmuş olan komünist devletin en sunisi olan Doğu Almanyanın göbeğinde Ur büyük ve "düşman" şehrin mevcudiyetine elbette ki tahammül edemezdi. Öyle bir şehir ki, oradan Doğu Almanyanın bütün kanı ve cam akıp Batıya gitmektedir.

Buna mukabil Ur silâhlı çatışma ihtimali karşısında iki tarafın da mantığı birdir: Umumi bir savaşta iki taraftan her biri, kendi mahvolmadan diğerini mahvedemiyeceğini müdriktir ve Od tarafın da muhafazası kendilerince mukaddes varlıkları ve eserleri vardır. Silâhlı çatışmaya giden yol üzerindeki barajların hepsi yıkılsa bile, pek kuvvetti bir ihtimalle bu son mantık engeli ayakta kalacaktır. Yeter ki karşı tarafa yanlış intiba verecek bir telâş, korku ve sinme haline düşülmesin. Yeter ki mecnunâne bir hesap hatası işlenmesin.

Bizerte işinde öyle olmadı. Birlik Tunusa her türlü yardımda bulunmaya ittifakla karar verdi. Gerçi bu sefer de toplantıda üyelerden biri yoktu. Küveytin birliğe kabul edilmesini bir türlü hazmedemiyen Irak küsmüş, gelmemişti. Fakat o da ayrı yoldan Tunusa yardıma karar verdi.

Siyasî, mali ve askeri mahiyet taşıyacak olan bu yardım. Habip Burgibanzı Bizerte meselesini birdenbire ortaya atması ve ilk ateşi açması üzerine harekete geçen VB hemen bütün Bizerte şehrini işgal edip, Güvenlik Konseyinin kararına rağmen 19 Temmuzdan evvelki mevzilerine çekilmemekte ısrar eden Fransızları denize dökmeye kâfi gelmiyecekse de, Arap Birliği içinde, muvakkat de olsa yeni bir havanın esmesini, dargınlıkların unutulmasını sağlıyacaktır. Bu da birliğin ve ayrı ayrı Birlik üyelerinin, yine muvakkat de olsa, yeni istikametlere dönmelerine yol açabilir.

Bizerte ve ötesi

Burgibanın, seçtiği zaman itibarile karanlık sebep ve niyetlere dayandığı şüphesini uyandıran Bizerte savaşı, her şeyden evvel Tunus - Birleşik Arap Cumhuriyeti dargınlığına son vermiş ve iki taraf tekrar diplomatik münasebet tesisini kararlaştırmıştır. Aynı münasebetle Tunus üç yıldan beri devamlı olarak boykot ettiği 'Arap Birliğine dönmektedir. Öte yandan, Muvakkat Cezayir hükümeti de Habip Burgibaya karşı kırgınlığına rağmen, Tunusu desteklemiştir. Zira Bizerte savaşı, Fransız - Cezayir müzakerelerinde Fransızların üsler bahsindeki durumlarını sarsmak itibarile Cezayirlilerin yararına olmuştur.

Nihayet, Fasın Moritanyayı kendi toprakları addetmesine mukabil Burgibanın bu Cumhuriyeti tanımasından ötürü bozulan Fas - Tunus münasebetleri de yine Bizerte felâketiyle düzelir olmuştur. Hattâ Fas Kiralı II. Hasanın Burgibaya dostane tavsiyelerde bulunduğu ve bir bakıma Tunuslu lideri itidale dâvet ettiği de bildirilmektedir.

Yeni istikametler

Araplar arasında ve Kuzey Afrikada bu suretle bir dayanışma be* lirirken, öte yandan. Güvenlik Konseyinin "ateş kes" emri vermekten başka bir şey yapamaması karsısında Burgibanın hadiseyi yalnız Arap dünyasında değil, daha geniş bir semin üzerinde uluslararası bir dâva haline getirmek temayülünde olduğu görülmektedir. Bu arada Tunus Dışişleri Bakanının Moskovaya gitmesi. Savunma Bakanının ise Washington'u ziyaret etmesi dikkati çekmektedir. Bu iki ziyaret "Hangisi tutarsa, o olur" mülâhazasına dayanır gibi görünüyor. Buna intizaren de Birleşmiş - Milletlerde Tunusun dâvasını benimseyen Afrika - Asya grubu Bizerte meselesini Genel Kurula götürmek teşebbüsünü şimdilik durdurmuş gibidir. Gerçi bu duraklama kısmen usûl meselelerinden ileri gelmekte ise de, kısmen de herhalde daha çok Burgibanın Moskova ve Washington'da elde edeceği neticeleri görmek arzusundan doğmaktadır.

Bu arada Tunus, Birleşmiş - Milletler Genel Sekreteri Dag Hamarskjoeld'u dâvet ederek davasını anlatmıştır. Buna mukabil Genel Sekreter Fransızlarla da görüşmek isteyince, Paris bu arzuyu oldukça haşin bir eda ile reddetmiştir.

Fransa şimdilik her plânda kayıptadır ve bu da kısmen kendi yanlış manevrasının neticesi olmuştur. Zira Muvakkat Cezayir hükümeti ile ilk Evian müzâkereleri 13 Haziranda kesildikten sonra, Fransanın Büyük Çöl hakkında hemhudut memleketlerle el altından sağladığı temaslarda Çöl komşularım birbirlerine düşürmek ve bundan faydalanmak teşebbüsü sezilmiştir. Bu teşebbüs aynı sahada Cezayirlilerin faaliyetile karşılaşmış ve Tunus bütün bu dolapların kendi lehine dönmediği kanaatine varmıştır.

Bugün Fransız - Cezayir müzakerelerinin Lugrinde başlayan ikinci safhası da, ancak sekiz *gün* devam ettikten sonra, yine ve bu sefer Cezayirlilerin tek taraflı kararile kesilmiş durumdadır. Bir yandan Arapların müdahalesi, diğer yandan Tunusun büyük başkentlerde giriştiği teşebbüslerle Cezayir ve Büyük Çöl dâvası ile umumi olarak Kuzey Afrika işleri Fransızların hiç sevmedikleri bir plâna, uluslararası sahaya kaymaktadır,

Annelik

Koruyucu çocuk hekimliği

Nihal Karagülle, iki yaşındaki kırışık suratlı bebeğe şefkatle baktı, sonra, hiç konuşmadan, korku ve ıstırap içinde onun hareketlerini seyreden grene anneye döndü;

"— Korkma, çocuk yürüyecek" dedi.

Anne, birden doktor hanımın ellerine yapıştı. Heyecandan konuşamıyor, fakat hareketleriyle minnetini ifadeye çalışıyordu. Çocuğu iki yaşındaydı, hâlâ yürüyemiyordu. Üstelik, kendi yaşındaki çocukların hayatiyetini gösteremiyen, âdeta kurumuş bir hali vardı.

Hadise, geride kalan hafta içinde Ankarada, Çocuk Hastahanesinin Polikliniğinde cereyan ediyordu. Çocuk hastalıkları mütehassısı Dr. Nihal Karagülle gülümsedi, sonra biraz geri çekilerek, ciddi bir sesle:

"— Yok yok, çocuğu ben yürütmiyeceğim, onu sen yürüteceksin" diye ekledi.

Anne şaşırmıştı. Doktor hanım devam etti:

"— Çocuğu bu reçeteler de yürütmiyecektir, bunu unutma. Fakat sen simdi söyliyeceklerimi, ama bütün söyliyeceklerimi yapacaksın, olur mu?"

Anne tekrar ümitsizliğe kapılmıştı:

"— Nesi var bu çocuğun?" diye sordu.

Doktor hanım bir anneye baktı, bir çocuğa:

"— Hiç... Onu besliyememişsin, ona bakamamışsın" cevabını verdi.

Nihal Karagülle, polikliniğe gelen birçok annelere, çocuklarının beslenme bozukluğundan başka biç bir-eyleri olmadığını, fakat bunun zannedildiğinden çok daha vahim neticeler doğurabileceğini anlatmak için hayli güçlük çekmektedir. Polikliniğe gelen anneler umumiyetle bu konuda eğitime muhtaç annelerdir. Çoğunun çocuk bakımı hakkında en ufak bilgileri yoktur. Halbuki çocuğa ilâçtan, reçeteden önce lâzım olan şey, bakımdır. Nihal Karagülle bu bakımdan, koruyucu çocuk hekimliğinin memleketimizde ön plânda ele alınması ihtiyacına inanmakta ve halkın, memleketin muhtelif yerlerinde açılan sağlık merkezlerine daha fazla önem vermeleri lüzumunu belirtmekten geri kalmamaktadır. Sağlık merkezlerine giden annelerin miktarı fazlalaştıkça polikliniklere gelenlerin miktarının azaldığı görülecektir. Bilhassa çocukta koruyucu hekimliğin hekimlikten önce geldiği bir hakikattir. Memlekette çocuk bakımı bilgisi arttıkça yazın ishalden ve kışın pnömoniden ölen çocukların miktarı bir hayli azalacaktır.

Eğitim ihtiyacı

Fakir muhitlerde anne, çocuğuna, onun hayatını devam ettirecek ihtimamı göstermekten âcizdir. Halbuki daha hamilelik devresinde başlıyan ve çocuk doğunca devam edecek olan bir çocuk sağlığı eğitimi, anneye kısa zamanda birçok şeyler ve bu arada çocuğunu kendisine kazandıracak kadar bilgi verecektir.

Nihal Karagülle, karşısındaki gazeteciye baktı, biraz düşündü, sonra gülerek sözlerine devam etti:

"— Bakın, biz çok kere, aydın anneden de şikâyetçiyiz. O, çocuğunu mükemmel surette besler, her bakımdan titizdir. Ama, işte, belki biraz fazla titizdir, belki çocuğun üstüne biraz fazla düşmektedir ve neticede sinirli çocuklar meydana çıkmakta, bu çocuklar her yaşta ailenin huzurunu kaçıracak durumlar yaratmaktadırlar.

Kolay çocuk yetiştirmenin ilk şartı, isteyerek çocuk yapmak ve bazı fedakârlıkları peşinen kabul etmektir. Çocuğun üstüne fazla düşmeden, lüzumsuz titizlikler yapmadan, onun ihtiyaçlarını yerine getirmek, ona iyi bir beslenme rejimi tatbik etmek ona muntazaman hava aldırmak, muntazam banyolar yapmak şarttır. Eğer bir bebek çok ağlıyorsa, geceleri hiç uyumuyorsa, belki, herşeye rağmen, iyi beslenmiyordur veya iyi şekilde beslenmiyordur. Gazı vardır veya belki kulağı ağrıyordur. Onu bir doktora götürüp dikkatle muayene ettirmek ve önce herhangi bir fizik aksaklığı önlemek, bundan sonra da düzelmiyorsa muhakkak çocuğun ve annenin ruhî durumunu gözden geçirmek, buna göre tedbir almak şarttır.

Annenin morali bozuksa, bu bazen minimini, bir bebeğe bile tesir eder. Annenin ve bilhassa babanın bu durumda çok dikkatli davranmaları ve herşeyden evvel evdeki havayı düzeltmeleri gerekir. Her çocuk kendi başına bir vakadır ve ayrıca ele alınmak ister. Bir çocuğun beslenme rejimini aynen başkasına tatbik edemeyiz. Mama saatleri de çocuğa ve duruma göre değişir. Suni gıda alan çocukta mama saatleri, meme alan çocuklardan çok daha kat'i şekilde sınırlanmıştır. Meme alan çocuk ise duruma göre bazen iki, saatte bir



Nihal Karagülle
Koruyucu melek

meme alabilir. Meme. alan çocuğun iyi beslenip beslenemediği ve her memede ne kadar gıda aldığı da ayrıca tetkik edilmelidir. Çocuk, küçük yaştan az giyinmeye, havaya alıştınlmalıdır. Yeni doğmuş bebek tedricen havaya çıkar ve anne bu hususu titizlikle tatbik ederse çocuk kısa zamanda sertleşir, havaya mukavemet kazanmıştır.

Giyimin de kolay çocuk büyütme üzerinde önemli bir rolü vardır. Çocuğu korumanın en iyi çaresi, üzerine titremek değil, ona her bakımdan hayatta mukavemet kazandırmak ve onu ilk andan hayat mücadelesine hazır duruma sokmaya çalışmaktır. Çocuk sevgi ister, kucak ta ister ama, her an çocuğu kucaklamak, devamlı surette onunla meşgul olmak çocuğun sinirini bozar. Çocuğun yemesini, içmesini iyi bir şekilde temini! ettikten, onu gezdirip banyosunu yaptırdıktan sonra, kendi başına bırakmak, kendi kendini oyalamaya alıştırmak, ona daima sâkin ve münis hareket etmek, onu fazla ellememek, fazla didiklememek lâzımdır. Bir çocuk, gıdasını iyi aldığı halde kendisine zorla yemek tıkıştırmak ve yemek saatlerini âzap saati haline getirmek te hatadır. Çocuğun fiziki ihtiyaçları temin edildikten ve fizikî muayenesi yapıldıktan sonra psikolojik ihtiyaçlarının ve ruh! durumunun da tetkik edilmesinde ve annenin, babanın bu yolda çocuk psikiyatristi tarafından aydınlatılmasında büyük fayda vardır. Bilgiyle büyütülen çocuk kolay büyür ye ailede bir nimettir.

SANATÇI ve DÜNYASI

S U A T T A Ş E R

M. Sunullah ARISOY

Yanılmıyorsam 1941 yılının güz aylarından biriydi. O yıllarda önde gelen sanat-fikir dergileri Yücel, Varlık, Servet-i Fünundu. Genç kuşak sanatçılarının ortalığı toza dumana verdiği bir dönemdi. Canlı kanlı bir sanat hayatı vardı. Yücel olgun, dolgun bir dergiydi. Yücelde "Ayın En Güzel Şiiri" adlı bir sayfa vardı. Her ay yayınlanan şiirlerin en güzelini, dergi kendi ölçülerine göre seçiyor, o sayfada yayınlıyordu. O sayfanın çok ilgi gördüğünü, bir çeşit değerlendirme ölçüsü olduğunu hatırlıyorum. Suat Taşerin adını ilkin o sayfada "Ayın En Güzel Şiiri" olarak okurlara sunulan "Sıla" adlı bir şiirin altında gördüm. Galiba Servet-i Fünundan alınmıştı. Güzel şiirdi. Sonra yıllarca çeşitli dergilerde Taşerin adı görüldü. Şiirler, yazılar, kitaplar... Yıllar geçtikçe verimi de çoğalıyordu.

Bir Anadolu kasabasında yıllarca radyodan dinlediğimiz, okuduğuna ayrı bir değer katan sesin Taşerin sesi olduğunu çok sonra öğrenmiştim. 1950 yılının sonunda, bizim Avni Dökmecinin kırk yerinden yamalı pedalının yanında Suat Taşerle tanıştık. Birlikte çalışmalarımız oldu. Üzüntülerimiz, umutlarımız, özlemlerimiz, düşlerimiz oldu. Kişiyi yalandan tanımak, onu daha iyi anlatabilmek için bir kolaylık, rahatlıktır elbette. Ama kazın ayağı öyle değil. Biz, olumlu ya da olumsuz değerlendirmede öylesine ilkel ölçülerin tutsağıyız ki, düşüncelerinizde istediğiniz kadar özden olun, kimselere inandıramazsınız. Belki inandırmak ta önemli sayılmayabilir. Ama gene de böyle bir baskının etkisini yadsıyamayız.

Taşer, bir ozan mı yalnızca? Değil! Onun daha ilkokul sıralarından başlayan "ailesinin, çevresinin, öğreniminin hiç de böyle bir dürtüsü olmadığı hâlde" bir tiyatro tutkusu var. Bugün de Devlet Tiyatrosunun oyuncusu. Sonra Radyoculuğu var. 1943 yılından başlayan bir ikinci meslek bu, Taşer için. Düzenlediği programlarla, sesiyle, tecrübesiyle radyo dinleyicilerinin bir çeşit "sevgilisi" olmuştur. Bilir bu işi yâni. Ama 27 Mayıstan sonra radyoya taştan adam ararken Suat Taşerden yararlanmak neden kimsenin aklına gelmemiştir, orası bilinmez!

Tanıdığım bütün sanatçılar 1-çinde, zamanını Taşer kadariyi değerlendirenine rastlamamışımdır. Bu, görünen gerçektir. Buncacığını söyliyelim. Aylak aylak dolaşıp, sanat gevezeliği yaptığını hiç görmedim. Oturmuş, kendi kendisine İngilizce öğrenmiştir. Hem okur, hem konuşur, hem çevirir. İşinden evine, evinden işine gider. Sabahın erinden gecenin geç saatlerine kadar okuyan, yazan, düşünen bir kişidir Taşer. 1919 doğumlu olduğuna göre, yaşı 41'i bulmuş demen. Ama yayınlanan kitaplarının sayısı 20. Çevirisiyle, şiiriyle, tiyatro üzerine yazılarıyla 20 kitap. As değil. Bir de, dergi sayfalarında kalan yazılarını, radyo konuşmalarını ekleyin buna. Tiyatro çalışmalarını katın. Gün dediğiniz 24 saat şunun şurasında. Bunun uykusu var, biraz dinlenmesi var, birkaç arkadaşıyla üç beş satır konuşması var, yeme+si, içmesi var. Günün 24 saati içine yoğun bir çalışmayla günlük yaşamayı sıkıştırınca, bazı fedakârlıklar yapmak gerekir. Taşer, bu fedakârlığı dinlenmesinden, uykusundan yapar. Şimdilerde kimse adım anmıyor, söylemiyor. Belki unutmuşlardır ama, ben şuracıkta bir kere daha belirtivereyim, Türkiyede amatör Tiyatro çalışmalarının ilk dürtüsü Suat Taşerden gelmiştir. Yıllarca ta konuda yazılar yazmış, bu işin önemini, değerini belirtmiş, Öğrenci derneklerine yardımcı olmuş, amatör Tiyatro kuruluşlarına elinden geldiğince hizmet etmiştir. Şimdi hemen her fakültenin bir tiyatro topluluğu varsa, bunda Taşerin uyartısının da payı vardır. Birgün bilinecek elbette bunlar. Ne 1-



sinde, ne özel yaşayışında dedikodulara, hiziplere girmeyen, görevini yaptıktan sonra tavana dek kitaplarla dolu bir küçük çalışma odasına çekilip okuyan, yazan, gücünün yettiğince hizmet yolunda çalışan bir sanatçı..

Bu tanımlama çok eksik ama, Suat Taşer budur işte. Onunla ta sayfa için konuşurken, ozanlık yönünü mü, tiyatroculuk yönünü mü ele alayım diye düşündüm. İkisini birden ele almak için yer yetmiyecekti çünkü. Suat Taşer, tiyatroyu bütün sanatların üstünde, bütün sanatların bir birleşimi sayar. Onun için, Taşerle tiyatroculuk söyleşisi yapalım dedim.

Taşer, 1936'da ortaokulun son sınıfından Konservatuvarın giriş sınavlarına hazırlanmış. Hazırladığı eser de Necip Fazılın "Bir Adam Yaratmak"ı. Kapıda bekliyor. Bir baba dostu Tevfik bey Taşeri görür. Ne o? Hayrola? Taşer anlatır. O, bütün tiyatro sevdalılarının karşısına çıkan "aile şerefi" Tevfik beyin diliyle Taşerin de karşısına dikilir. Tutar elinden Tevfik bey. Taşeri götürür. Böylece Konservatuvara girişi dört yıl gecikir. Ta-

şer, Tevfik beyi saygıyla anıyor. Diyor ki:

"— Çok büyük bir iyilik yapmak istiyordu Tevfik bey. Ailemi ve belli kurtarmak istiyordu. Şimdi imkân bulsa kendisi girecektir herhalde."

Dört yıl sonra, Vefa Lisesinin onuncu sınıfındayken, yıllardan beri özlemini çektiği tiyatroya kavuşmak için Galatasaray Lisesinde yapılan sınava girer, Ankaranın yolunu tutar. Artık kavuşmuştur tiyatroya. 1945'de yüksek kısmı bitirir. Konservatuvarda tanıdığı Süreyya Taşerle de hemen evlenir. Şimdi, radyonun çocuk saatinde üstün yeteneğiyle kendisini belirten Işıl Taşer, tek çocuğudur.

Suat Taşer:

"—Bizim büyük şansımız, Carl Ebert'in öğrencisi olmamızdır" diyor.

1945'den bu yana, Tatbikat Sahnesinde başlayıp Devlet Tiyatrosunda devam eden aktörlük hayatında, bu sahnelerde oynanan eserlerin dörtte üçünde rol almış. Oynadığı rollerin hangisini daha çok sevdiğini, doyurucu bulduğunu soruyorum. Diyor ki:

"— Henüz kendimi tatmin edebilmiş sayacağım bir rol yok. Devamlı bir arama ve bulma çabası içindeyim. Oynadığım rollerde beğendiğim, bana işleyen yerler, anlar varsa da, baştan sona tastamam beni doyurduğunu söyliyebileceğim bir rol düşünemiyorum."

"— Peki, hangi rolleri oynamak isterdin?"

"— İnsanoğlunu derinlemesine kavrayan roller diyelim. Piyeslerden rol adı saymak istemiyorum.) Yanlış anlaşılabilir. Hiç bir rolü cümle sayısı veya kostüm haşmetiyle değerlendirmem. Sözgelişi, Hamlet var, mezarcı var; Kral Lear var, soytarısı var".

"— Yerli oyun yazarlığımız için ne düşünüyorsun?"

"— Gayretli bir gelişme yolunda görünüyor.Ancak, yönü kendimize dönük değil gereği kadar. Ulusal ve toplumsal özelliklerimizi hâlâ göremiyor. Bir çeşit taklitçi olmaktan öteye geçemedik diyebiliriz. Bunu da olağan saymamız mümkün. Uzun sürmemek şartiyle. Sinemanın ve Batıya aşın özentinin etkileri ağır basıyor. Faruk Nafizden bu yana ne Kurtuluş Savaşının dramı. ne de ondan sonraki devrenin toplumsal sancısı piyesleşmiştir. Sahne sanatında dolambaçlı yollardan yürüyoruz. Oysa şiirde, romanda, hikâyede, plâstik sanatlarda hiç de böyle değil. Bu saydığımız sanatlarda kendimize daha yaklaşığız diyebiliriz."

"—- Bu yıl oynanan 'Aşk ve Barış' adlı oyunun hakkında yapılan eleştirmelere bir diyeceğin var mı?"

"— Bilgiçlik, anlayışsızlık, cahillik dışında kalanlara bir diyeceğim yok. Bununla kendimi savun-, muş olmuyorum. Sâdece gerçeği belirtmiş oluyorum. Çünkü eleştirmeci, en az yazar kadar anlayışa, zevke ve gerekli teknik bilgiye sahip olmak sorundadır. Eserimi beğenenlere de beğenmeyenlere de bu açıdan hüküm vermeğe çalıştım."

"— Peki, eleştirmecilerimiz, için ne düşünüyorsun?"

"— Romanın, şiirin, resmin, hikâyenin düşünürleri demiyelim ama, düşünceleri olmuştur. Ama tiyatronun yok. Tiyatro eleştirmecisi, ama gerçek bir eleştirmeci olabilmek için kişinin kendine üstün bir güveni olmak gerekir. Resim ve şiir eleştirmecisinin az olduğu bir ülkede tiyatro eleştirmecilerinin ola--anüstü çokluğu karşısında insanın birşey demeğe dili varmıyor."

Ankaranın kişiyi pestile çeviren sıcağından, Taşerin serin balkonu kurtardı bizi. Şöyle bir yavaş yavaş serinlemeğe koyulduk. Hem serinledik, hem de serinledikçe konuşmayı koyulaştırdık.

Sordum:

"— Rejisörlüğü mü, aktörlüğü mü üstün tutarsın?"

"— İkisinden de vazgeçemem. Çünkü iyi bir rejisörün, aktörden hız alacağına, iyi bir aktörün de resijörlük duygu ve bilgilerinden faydalanacağına inanıyorum. Stanıslavsky, Reinhard, Antony Quin ve başkaları buna örnektir."

"— Kaç eser sahneye koydun bugüne kadar?"

"— Yaz Bekârı, Behzat Butakla birlikte 'Genç Osman ve Üçüncü Selim" 'Kraliçe ve Asiler'. Tablodaki Adam' ve bir de kendi oyunum 'Aşk ve Barış."

"— Bugünkü Türk Tiyatrosu için ne düşünüyorsun?"

"— Çok dikkate değer bir gelişme yolundayız. Tiyatromuz aktörlük yönünden her türlü övgüyü hak edecek bir seviyeye ulaşmışlar. Rejisörlüğümüzle piyes yazarlığımız ve seyirciliğimiz yeterli sayılmazsa, kusura kalmamalı."

"— İyi bir aktör, .yi bir tiyatrocu nasıl olunur?"

"— Sanatlar içinde en çetrefili, denilebilir ki tiyatrodur. Aktör, yada rejisör olabilmek için sâdece doğal bir yeteneğe sahip olmak yetmez. Şu ne idüğü kesinlikle bilinmeyen genel kültürden nasipli olmak, bir. Mesleki bilgi ve kültürden yana tastamam yetkin ve yetişkin olmak, iki. Aktörlük, ya da rejisörlük, kanaatimce ancak bunlardan sonra verimli olabilir. Aksi halde yel eşer, kamışlar ıslık çalar."

Balkonda saatler ilerleyip de iyice serinledikçe, yüzümüzü buruştura buruştura baktığımız Ankaraya gülümsemeğe başlıyoruz.

"— Şu Ankaranın geceleri de olmasa.."

"— Yaa, olmasa yandık! Ama iyi ki var."

Hem Devlet Tiyatrosunda iyi bir oyuncu, hem evinde iyi bir eş olan Süreyya Taşer arada bir yanımıza geliyor. Yüreğinden kopup gözlerinden taşan anlatılması güç bir sevgiyle Suat Taşere bakıyor. Balkon kapısında, büyümesi kocamışlığımıza tanıklık ettiği için şikâyetçi olduğumuz, güleryüzlü Işıl beliriyor.

"— Bu senin yaptığın insan haklarına aykırı, Işıl" diyorum. "Ne büyüyüp duruyorsun böyle? Biz ne olacağız peki?''

Suat Taşer başını sallıyor:

"---Sorma" diyor. "Sorma.."

Sonra loş sokağa birlikte bakıyoruz. Belki de belli etmeden içimizi çekiyoruz. Yıllar geçiyor. Bin türlü sahteciliğin, düzenin, oyunun ortasında sendelemeden . yürüyebilmek, takılan çelmelerle düşmemek, gücü yettiğince çalışmak ve eser vermek, inkârı ve iftirayı meslek edinmişlerin gıcırdayan dişleri arasında doğru yoldan şaşmadan hizmet yolunun yolcusu olmak.. Böyle yaşamak tatlı değil elbette. Ama gene de bu ülkede yaşamak güzel! Gösterişsiz, palavrasız, yalın gerçekleri göre göre, bile bile, ülkeyi sevmek.. Emeğini ve düşüncesini ona adamak.. Taşerle bu konularda, bir kere daha birleşiyoruz.

Serin Ankara gecesi, Ankarayı sevimli yapıyor yeniden.

KİTAPLAR

Dışa Vuran Karanlık

(M, Sunullah Arısoyun şiirleri.. Düşün Yayınevi, 1961, İstanbul, Becerikli Matbaası. Kapak resmi: Sait Maden. 64 sayfa, 3 lira.)

Arısoy, 1956-1960 yılları arasında yazdığı şiirleri "Dışa Vuran Karanlık" adlı kitapta toplamış. Sait Madenin yaptığı güzel bir kapak içinde sunulan kitap dört bölümden ibaret. "Sonrası Hep Bu" adlı birinci bölümde onaltı şiir var. İkinci bölüm "Uzun Hava" adını taşıyor. Burada "Uzun'Hava" adlı tek bir şiir yer almış. Üçüncü bölümün adı "Delice Söyleşme", Şair, "söyleyiş bakımından, birbirinin benzeri ve diğerlerine göre ayrı bir özellik gösteren beş şiirini bu bölüme koymuş. Dördüncü bölüme ise "Geometrik Sıkıntı" adı verilmiş. İçinde altı şiir var. Bu son iki bölüme giren şiirler numaralı ve adlı.

"Dışa Vuran Karanlık!' Arısoyun beşinci şiir kitabı. 1948'den bu yana beş gür Kitabı veren -ayrıca bir de antoloji düzenlemiştir- şairin bu işi sakaya almadığı belli. Şiir üzerine bir çok yazı yazmış olduğu da düşünülürse, bu konunun kendisini ne derece meşgul ettiği anlaşılır. Ancak, beş kitabı da şöyle bir gözden geçirilecek olursa, Arısoyun -son kitabındaki birkaç şiir hariç- hemen hemen hep aynı havayı sürdürdüğü görülür. Bir kere şair, noktalamaya tutku derecesinde bağlı. Hele son kitabında bu, elle tutulacak kadar belirli. Meselâ: "Ne varmış demiyecek? -De--im işte!- Derim W; ", "Derim ki: -Siz, derim, siz varsınız ya", "Ah, efendim, elbette o ölmeli..", "Hayır, o, öyle bir şey demedi.-Hayır, o, onu yapmadı.", "Bu ışık kırmızı yandı: Dur, diyor; öbürü yeşil: Geç!-Dur... Geç! Dur... Geç! Dur... Geç!"

Rastgele alınan bu örnekler de gösteriyor ki, noktalamanın bu derecesi mısra da, bütün halinde şiiri de öldürüyor. Kırk yıl önce Fransız şairleri noktayı, virgülü şiirden sürüp çıkarırlarken, herhalde bunu bir fantezi olsun, bir değişiklik olsun diye yapmamışlardır. Şiirin gelişmesi bunu sorunlu kılmaktadır. Şiiri yersiz kelimeler sınırladığı gibi, bir takım noktalama işaretleri de sınırlar, daraltır. Hele şiir düzyazı çizgisini de aşamamışsa, noktalama, umulanın tam tersini verir. Yukarki örneklere, bu bakımdan, yenilerini de katmak mümkündür: "Bu gün Ağustosun onaltısı. Yıl 1955. Günlerden Salı-Her yılın Ağustos ayı var. Her haftanın salısı", "Tüm iyilikler, güzellikler, yanımızda, yöremizde dolanır,", "Ya, ben ta nerelerden geldim, ne kirliydim;" vs...

Görülüyor ki bunlar şiirden çok, düzyazı parçalarıdır. Buraya kadar söylenenler özetlenecek olursa şu sonuç çıkar: "Dışa Vuran Karanlık"-taki şiirler, genel olarak, aşırı noktalama yüzünden tıknefes olmuş, biraz da. yoğunlaştırılmaya muhtaç şiirlerdir. Bilhassa "Uzun Hava"da bu daha çok dikkati çekmektedir. Ama, yukarda da belirtildiği gibi, öteki kitaplarına bakılırsa, son kitabında Arısoy daha titizlikle çalışmış.

. Şiirlerde göze. batan hususlardan birkaçı da şunlardır:

Şairin "ki" edatım da çok sevdiği" anlaşılıyor: "Delice Söyleşme"deki "Derini""şiirinde tam beş tane "derim ki", "Kırık" şiirinde sekiz tane "ki". "Geometrik Sıkıntı" şiirinde ise altı tane' "ki" kullanılmış. Sonra, bazı şiirler de sanki -eskilerin önce kafiye bulup sonra mısra kurma çabaları gibi- belirli bazı sözler ve deyimler kullanılmak için yazılmış hissim vermektedir. Birinci bölümdeki "Varım ya", adeta "varım ya" sözü üzerine kurulmuş. "Sonrası Hep Bu", baştan aşağı "Çünkü" ile gidiyor. "Şaşkın Türkü", denilebilir ki, sâdece "tıpkı öyle" sözü etrafına oturtulmuş. "Elde Bir" şiiri "Elde bir", "Hayır O Değil, Öteki" adlı şiir "Hayır o değil, öteki" ve "Nasıl Bildim Ama'' adlısı ise "Nasıl bildim ama?" sözleri için yazılmış gibi. Diğer şiirlerden de örnekler gösterilebilir. Dün böylesi buluşlar şiiri kurtarabilirdi ama, bugün için bu, şiiri öldüren unsurlardan biridir."

"Dışa Vuran Karanlık"ın "Delice Söyleşme" bölümü, diğerlerine göre, apayrı bir özellik taşımaktadır. Şair, buradaki beş şiirde, birdenbire mizaha geçmektedir. Ne var ki, "Demem" adlı şiirden "Demem, der miyim hiç? - Demem hiç!", "Derim" den "Derim-ki", "Bilmem"den "Bilmem, tanımam, görmedim, gitmedim—", "Hayır O Değil Öteki" adlı şiirden "Hayır o değil, öteki!" ve "Nasıl Bildim Ama"dan "Nasıl bildim ama?" tekrarları çıkarılacak olursa şiirlerde mizah havası da kalmamaktadır. Şu halde şair bu şiirleri sâdece bu tekrarlar için kurmuştur. Meselâ: "Sokaklar ıslanıyor - Demek yağmur yağıyor - Ben de çıksam sokağa - Islanırım.." mısralarında hiç te güldürecek bir taraf yok. Ama hemen arkasından "Nasıl bildim ama?" dendi mi, kişi ister istemez gülüyor. Bu da, sözün çocuksu bir ifade taşımasından geliyor. Demek ki güldürü unsuru sâdece "Nasıl bildim ama?" dadır. Halbuki, şiirin görevi güldürmek değildir. *Şiir* kişiyi coşturur, gıdıklamaz. Bu coşkunluksa, gülme şeklinde de çıkar, ağlama şeklinde de, somurtma şeklinde de... Yâni kişi, coşkunluğunu çeşitli davranışlarla ortaya döker.



Sunullah Arısoy
Dayan, başaracaksın!

Belirtilen bu kusurların, ardarda kitap yayınlayan bir sanatçıyı kötü şekilde etkiliyeceği elbette ki düşünülemez. Ancak, şiirimizin bugünkü yerinin de gözden ırak tutulmaması gerekmektedir.

"Dışa Vuran Karanhk"ta başlıbaşına güzel şiirler, iyi kurulmuş mısralar da var. Hem, bir hayli var. Mesela kitabın ilk şiiri oldukça güzel: "Bir ben bilirim dünyada Sunalı sabahların tadım! - Tutup yemden yaşıyorum." Sonra, "Bin kere bin yıllık eskimiş serinlikler - Dağ gibi büyük, ama ne büyük, daha da büyük, - Çekip götürdü bizi, arınmış bir en eski yaşamalara!" diye başlayıp, "Benim değeri bilinmemiş yoksul güzelliğim, - Bütün eski dünyaları doyuran yücelikte.." diye giden "Eski Zamanlarda Yaşamak" adlı şiir de güzel söylenmiş. Tek kusuru, geçmiş özlemim işlemiş olmasıdır.

Bütün eksikleri ve fazlalarıyla "Dışa Vuran Karanlık", Arısoyun beş kitabı arasında en başardı olanıdır. Şairin, öncekilere göre, son şiirlerinde daha bir yoğunluğa "doğru gittiği, yeni birşeyler aradığı, denediği görülmektedir. Şiiri bayatından çıkaramıyan Arısoyun -rhétorique'ten kaçınmak şartıyla-, ilerde daha güçlü şiirler verebileceğim, bu son kitabına bakarak kestirmek mümkündür.



Her tedbir emniyet için...

Tasarruflarınızı İŞ BANKASI'na yatırmakla paranızı emniyet altına alır... aynı zamanda senenin en zengin çekilişine katılarak değerli bir ikramiye kazanma şansını elde edersiniz. Ve üstelik, % 6,5'a kadar faiz alırsınız.

Yılın üçüncü zengin çekilişine katılmak için son para yatırma tarihi: 10 Ağustos

Bu çekilişte:

15 APARTMAN DAİRESİ
2 ADET 100.000 LİRA
25 ADET 5.000 LİRA
25 ADET 1.000 LİRA
ve 3300 kişiye
çeşitli para ikramiyeleri

Vadesiz hesaplarda her 200 liraya vadelilerde her 100 liraya ayrı bir kur'a numarası

TÜRKİYE İŞ BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti


KÖYDE
ŞEHİRDE
HERYERDE HERZAMAN
ZİRAAT BANKASI